

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

На правах рукопису

Дмитрів Володимир Ігорович

УДК 336.012.23:[330.322 + 330.341:1] (У77)

**ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – фінанси, гроші і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
д. е. н., проф. Крисоватий А. І.

Тернопіль – 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО- ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	12
1.1. Фінансове регулювання в системі державного регулювання економіки	12
1.2. Поняття інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового регулювання	30
1.3. Організаційно-правові основи фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні	44
Висновки до розділу 1	61
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИКА ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	63
2.1. Моніторинг сучасного стану розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності	63
2.2. Аналіз фіскальних інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів	84
2.3. Оцінка грошово-кредитних інструментів у сфері управління інвестиційно-інноваційною діяльністю	97
Висновки до розділу 2	111
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	114
3.1. Діагностика потенціалу інноваційного розвитку економіки України	114
3.2. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності та можливості його використання в Україні	126
3.3. Шляхи активізації інвестиційно-інноваційних процесів за допомогою інструментів фінансового регулювання	148
Висновки до розділу 3	157
ВИСНОВКИ	159
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	164
ДОДАТКИ	183

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВП	— валовий внутрішній продукт
ЄС	— Європейський Союз
ОЕСР	— Організація економічного співробітництва розвитку
ПДВ	— податок на додану вартість
ПКУ	— Податковий кодекс України
СПД	— суб'єкт підприємницької діяльності
США	— Сполучені Штати Америки
СНД	— Співдружність Незалежних Держав
МСП	— Малі й середні підприємства
GII	— Global Innovation Index
IntII BCG	— International Innovation Index BCG
ICI	— Innovation Capacity Index
SII	— Summary Innovation Index

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вітчизняна економіка характеризується високою енергоємністю виробництва, екстенсивним розвитком сировинних галузей, низьким рівнем освоєння інновацій та скороченням частки високотехнологічних виробництв. На тлі прогресу світової економіки технологічна структура української економіки регресує. Досвід розвинених країн світу свідчить, що їх значний економічний успіх досягається лише за умов запровадження ефективної державної політики у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності. Прагнення України до інтеграції в світовий економічний простір обумовлює необхідність використання фінансових регуляторів інвестиційно-інноваційних процесів, які продукуватимуть появу бажаних соціально-економічних ефектів і сприятимуть зміцненню конкурентоспроможності національної економіки.

Відновлення економіки України після фінансово-економічної кризи у 2008–2009 рр. вимагає пошуку заходів, здатних забезпечити подальшу модернізацію виробничого потенціалу держави, оскільки внутрішні фактори нинішніх негараздів в економіці полягають у технологічній деградації національного господарства, значній залежності від низькотехнологічних і сировинних галузей, застарілості виробничих активів.

Конкурентоспроможність підприємств визначається готовністю до нововведень, тобто істотно залежить від рівня інноваційної діяльності, яка неможлива без відповідного фінансового регулювання. Дефіцит фінансових ресурсів, складність залучення інвестицій, високі відсоткові ставки за банківські кредити, неефективний вплив оподаткування на зазначені процеси актуалізують зазначену проблему.

Фінансове регулювання в Україні обов'язково має враховувати пріоритети соціально-економічного розвитку, які передбачають активізацію інвестування у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Тому є необхідність наукового обґрунтування теоретико-організаційних засад

формування сприятливого середовища для забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку економіки країни.

Вагомі здобутки економічної науки в дослідженні інвестиційно-інноваційної діяльності, зокрема в контексті фінансового регулювання, відображені в працях вітчизняних і зарубіжних учених. Концептуальні основи теорії й практики управління інвестиційно-інноваційними процесами розглядали відомі зарубіжні науковці: Г. Александер, Дж. Бейлі, Л. Гітман, М. Джонк, Дж. Кейнс, Т. Крюгер, А. Сміт, Дж. Стігліц, Е. Хеннігер, В. Шарп, Й. Шумпетер та інші. Дослідженню впливу фінансового регулювання на інноваційний розвиток економіки України присвячені роботи вітчизняних науковців: Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Данілова, О. Дзюблюка, О. Десятнюк, Я. Жаліла, О. Замаслова, Ю. Іванова, О. Кириленко, А. Крисоватого, М. Крупки, І. Луніної, Т. Майорової, А. Мерзляка, М. Микитюка, А. Музиченка, А. Соколовської, Д. Серебрянського, В. Суторміної, С. Онишко, С. Онікієнка, В. Опаріна, А. Пересади, Л. Федулової, В. Федосова, С. Юрія та ін.

Через динамізм інноваційного розвитку економіки і вплив фінансово-економічної кризи на економічні процеси зазначена проблема не втрачає актуальності на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки, оскільки окремі аспекти регулювання інвестиційно-інноваційних процесів є малодослідженими. Відповідно, виникає суперечність між окремими аспектами фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів на рівні теоретичних узагальнень та практикою їх реалізації в Україні. Пошуки шляхів вирішення цієї суперечності зумовили вибір теми дисертації та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідних робіт кафедри податків і фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету за комплексними темами: «Стратегічні орієнтири формування і реалізації фіскальної політики України» (державний реєстраційний номер

0106U000521), «Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0113U007882), «Фіскальний простір сталого соціально-економічного розвитку держави» (державний реєстраційний номер 0111U010359). У межах виконання цих тем автором розроблено теоретико-організаційний підхід стосовно дослідження фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні й окреслено основні напрями його вдосконалення на основі зарубіжного досвіду.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-організаційних засад фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів та розробка рекомендацій щодо його вдосконалення в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Відповідно до поставленої мети визначено завдання дослідження:

- на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з'ясувати сутність і роль фінансового регулювання в структурі державного управління економікою та визначити його вплив на економічні процеси;
- розкрити економічну природу інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового регулювання для конкретизації основних векторів його впливу на цей процес;
- дослідити організаційно-правове забезпечення фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів для виявлення його проблемних аспектів та розробки пропозицій щодо їх усунення;
- оцінити динаміку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств окремих галузей промисловості України з метою визначення рівня результативності цієї діяльності та виокремлення найбільш дієвих інструментів її фінансового регулювання;
- проаналізувати фіскальні та грошово-кредитні інструменти у сфері регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в контексті результативності їх застосування в Україні;

– здійснити економіко-математичне моделювання діяльності промислових підприємств з метою прогнозування розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в Україні;

– проаналізувати особливості зарубіжного досвіду фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності з метою окреслення перспектив його використання в Україні;

– на основі виявлених інструментів фінансового регулювання запропонувати шляхи активізації інвестиційно-інноваційних процесів в Україні для забезпечення динамічного розвитку її економіки.

Об’єктом дослідження є фінансове регулювання як важлива складова державного регулювання економіки.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методична основа дослідження базується на діалектичному методі наукового пізнання, системному підході до вивчення процесів фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Зокрема, використано: семантичний аналіз, методи індукції та дедукції, історичний метод – для дослідження економічної сутності фінансового регулювання, визначення логічних взаємозв’язків між органами управління під час реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності; методи аналізу і синтезу, статистичних прийомів групування, динамічних порівнянь, графічного зображення – для відображення залежності впливу основних показників соціально-економічного та інвестиційно-інноваційного розвитку країни, оцінки її інвестиційної привабливості; економіко-математичні методи й прийоми – для проведення оцінки доцільності реалізації інвестиційно-інноваційних проектів; методи наукової абстракції, системного підходу, групування і класифікації – для формування пропозицій щодо вдосконалення фінансового регулювання.

Інформаційну базу дисертації становлять дані Державної служби статистики України, дані Міністерства фінансів України, Міністерства

економічного розвитку і торгівлі України, Національного банку України, Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами, Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, Тернопільської обласної державної адміністрації; положення, нормативно-правові акти національного та зарубіжного законодавств з питань регулювання наукової, науково-технічної, інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні; фахові видання, наукові збірники; матеріали науково-практичних конференцій; монографії та друковані праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів та розробці пропозицій щодо його вдосконалення з метою активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

– трактування поняття «фінансове регулювання» як системи регламентування розподільчих процесів у суспільстві на макро- та мікрорівнях, яка дає можливість не лише формувати необхідні фінансові ресурси, а й за допомогою відповідних фіскальних (податкові пільги, регулювання ставок податків, прискорена амортизація) та грошово-кредитних (пільгові кредити, рефінансування, норма обов'язкових резервів, облікова ставка НБУ) інструментів здійснювати вплив на основні напрями суспільного розвитку та забезпечувати досягнення соціально-економічних ефектів і зміцнювати конкурентоспроможність національної економіки. Таке визначення, на відміну від існуючих, дозволяє чітко виділити найбільш дієві інструменти фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні;

– трактування сутності понять «інвестиційний процес» та «інноваційний процес», виходячи з єдності їх якісних характеристик, які обумовлюються

залученням фінансових ресурсів у комплекс етапів, пов'язаних з ініціюванням, розробленням і виготовленням продукції, технологій, що мають нові властивості та ефективніше задовольняють існуючі потреби ринкової економіки. Це дозволяє сформувати системне розуміння сучасних тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів;

– наукові напрацювання стосовно формування системи пільгового оподаткування інвестиційно-інноваційних процесів, зокрема щодо податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість. Це дозволить стимулювати та фінансово підтримувати наукомісткі виробництва 5-го та 6-го технологічних укладів і покращити інвестиційну привабливість економіки України;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи до визначення пріоритетних напрямів активізації інвестиційно-інноваційних процесів за допомогою інструментів фінансового регулювання, притаманних країнам-лідерам у сфері інновацій (налагодження процесів надання пільгових кредитів поворотного і безповоротного характеру на проведення розробок і впровадження інновацій, державне гарантування ризикової інноваційної діяльності, збільшення видатків розвитку бюджетів, венчурне фінансування інноваційної діяльності), що надасть можливість диверсифікувати джерела фінансування інвестиційно-інноваційних процесів в Україні;

– теоретичні підходи до обґрунтування доцільності залучення фінансових ресурсів у розвиток пріоритетних галузей національної промисловості на основі економіко-математичного моделювання прогнозних показників інноваційного розвитку промисловості України, яке дозволить передбачити динаміку обсягів фінансування та реалізації інноваційної продукції як на внутрішньому ринку, так і можливості її експорту;

– науково-теоретичні підходи до обґрунтування необхідності розмежування функціональних обов'язків державних інституцій у сфері контролю, фінансування та стимулювання інвестиційно-інноваційних

процесів в Україні, що забезпечить чіткий розподіл делегування повноважень компетентним органам, які встановлюють та гарантують дотримання норм, правил та вимог в інвестиційно-інноваційній сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційній роботі теоретичні узагальнення та методичні рекомендації спрямовані на підвищення рівня ефективності інвестиційно-інноваційних процесів у державі. Висновки та практичні рекомендації автора можуть використовуватися Державною фіскальною службою України та іншими органами державної влади і управління під час формування та реалізації інвестиційно-інноваційної політики в сучасних умовах.

Окремі результати дисертаційної роботи використані Тернопільською об'єднаною державною податковою інспекцією Головного управління Державної фіскальної служби (довідка № 26306 від 18.09.2014 р.), а також Департаментом фінансів Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 5-01/61-934 від 20.06.2014 р.). Науково-теоретичні напрацювання автора використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-02/2480 від 19.09.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібно виконаною науковою працею. Наукові положення, розробки, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у наукових працях, написаних у співавторстві, відображено в списку опублікованих робіт.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати роботи апробовані на 17 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (м. Тернопіль, 2009 р.); «Фінанси, грошовий обіг і кредит» (м. Тернопіль, 2010 р.), «Податкова система України: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку» (м. Ірпінь, 2010 р.); «Напрями розбудови податкової системи України в умовах утвердження ринкової

економіки» (м. Тернопіль, 2011 р.); «Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів» (м. Ірпінь, 2011 р.); «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2012 р.); «Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів» (м. Ірпінь, 2012 р.); «Перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Тернопіль, 2012 р.); «Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 2012 р.); «Наука і інновація – 2012» (м. Перемишль, 2012 р.); «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2013 р.); «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, 2013 р.); «Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів» (м. Ірпінь, 2013 р.); «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки України» (м. Львів, 2013 р.); «Соціально-економічні перспективи розвитку України в XXI столітті» (м. Тернопіль, 2013 р.); «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2014 р.); «Проблеми фінансово-економічного та соціального розвитку країн», (м. Київ, 2014 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи опубліковано у 27 наукових працях загальним обсягом 6,84 д. а. (з яких автору належить 6,25 д. а.), у тому числі: 8 публікацій – у наукових фахових виданнях України (з яких 1 стаття – у виданні, включеному до реєстру міжнародних наукометричних баз), 1 стаття – у колективній монографії та 1 стаття – у періодичному науковому виданні іншої держави (Росія), 17 тез доповідей за матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 164 найменувань та 15 додатків, розміщених на 20 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 198 сторінок і вміщує 16 таблиць та 27 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Фінансове регулювання в системі державного регулювання економіки

Ефективне функціонування ринкової економіки, незважаючи на властиві їй самоорганізацію й саморегулювання, неможливе без державного регулювання економічних і соціальних процесів на рівні суспільства, регіонів і суб'єктів господарювання. У цьому аспекті важлива роль належить державному регулюванню інвестиційно-інноваційної діяльності, особливо в умовах домінування кризових явищ в економіці України та світу.

Необхідність державного регулювання передбачає вирішення соціально-економічних проблем, які накопичуються в суспільстві під час його розвитку і не можуть бути розв'язані автоматично на базі приватної власності та конкуренції, вимагають значних інвестицій у малорентабельні або й зовсім нерентабельні об'єкти та проекти, але які є вкрай необхідні для продовження відтворення в національних масштабах.

Державне регулювання економіки зумовлюється неспроможністю суто ринкових механізмів розв'язати найгостріші соціальні та економічні проблеми, задовольнити потреби громадян у суспільних товарах і послугах, забезпечити гарантії соціально-економічних прав людини тощо.

У сучасній економічній літературі поняття «державне регулювання соціально-економічних відносин», на наш погляд, сформульоване не зовсім чітко й однозначно. Для визначення ролі держави в економіці використовуються інші терміни: «державне втручання», «державне управління», «державна економічна політика», «державна регуляторна

політика» та ін. Усі вони взаємопов'язані і характеризують відносини держави із суспільством. Тому доцільно дослідити погляди науковців щодо визначення та формування системи державного регулювання.

На думку О. Ковтуна, державне регулювання економіки потрібно розглядати з теоретичного й практичного погляду. З теоретичного погляду, державне регулювання — це система знань про сутність і закономірності дій та правил застосування типових методів і засобів впливу держави на перебіг соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики. З практичного погляду, державне регулювання економіки є складовою відтворення, тобто кругообігу ресурсів, доходів, продуктів [1].

У цьому контексті державне регулювання економіки у широкому розумінні як система — це сукупність стандартних цілеспрямованих заходів і процедур, які регулярно ініціюються, упроваджуються та здійснюються в соціально-економічній системі на локальному, регіональному, національному й глобальному рівнях державою для забезпечення умов ефективного функціонування та розвитку економіки країни. Отже, організаційно державне регулювання економіки є системою впорядкування соціально-економічних процесів у національній економіці з боку держави навколо певних пріоритетів. І призначення цієї системи полягає в забезпеченні ефективного функціонування та прогресивного розвитку економіки країни.

У російській науковій думці переважає позиція, згідно з якою російські дослідники описують механізм державного регулювання як систему, що об'єднує мету та інструменти економічної політики, але не подають його всебічного визначення. Сутність механізму державного регулювання розкривається в працях А. Дьоміна. Учений визначає його як систему технічних для певного способу виробництва форм, методів, важелів, інструментів впливу на економіку, на процес відтворення на основі властивих цьому механізму законів і правових норм [2, с. 11]. Таке

визначення спрощує поняття механізму державного регулювання, бо обмежує коло елементів, що становлять його основу.

На думку В. Карсекіна, вичерпнішим є визначення: «Механізм державного регулювання діяльності суб'єктів ринку — це сукупність форм, методів, засобів впливу на економіку, які охоплюють економічні відносини, що склалися між суб'єктами та об'єктами регулювання в процесі визначення та реалізації мети» [3, с. 67–72].

Л. Дідківська, Л. Головка визначають державне регулювання економіки як систему заходів держави для здійснення підтримувальної, компенсаційної та регулювальної функцій, спрямованих на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки і всього суспільства. Таке визначення є повним, оскільки розкриває функції, цілі та об'єкти державного втручання в економіку і поведінку громадян [4, с. 23].

Із цих позицій, державне регулювання економіки потрібно розглядати як вплив держави на хід економічних процесів через корегування відповідно до поставлених цілей соціально-економічного розвитку в інтересах суспільства. Система державного регулювання здійснює, з одного боку, розробку та встановлення певних правил, дотримання яких є обов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, а з іншого передбачає відповідальність цих суб'єктів за дотримання встановлених законодавчих норм. Підходи щодо визначення змісту державного регулювання подано в додатку А. На нашу думку, необхідність державного регулювання визначається насамперед тим, що ринок не спроможний адекватно реагувати на циклічні зміни в економіці.

У більшості країн з розвиненою економікою сформувався багатоелементний механізм регулювання економіки: з одного боку — це механізм ринкового саморегулювання, а з іншого — механізми громадського регулювання (зокрема через профспілковий рух, діяльність товариств споживачів, інспектування та контроль цін); механізми інституціонального

регулювання з боку інститутів ринкової інфраструктури (регулювання з боку комерційних банків, бірж, страхових компаній); механізми прямого та непрямого державного втручання.

У цьому випадку держава бере на себе ті функції, які не відповідають природі ринкової конкуренції або реалізуються нею неповно чи повільно. Разом із тим держава забезпечує умови для оптимального функціонування ринкового механізму. Крім державного регулювання, вирізняють регулювання з боку недержавних організацій та інституцій ринку, у тому числі громадських. Між державним і недержавним регулюванням у кожній країні формується певне співвідношення: що розвиненіші форми недержавного регулювання, то меншою є необхідність державного втручання в ті чи інші економічні процеси.

Втручання держави в ринкові механізми можливе в активній або пасивній формі. Активне втручання має на меті ліквідувати нестабільність, притаманну ринковій системі, та встановити рівновагу завдяки впливу інструментів переважно фіскальної політики (через податки та видатки). Пасивне втручання ґрунтується на тому, що ринкова економіка є внутрішньо стабільною і основне завдання уряду — вплив на грошову масу для приведення її у відповідність до товарної маси. При цьому переважають монетарні методи регулювання економічних процесів.

У трансформаційних економіках уряд виконує значно ширший обсяг функцій державного регулювання, що зумовлено необхідністю проведення економічних реформ, розв'язання проблем економічного та соціального характеру, створення ринкових інституцій, формування ринкового середовища тощо. В Україні перелік конкретних функцій державного регулювання економіки на кожному етапі становлення ринкової економіки закріплюють у програмних документах уряду й уточнюють залежно від характеру розвитку тих чи інших економічних і соціальних процесів.

З метою визначення та з'ясування внеску економістів різних епох щодо обґрунтування доцільності державного регулювання економіки, зокрема і

фінансового регулювання, вважаємо за доцільне детальніше розглянути концептуальну основу їх бачення щодо параметрів здійснення державного корегувального впливу. Адже, державне регулювання національної економіки здійснюється на основі поєднання різних економічних теорій, обумовлених практикою господарювання. У розвитку теорій регулювання економіки фахівці виокремлюють кілька етапів, які щонайповніше характеризують певний часовий період господарювання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Періодизація теорій державного регулювання економіки*

№ з/п	Назва теорії	Період	Сутність і значення для економіки
1.	Меркантилізм (В. Стаффорд, Т. Мен, С. Фортрей, Д. Стюарт)	XV–XVII ст.	Благородні метали вважають джерелом багатства, зовнішня торгівля забезпечує перевищення експорту над імпортом, нагромадження золота й срібла. Держава запроваджує високі мита щодо імпортних товарів
2.	Фізіократи (Ф. Кене, А.Тюрго, В. Мірабо, Д. Норе)	XVIII ст.	Держава не має втручатися в природний хід економічного життя, її завдання полягає в запровадженні таких законів, які відповідали б законам розвитку природи
3.	Класична (А. Сміт, Т. Мальтус, Д. Рікардо, С. Міль)	Друга половина XVIII – початок XIX ст.	Основним регулятором економічних відносин є ринковий механізм, який автоматично встановлює економічну рівновагу між попитом і пропозицією, заперечуючи необхідність втручання держави в економіку
4.	Марксистська (К. Маркс, Ф. Енгельс)	XX ст.	Обґрунтовує необхідність знищення приватної власності, конкуренції, посилення впливу держави на соціально-економічні процеси в країні
5.	Кейнсіанська (Дж. Кейнс, К. Віксель)	XX ст.	Обґрунтовує необхідність і роль державного регулювання економіки, пропонує основні засоби та інструменти впливу держави на економіку
6.	Неокласичні (А. Маршал, А. Пігу, Дж. Хоутрі)	Кінець XX ст.	Зводить до мінімуму необхідність державного втручання в економіку й надає перевагу опосередкованим методам впливу

*Складено автором на основі [4, 6, 7, 8].

Найпопулярнішими є неокласичні та кейнсіанські концепції, що передбачають багато позитивного. Неокласична теорія, як свідчить світовий досвід господарювання, забезпечує кращі результати за умов функціонування розвиненого ринку із цивілізованою конкуренцією, а кейнсіанська теорія — у період його становлення.

Нині продовжується пошук нових форм і методів впливу держави на економіку, удосконалюються теорії державного регулювання відповідно до змін середовища. Необхідно зазначити, що в основі державного регулювання економіки країн лежать різні концепції регулювання, які часто визначаються як альтернативні. Сучасні моделі регулювання, що використовуються в більшості країн, є кейнсіансько-монетаристським синтезом, який поєднує в собі фіскальну та грошово-кредитну політики, механізми державних закупівель, державне підприємництво та інші елементи державного регулювання.

Комбінація й поєднання зазначених елементів формують певну модель регулювання ринкової економіки, яка залежить від стану національної економіки, рівня розв'язання соціальних проблем, міжнародних обставин. Найхарактернішими моделями державного регулювання економіки є: ліберальна модель (у США), неоліберальна модель (у Німеччині), європейсько-кейнсіанська модель (в Англії, Франції, Італії, Австрії), соціал-демократична (шведська) модель та японська модель (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Загальна характеристика моделей державного регулювання економіки

Модель	Концептуальний базис моделі
1	2
Ліберальна модель	В основу покладена концепція саморегулювання та самодостатності економіки. Передбачає втручання держави в економіку за залишковим принципом, тобто втручання в ті процеси, які неспроможні врегулювати ринок відповідно до потреб суспільства — соціальні й екологічні аспекти розвитку. Державні інвестиції спрямовуються здебільшого в капіталомісткі галузі й такі, що не викликають зацікавленості в приватного сектора

Продовження табл. 1.2

1	2
Неоліберальна модель	В основу покладена концепція саморегулювання ринкової економіки з елементами соціального спрямування дій ринку через підтримку (з боку держави) умов формування соціально ринкового господарства
Європейсько-кейнсіанська модель	Передбачає значну роль державного сектора в економіці країни: державна власність концентрується в електроенергетиці, вугільній і газовій галузях промисловості, машинобудуванні, фінансовій сфері, а бюджет розглядається як основний засіб впливу на попит і витрачається переважно на інвестиції та структурні зміни
Соціал-демократична (шведська) модель	Поширена в скандинавських країнах та частково в Португалії, Іспанії, передбачає посилену увагу до соціальної сфери; трудових відносин, підвищення рівня зайнятості, питань соціального забезпечення та жорстку політику (перерозподілу) доходів
Японська модель	Зосереджена не на формуванні цін і зарплати через ринкові механізми, а на створенні та розвитку матеріального виробництва через нарощування інвестицій, підвищення попиту на основі зростання продуктивності праці та якості продукції, а також постійного розширення експорту товарів і капіталу

* Розроблено автором на основі [9, 10].

Складною проблемою для кожної країни є окреслення меж державного втручання в ринкові механізми. Ці межі залежать від обсягу функцій, які виконує уряд, та середовища економічного й соціального розвитку країни. За цією ознакою вирізняють межі мінімальної необхідності та максимальної допустимості втручання держави в ринкові механізми. Мінімальна необхідність передбачає таку кількість функцій, виконання яких не допускає хаотичності ринкових процесів і забезпечує стабільний розвиток національної економіки. Максимальна допустимість втручання держави в ринкові механізми характеризує такий обсяг функцій, перевищення яких може призвести до державного монополізму, коли ринкові механізми деформуються і підмінюються адміністративно-командним управлінням економічними процесами. Рамки максимально допустимого втручання є доволі широкими і залежать від необхідності розв'язання економічних і соціальних проблем.

В Україні на офіційному рівні досі не окреслена модель економіки, яка є домінантною сьогодні й до якої держава прагне в перспективі, однак

виходячи із сукупності ознак, властивих економіці України на сучасному етапі, можна дійти висновку, що зараз економіка України найближча до соціально орієнтованої моделі. А із цього випливає, що політика держави має передбачати значні надходження до бюджету для реалізації економічних і соціальних функцій держави. Однак, на нашу думку, така модель не може гарантувати динамічний розвиток економіки країни.

На нашу думку, в Україні особлива увага має бути прикута саме до японської регуляторної моделі. Така модель передбачала зосередження економічної політики не на формуванні цін і зарплат через ринкові відносини, а на створенні й розвитку матеріального виробництва, зокрема його трудо- і матеріаломістких галузей: судно- і машинобудування, виготовленні промислових роботів, побутової електроніки, виробництва сталі й труб. Знижуючи енерго- та матеріаломісткість продукції, виробництво переходило до створення наукомістких товарів, що забезпечило вирішення сировинної проблеми (для України це також актуально). Згодом було зроблено акцент на виробництво інноваційної продукції, а саме: волоконної оптики, біотехнологій, напівпровідникових лазерів тощо. При цьому японська економіка нарощувала обсяг прямих іноземних інвестицій, збільшувався попит на продукцію, зростала продуктивність праці та її якість.

Проте необхідно зазначити, що застосування будь-якої наявної моделі регулювання соціально-економічних процесів у чистому вигляді є неможливим, оскільки, потрібно формувати власну регуляторну модель, виходячи з притаманних національній економіці детермінант, а саме:

- характеру і гостроти соціально-економічних проблем у суспільстві;
- стану ресурсно-виробничого потенціалу;
- можливостей забезпечення передумов національної економічної безпеки;
- національного менталітету.

Також втручання владних структур у ринкові механізми здійснюється через використання певного набору методів державного регулювання економіки. Під методами державного регулювання економіки слід розуміти

способи впливу держави на суб'єктів ринкової економіки з метою забезпечення сприятливих умов їх ефективного функціонування відповідно до прийнятої економічної політики держави.

З усього арсеналу методів основну увагу приділяють класифікації останніх за формами впливу на суб'єктів ринку (прямі, опосередковані) та способом реалізації (правові, адміністративні, економічні). У способах державного регулювання можливе поєднання різних методів, здатних чинити той чи інший вплив на національну економіку. При цьому домінування адміністративних методів може свідчити як про характер власне системи (неринкова економіка), так і про характеристики системи вже в межах ринкової економіки (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Систематизація методів державного регулювання

* Розроблено автором на основі [10, 11].

Методи прямого регулювання використовують з метою безпосереднього втручання держави в економічні процеси та економічну діяльність суб'єктів. Такий вплив передбачає здійснення заходів із застосуванням інструментів адміністративного регулювання та використання бюджету в частині державних асигнувань. Тому прямі методи державного регулювання економіки не пов'язані зі створенням додаткового матеріального стимулу і базуються на силі державної влади.

Методи непрямого регулювання використовують для формування сприятливого економічного середовища, яке змушує суб'єктів ринкової економіки діяти в потрібному для держави напрямі. Опосередковане регулювання — це вплив держави на економічні інтереси інструментами фіскальної, грошово-кредитної, цінової, інвестиційної політики.

Правові методи використовують для створення правового поля функціонування суб'єктів ринку через прийняття законодавчих і нормативних актів, передбачаючи механізми їх реалізації та контролю за виконанням. В Україні правове регулювання здійснюється за допомогою системи таких законодавчо-нормативних актів як: Конституція України; закони України; кодекси України, укази та розпорядження Президента України; постанови та інші нормативні акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України (програми, концепції, прогнози); нормативні акти центральних органів виконавчої влади (накази, розпорядження, інструкції, методичні рекомендації); нормативні акти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Необхідно зазначити, що в ринковій економіці Конституція, кодекси, закони виконують функцію довгострокового правового регулювання, інші правові акти мають короткостроковий характер і приймаються для врегулювання тих економічних процесів, які не відображені в законодавчих актах.

Щодо адміністративних методів, то вони ґрунтуються на силі державної влади і поділяються на заходи заборони, дозволу та примусу. У країнах з розвиненою ринковою економікою сфера використання адміністративних методів обмежується здебільшого охороною

навколишнього середовища (екологічні норми, ліміти, штрафи, санкції); підтриманням мінімальних параметрів рівня життя населення (мінімальна зарплата, прожитковий мінімум, соціальні нормативи, соціальні стандарти); ліквідацією негативних наслідків ринкової конкуренції (монополізму — шляхом встановлення квот на виробництво, обмеження цін, рентабельності, стандартизації); боротьбою з тіньовим бізнесом. Застосування адміністративних методів доцільне лише тоді, коли ринкові механізми та економічні засоби державного регулювання є недостатніми або діють надто повільно. У країнах з розвиненими ринковими механізмами використання адміністративних методів відіграє другорядну роль.

Відправну роль у реалізації основних функцій і завдань держави, а також забезпеченні макроекономічної стабілізації та коригуванні ринкових механізмів відіграють економічні методи державного регулювання економіки. Економічні методи використовують для створення економічного середовища, яке спонукає суб'єктів ринку діяти в необхідному для суспільства напрямі та розв'язувати завдання соціально-економічного розвитку країни. Серед економічних методів виокремлюють такі групи засобів регулювання: фіскальне, грошово-кредитне, цінове та валютне.

Фіскальне регулювання передбачає використання системи оподаткування й управління видатками з метою встановлення рівноваги на ринку. Так, якщо необхідно активізувати ділову активність і стимулювати попит, ставки оподаткування знижують, збільшують видатки з бюджету, що зумовлює зростання доходів і пожвавлює підприємницьку діяльність, і навпаки. Фіскальне регулювання реалізується такою системою інструментів: державний бюджет і бюджети всіх рівнів; система податків, ставки оподаткування (регресивні та прогресивні), податкові преференції; державні видатки, дотації, субсидії, субвенції, допомоги; державні кредити і державні інвестиції; державні закупівлі.

Грошово-кредитне регулювання є основним методом впливу держави на механізми ринкової економіки в зарубіжних країнах, це — основа монетарної політики. Сутність грошово-кредитного регулювання полягає в

здійсненні сукупності заходів, спрямованих на зміну обсягів грошової маси в обігу, кредитних ресурсів та емісії (тобто впливу на грошову пропозицію). Грошово-кредитне регулювання реалізується такою системою основних інструментів, як облікова ставка, норми обов'язкових резервів, операції на відкритому ринку цінних паперів, грошова та кредитна емісія, валютний курс.

Цінове регулювання (державне регулювання цін) є системою заходів впливу держави на ціни та ціноутворення з метою сприяння стабільному розвитку національної економіки, а також попередження розгортання інфляційних процесів. Цінове регулювання передбачає використання системи цін і тарифів, формування правил та умов ціноутворення.

Валютне регулювання економіки є системою заходів, спрямованих на регламентацію валютних операцій, міжнародних розрахунків і порядку здійснення угод з валютними цінностями. За допомогою валютних методів держава прагне досягнути таких цілей: поставити під контроль валютні операції, надання іноземним особам кредитів і позик, ввезення і вивезення валюти за кордон; підтримувати рівновагу платіжного балансу та стійкість власної валюти. Основними інструментами валютного регулювання є дисконтні ставки центрального банку (дисконтна політика); валютна інтервенція та валютні обмеження; валютний курс грошової одиниці (девальвація або ревальвація); валютні резерви; платіжний баланс; міждержавні угоди про структурні зміни у валютній системі.

Державні методи регулювання конкретизуються у формах їхнього вияву. Так, формами фінансового регулювання є самофінансування, кредитування, безповоротне фінансування, страхування. Дія фінансових методів виявляється у фінансових інструментах. До них належать податки, збори, внески, амортизаційні відрахування, видатки, субсидії тощо.

Сприяти динамічному розвитку економіки має обґрунтована політика держави, зокрема за допомогою фінансово-економічних інструментів, оскільки їх використання спроможне знизити тиск на діяльність підприємств

у пріоритетних галузях економіки і забезпечити відповідний інноваційний розвиток. Також необхідно підтримувати ефективність функціонування державного регулювання, що залежить від комплексного вдосконалення його структурних елементів, серед яких вагома роль належить фінансовому регулюванню.

Основними структурними підсистемами державного регулювання та методами фінансового впливу на соціально-економічний розвиток є фінансове забезпечення та фінансове регулювання. Вони — узагальнюючі поняття категоріального апарату теорії фінансів і характеризують зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства. Зазначимо, що встановлення пріоритетності застосування того чи іншого методу лежить в основі визначення напрямів фінансової політики держави.

Вітчизняні науковці мають особисті уявлення щодо сутності фінансового забезпечення. Так, О. Василик розкриває фінансове забезпечення як визначену законодавством сукупність заходів, спрямованих на створення фінансової бази для досягнення певних цілей [12, с. 103]. Дещо конкретизованіше трактує фінансове забезпечення В. Опарін — як один із двох методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, що реалізується на основі відповідної системи фінансування, і може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнього фінансування [13, с. 56]. На наш погляд, фінансове забезпечення, як важлива складова державного регулювання, є системою джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер суспільства.

Іншою важливою складовою фінансових методів є фінансове регулювання. Л. Васечко визначає фінансове регулювання як метод здійснення державою функцій управління економічними та соціальними процесами при використанні фінансів [14, с. 105]. В. Опарін вважає, що фінансове регулювання полягає в регламентуванні розподільчих відносин у суспільстві, у тому числі, й на окремих підприємствах і здійснюється за допомогою двох методів розподілу: сальдового та нормативного [15, с. 7].

Російські науковці трактують поняття «фінансове регулювання» у ширшому розумінні — як вплив на економічні й соціальні процеси, спрямований на запобігання можливих або усунення наявних диспропорцій, забезпечення розвитку передових технологій і соціальної стабільності шляхом концентрації фінансових ресурсів у певних сегментах ринку водночас з обмеженням зростання обсягу фінансових ресурсів в інших [16, с. 106]. Опис змісту поняття «фінансове регулювання» подано в додатку В.

Доповнюючи виклад змісту наведених поглядів науковців-фінансистів, варто підкреслити, що фінансове регулювання надає можливість регулювати фінансові потоки між секторами національної економіки, формувати необхідні фінансові ресурси та забезпечувати можливість здійснення основних соціально-економічних програм. Ураховуючи це, правомірно, на нашу думку, визначити фінансове регулювання як систему регламентування розподільчих процесів у суспільстві на макро- та мікрорівнях, що надає можливість не лише формувати необхідні фінансові ресурси, а й за допомогою відповідних фіскальних та грошово-кредитних інструментів здійснювати вплив у різних напрямках суспільного розвитку.

Домінуючу роль серед методів фінансового впливу відіграють фінансове забезпечення та фінансове регулювання. Пріоритетність того чи іншого методу лежить в основі визначення напрямів фінансової політики держави. Що вищий рівень розвитку суспільства й економіки, то вища роль фінансового регулювання.

Під час ринкових трансформацій суспільно-економічної системи в Україні склались у край несприятливі умови для фінансового забезпечення інноваційного розвитку виробництва. Ринкові механізми виявилися нездатними забезпечити акумулювання ресурсів для виробничих інновацій. Щоб вирішити ці проблеми необхідне фінансове регулювання розвитку національного господарства з використанням фіскальних і монетарних інструментів.

Доцільно зауважити, що фінансове забезпечення набуває пріоритетності в умовах адміністративно-командної системи управління, де ресурси, які виділяються на основі рішень цієї системи, є його матеріальним забезпеченням. Тому можна вважати, що фінансове регулювання в системі фінансового впливу робить ринкову економіку регульованою, а не стихійною.

Фінансове регулювання засновується на правовому регламентуванні розподільчих відносин у суспільстві, в окремих галузях і сферах державного регулювання, а також на окремих підприємствах. Відомі два методи розподільчих відносин — сальдовий, що характеризує бюджетне регулювання в складі фінансового, і нормативний, який передбачає застосування методів бюджетного нормування та податкового регулювання. Цими методами визначаються порядок та умови формування доходів, а також принципи фінансування, що є складовими елементами фінансового регулювання. На відміну від системи управління фінансами в цілому, фінансове регулювання не має навіть відносної самостійності стосовно фінансової політики, тому на будь-яку зміну в політиці проходить адекватна реакція в регулюванні. При цьому форми й методи фінансового регулювання можуть залишатися стабільними, а це означає, що конкретні прояви фінансового регулювання економіки можуть не збігатися з фінансовою політикою держави.

Важливою складовою економічного розвитку країни є її інвестиційно-інноваційний потенціал. Тому необхідно врахувати вплив фінансового регулювання на інвестиційно-інноваційний розвиток економіки країни, оскільки розвиток інноваційної та науково-дослідної діяльності суб'єктів господарювання вже тривалий час залишається засобом досягнення високої конкурентної позиції країн на світовому ринку. Тому підтримка та стимулювання цього виду діяльності залежить від структури фінансового регулювання (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Основні елементи фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів*

*Розроблено автором.

Охарактеризуємо докладніше конкретні інструменти фінансового регулювання інноваційного розвитку економіки, що подані на рис. 1.2.

Залежно від завдань, які потрібно виконати під час податкового регулювання, податкові канікули можуть надаватися всім суб'єктам господарювання незалежно від виду господарської діяльності, яка ними здійснюється, або тільки тим платникам, що за певними ознаками відповідають встановленим пріоритетам. Податкові канікули можуть застосовуватися щодо прибутку від усієї діяльності платника податків або тільки щодо тієї частини, яка пов'язана з предметом стимулювання (конкретний інвестиційний або інноваційний процес).

Основні інструменти фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовуються у світовій практиці, пов'язані із застосуванням зменшених ставок податку на прибуток, а також податку на додану вартість. Разом із тим, введення знижених ставок на прибуток інноваційних організацій потребує вирішення кількох доволі складних проблем. Крім необхідності чіткого й однозначного переліку критеріїв суб'єктів пільгового оподаткування інноваційних підприємств, необхідно забезпечити наукове обґрунтування розміру зниження ставки податку і доцільного періоду її застосування.

Податкові пільги, що надаються інноваційним організаціям, містять спеціальні пільги для таких платників, а також пільги, які успішно виправдали себе як засоби податкової підтримки реалізації інноваційних проектів неспеціалізованими підприємствами.

Слід зазначити, що всі інноваційні пільги можуть бути об'єднані у дві групи:

- прямі пільги, безпосередньо спрямовані на стимулювання інноваційної активності;
- непрямі пільги, спрямовані на інші цілі, наприклад — на залучення інвестицій для створення нових робочих місць, при застосуванні яких стимулювання інновацій є одним із можливих додаткових ефектів.

Механізм впливу прискореної амортизації на інвестиційно-інноваційні процеси полягає в тому, що спеціальні методи нарахування, підвищені норми або скорочений період амортизації дозволяють платнику збільшити в кожному податковому періоді використання таких основних фондів суми нарахованої амортизації, яка зменшує податкову базу.

Розвиток ринкових відносин, лібералізація фінансових ринків і міжнародна економічна інтеграція вимагають від центрального банку інтенсивнішого застосовувати ринкові (непрямі) інструменти впливу на грошову пропозицію шляхом формування певних умов на грошовому ринку

та ринку капіталів. Розглянемо детальніше основні інструменти грошово-кредитного регулювання, які відображені на рис. 1.2.

Регулювання облікової ставки — це регулювання відсоткових ставок центрального банку за кредитами, які він надає комерційним банкам у порядку рефінансування. Збільшення ставок рефінансування призводить до зменшення попиту комерційних банків на кредити центрального банку, а отже, до зменшення кредитних ресурсів комерційних банків, що, у свою чергу, зменшує можливості застосування ними кредитних важелів для покращення функціонування інвестиційно-інноваційних процесів у країні. Зниження центральним банком ставок рефінансування має протилежні наслідки.

У тісному поєднанні з процентною політикою використовується політика рефінансування — зміна центральним банком не ціни, як у описаному вище випадку, а певних умов надання кредитів комерційним банкам, тим самим, регулюючи попит на ці кредити.

Суть політики обов'язкових резервів полягає у встановленні центральним банком норм обов'язкових резервів комерційним банкам у вигляді певного відсотка від суми їхніх депозитів, які зберігаються на рахунку в центральному банку. Зміна норм обов'язкових резервів суттєво впливає на кредитні ресурси комерційних банків, їхні можливості кредитного стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів.

На нашу думку, доцільно доповнити перелік елементів фінансового регулювання такими елементами: видатками розвитку, борговими фінансами, інвестуванням, фінансовим лізингом тощо. Це дозволить залучити додаткові фінансові ресурси для модернізації економіки країни як за допомогою внутрішніх джерел фінансування пріоритетних галузей економіки, так і зовнішніх запозичень з-за кордону.

Що ширше втручання держави в економічні процеси та фінансову діяльність господарюючих суб'єктів, то більше інструментів використовується. Фактично тим і характеризується специфіка фінансового

регулювання економіки, що застосування його складових інструментів відбувається в різних комбінаціях залежно від економічних цілей держави, конкретної ситуації на фінансовому ринку держави (фінансової кризи, стагнації чи пожвавлення, стабільності).

Таким чином, фінансове регулювання — це система регламентування розподільчих процесів у суспільстві на макро- та мікрорівнях, що дає можливість не лише формувати необхідні фінансові ресурси, а й за допомогою відповідних фіскальних і грошово-кредитних інструментів здійснювати вплив у різних напрямках суспільного розвитку.

1.2. Поняття інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового регулювання

У світовій економічній літературі «інновація» інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях. Цей термін став активно використовуватися в перехідній економіці України як самостійно, так і для позначення таких понять: «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційне рішення» [17, с. 65].

Загальної кількості тлумачень поняття «інновації» нараховуються понад сотню, наприклад, за ознакою утримання або внутрішньої структури, виокремлюють інновації технічні, економічні, організаційні, управлінські тощо.

Різні автори, здебільшого зарубіжні, трактують це поняття залежно від об'єкта й предмета свого дослідження. Наприклад, Б. Твіст визначає інновацію як «процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту» [18]; Ф. Ніксон вважає, що інновація — «сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що приводять до появи на ринку нових і

поліпшених промислових процесів та обладнання» [19]. На думку Б. Санто, інновація — «такий суспільний, техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і у випадку, якщо вона (інновація) орієнтується на економічну вигоду, прибуток». Поява інновації на ринку може принести додатковий дохід [20].

У цілій низці джерел інновація розглядається як процес. Ця концепція визнає, що нововведення розвивається в часі й має чітко виражені стадії. Загалом, інновації властиві як динамічний, так і статичний аспекти. В останньому випадку інновацію розглядають як кінцевий результат науково-виробничого циклу.

Термін «інновація» (з англ. innovation — «новітність», «нововведення») означає нове науково-технічне досягнення, нововведення як результат новизни, але в XIX ст. цей термін використовували культурологи й воно означало «впровадження певних елементів однієї культури в іншу» [21].

Інновація — це винятково важлива для сьогодення економічна категорія. Однак з часу її появи минув не один десяток років. Відомий австрійський економіст Й. Шумпетер 1912 р. у книзі «Теорія економічного розвитку» запропонував концепцію інновацій, в основу якої поклав ідею про «нові комбінації». Теорія ринкової економіки й капіталізму, яку подає нам «Теорія економічного розвитку» Й. Шумпетера, багато в чому є надзвичайно сучасною й у багатьох аспектах перегукується з теперішніми науковими дискусіями в галузі економічної політики [22].

На етапі розвитку сучасної економічної політики України актуальність «Теорії економічного розвитку» має дуже вагоме значення. Тому з позицій наукової праці Й. Шумпетера головне питання економічної політики полягає в тому, чи є прибутки й обсяги капіталу достатніми для того, щоб покривати витрати на «творче руйнування» і забезпечувати робочі місця в майбутньому. Центральне місце в економічному розвитку, на думку Й. Шумпетера, належить нововведенням (інноваціям), які вчений трактує дуже широко.

Зокрема, під «інноваціями» він розуміє зміни з метою впровадження і використання нових різновидів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості. Він розрізняє п'ять типів нововведень:

- виробництво принципово нових товарів і послуг;
- застосування нової техніки та технології;
- завоювання нових ринків збуту продукції;
- поліпшення ресурсної бази;
- впровадження раціональних форм організації виробництва й управління.

Ось чому підприємець постійно перебуває в пошуку нового способу використання ресурсів, завдяки якому він може отримати прибуток, бо нові технології забезпечують йому тимчасову монополію. Згодом конкуренція й наслідування підривають цю монопольну владу та водночас створюють стимул до нових інновацій.

На нашу думку, головною перешкодою на шляху до підвищення економічного розвитку України є орієнтація на розбудову такого стану національної економіки, що його Й. Шумпетер позначив терміном «статика», а правильною економічною політикою має бути орієнтація на формування стану економіки, який Й. Шумпетер назвав «динаміка». Власне його теорія економічного розвитку і є теорією розбудови такої економіки. Саме «динамічна» економіка країни може уникати економічних криз і досягати економічного процвітання.

Аналіз праці Й. Шумпетера показує, що зростання національної (валової) доданої вартості може забезпечити тільки інноваційний розвиток, що власне й обумовлює тип розвитку економіки, який Й. Шумпетер назвав «динаміка». Такий підхід пояснює нинішню ситуацію, у якій опинилась економіка України. У макроекономічному вимірі показник продуктивності може динамічно зростати передусім завдяки створенню нових вартостей новою, інноваційною продукцією. Просте збільшення обсягів випуску

традиційних виробництв не дає потужний ресурс для динамічного розвитку країни. Економічні аспекти історії та сучасності надають чимало переконливих прикладів слушності таких висновків.

Більшість країн ЄС фактично реалізують Шумпетеріву концептуальну парадигму, де центральним рушійним фактором економічного зростання є генерація нового знання для забезпечення ефективного інноваційного розвитку, а саме забезпеченням прискорення переходу до економіки знань, що передбачає суттєве збільшення значущості політики інноваційної структурної перебудови господарства. На сьогодні ця стратегія масштабно й послідовно втілюється в життя в більшості розвинених країнах світу.

Тому справжній економічний розвиток можливий лише тоді, коли з'являються явища, відомі сьогодні як «інновації», а в Й. Шумпетера фігурують переважно під назвою «нові комбінації». У пізніших працях він остаточно став називати свою категорію «нові комбінації» терміном «інновації», що сьогодні є загальноживаним саме в змістовій редакції запропонованої Й. Шумпетером економічної категорії [23].

Основним фінансовим ресурсом забезпечення інноваційного процесу Й. Шумпетер вважав тільки кредитні гроші, які надаються під майбутні блага. На нашу думку, варто розглядати під фінансовим ресурсом, який забезпечує інноваційний процес, також податки, дотації, капітальні видатки, курс національної валюти тощо. Адже на сьогодні не можна тільки за рахунок кредитних грошей забезпечити ефективні інноваційні процеси в економіці країни через негативний вплив таких факторів, як інфляція, нестабільний розвиток валютно-кредитного ринку тощо.

Ю. Бажал справедливо зазначає, що основоположником інноваційної теорії економічного розвитку був український учений М. Туган-Барановський. Цю теорію підтримували такі відомі економісти, як Дж. Кейнс та У. Ростоу. Економісти заходу інноваційною називали таку економіку, яка динамічно розвивається, у якій освоюють якісно нові види продукції, нові технології, методи виробництва тощо, тобто все те, що забезпечує державі економічне зростання [24].

М. Туган-Барановський у праці «Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя» (1894 р.) дослідив різні підходи до пояснення циклічного характеру економічного розвитку і зробив висновок про те, що не споживання керує виробництвом, а навпаки — виробництво керує споживанням через нагромадження позикового капіталу та його інвестування. Позикові капітали поглинають наукові відкриття і технічні вдосконалення та підштовхують виробництво. Інакше кажучи, величина попиту на капітал залежить від стану технічного прогресу [25].

Теорію М. Туган-Барановського про вплив внутрішніх чинників, які визначені технічними змінами в основному капіталі, на економічний розвиток завершив Й. Шумпетер, що, як уже зазначено вище, увів у науковий обіг категорію «інновація» і створив цілісну інноваційну теорію.

Американський економіст І. Фішер трактував інновації як могутній чинник інвестицій. Він доводив, що результатом відкриття є підвищення норми доходу над витратами, зростання ставки процента та поживлення інвестицій. Цей процес триватиме, доки не відбудеться інвестиційне насичення і, як наслідок, — зниження ставки процента, а також доти, доки підприємці отримуватимуть надприбутки від інноваційної діяльності. І. Фішер називає цю межу граничною продуктивністю інновацій [26].

У деяких випадках автори публікацій з проблем інноваційної економіки зазначають, що поява нових термінів часто зумовлена суб'єктивізмом перекладачів. Наприклад, О. Пампура вважає, що термін «нововведення» це не що інше, як один з українських варіантів англійського «innovation», і тому немає жодної потреби «...шукати відмінностей між нововведеннями та інноваціями» [27, с. 35].

Однак інновація, як правильно доводить Ю. Бажал, — це не просто нововведення, а нова виробнича функція. Це зміна технології виробництва, яка має історичне значення і є необхідною. Інновація становить стрибок від старої виробничої функції до нової, але не кожне нововведення, нове виробництво є інновацією [28, с. 39].

Науковці, які вивчають інноваційні проблеми, вкладають у це поняття дещо різний зміст. Зокрема, на думку Ю. Пімошенка, інновація — це «результат успішного ринкового обміну ідей на інвестиції для їхньої реалізації» [29, с. 26].

Соціолог Х. Барнетт надає перевагу широкому тлумаченню поняття «інновація», виділяючи аспект духовної творчості й трактуючи інновацію як нові думки, способи поведінки або предмети, що якісно відрізняються від попередніх форм [30].

Р. Мюллер сприймає інновацію як активну або пасивну зміну конкретної системи щодо зовнішнього середовища [31]. У 60-ті роки ХХ ст. окремі науковці вважали за потрібне розмежовувати терміни «новація» та «нововведення». Наприклад, П. Лелон ще до 1968 р. зазначав, аналізуючи проблему планування наукових досліджень, що під новацією потрібно розуміти новий вид продукції, нові методи, технології, а нововведення — це впровадження новацій в економічний цикл [32, с. 389].

Досліджуючи варіацію основних понять інноваційної діяльності, ми розуміємо, що вживання терміна «інновація» дуже багатогранне: від надміру узагальнених (широких) варіантів до специфічних (звужених), що здебільшого належать до технічних нововведень. Варто зазначити, що при ширшому підході до аналізу визначення цього терміна стає менш чітким. Узагальнивши, доходимо висновку, що є два основні підходи щодо тлумачення цього терміна. Ряд учених розглядає інновацію саме як процес упровадження нових виробів, технологій, методів організації виробництва й праці та методів управління. Інші передбачають дослідження інновації як продукту — результату процесів упровадження нової техніки, технології, нового методу.

Трактування інновації Й. Шумпетером як змін з метою впровадження й використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості є прикладом першого підходу. Цієї точки зору дотримується і вчений М. Хучек, який

трактує інновації як «зміни в техніці, технології, організації, екології, економіці, а також соціальному житті підприємства» [33, с. 63]. Ще одним підтвердженням цього погляду є визначення Кантора: інновація — «це процес втілення в життя будь-якої нової ідеї, що пропонує вирішення певної проблеми». Новаторськими серед інших є ідеї, спрямовані на реорганізацію виробництва та зниження його собівартості, комплексний збір складно-технічної продукції. Новаторство — це задум, прийняття й утілення в життя нових ідей, процесів, продукції і послуг [34].

Ряд польських учених також дотримується першого підходу у визначенні поняття «інновації». Вони вважають інновації відкриттями, що з'явилися в результаті винахідливості людей і ведуть до прогресивних змін. Такі вчені, як М. Хольштейн-Нек, Ф. Копир, А. Харман вважають, що інновацією є будь-яка нова цінність [35, с. 65].

Згідно з трактуванням, поданим в економічній енциклопедії, інновація — це «новий підхід до конструювання, виробництва, збуту товарів, завдяки чому інноватор та його компанія здобувають переваги над конкурентами» [36]. Проте, на нашу думку, вдалішим є визначення інновації згідно з міжнародними стандартами, де її трактують як кінцевий результат інноваційної діяльності, відображений у вигляді нових чи вдосконалених продуктів, упроваджених на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або нового підходу до соціальних послуг.

Невід'ємною ознакою інновації є науково-технічна новизна та можливість практичного застосування у виробництві. Можливість комерційної реалізації задуму є потенційною властивістю, для досягнення якої потрібні певні зусилля і час. У ринковій економіці основними складовими інноваційної діяльності є нововведення.

Нововведення — це вкладання коштів в економіку, завдяки чому відбувається приріст наукових досягнень, новітність — ноу-хау. При втіленні в життя це пов'язується з таким поняттям, як інвестиційно-інноваційний

процес. Проміжок часу, починаючи від появи ідеї до закінчення періоду використання нововведення (інновацій), визначають як життєвий цикл інновації, який у послідовності проведення робіт є інноваційним процесом [37, с. 215].

Отже, інновація — це нововведення, використання якого приводить до якісних змін у виробництві для отримання соціально-економічної вигоди (ефекту).

Інноваційні процеси на підприємстві — це сукупність етапів, стадій, дій, пов'язаних із ініціюванням, розробленням та виготовленням продукції, технологій, що матимуть нові властивості, які ефективніше задовольнятимуть наявні й майбутні потреби їх функціонування й нададуть змогу протистояти натиску ринку на виробника. Складовою інноваційного процесу, що поєднує науку, техніку, підприємництво тощо, є інноваційна діяльність [38, с. 393].

Інноваційна діяльність — це комплекс практичних дій, спрямованих на використання науково-технічних результатів для отримання нових або поліпшення наявних виробів, технологій, методів управління тощо.

Інвестиції без інновацій практично не повною мірою виправдовують очікуванні ефекти, оскільки алогічно реконструювати застаріле устаткування, виготовляти продукцію, що не користується попитом, використовувати технології, яким властиві високі витрати ресурсів. Отже, простежується визначальна роль інвестиційного забезпечення в процесі залучення інновацій.

Інвестиційне забезпечення є найважливішою передумовою активної інноваційної діяльності підприємств, що сприяє реалізації науково-технічного потенціалу, а саме:

– підвищення конкурентоспроможності продукції, яку виробляють промислові підприємства на основі використання нових або значно поліпшених способів виробництв, пов'язаних із застосуванням новітніх

ресурсо- та енергоощадних технологій, удосконаленого виробничого устаткування;

- поліпшення фінансових результатів діяльності промислових підприємств шляхом збільшення надходжень від реалізації нової продукції;
- сприяння оновленню та повнішому використанню виробничих потужностей промисловості країни, що дає змогу оптимізувати виробничі процеси, прискорити технологічну модернізацію, забезпечити розвиток галузевої реструктуризації [39, с. 66].

Необхідно зазначити, що під час аналізу взаємозв'язків і напрямів взаємодії між інноваціями та інвестиціями виникають такі логічні зв'язки:

- інвестиції забезпечують реалізацію інноваційного процесу, а інновації — додатковий капітал і, відповідно — нові інвестиції;
- інвестиції без інновацій призводять до відтворення ресурсовитратного й застарілого обладнання, відповідно — до орієнтації економіки на екстенсивний шлях розвитку.

Варто розмежувати інновації та інвестиції, хоча між ними є дуже тісний взаємозв'язок. Вітчизняні й зарубіжні економісти розглядають інвестиції як довгострокове вкладання капіталу в різні сфери й галузі економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону навколишнього природного середовища як усередині країни, так і за кордоном з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, одержання прибутку.

Промислові та інші підприємства постійно зіштовхуються з необхідністю інвестицій, тобто вкладанням внутрішніх і зовнішніх коштів у різноманітні програми і окремі заходи з метою організації нових, підтримки та розвитку діючих виробництв (виробничих потужностей), технічної підготовки виробництва, отримання прибутку та інших кінцевих результатів. Це можуть бути грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції, інші цінні папери, технології, машини й обладнання, ліцензії, будь-яке майно або майнові права, інтелектуальні цінності, кредити.

Сам термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що в прямому розумінні означає «вкладати». У широкому розумінні інвестиції є вкладанням капіталу для його збільшення в майбутньому. При цьому приріст капіталу має бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання ним наявних коштів на споживання в поточному періоді, одержати винагороду за ризик поповнити втрати від інфляції в майбутньому періоді [40, с. 90].

З точки зору фінансів, інвестиції — це всі види активів (коштів), які вкладаються в господарську діяльність з метою одержання доходу, а з точки зору економіки, інвестиції — це витрати на створення, розширення та технічне переозброєння основного й неосновного капіталу.

Першоосною поживлення інвестиційної діяльності в Україні є державна підтримка інвестицій і підприємництва з метою розвитку ринкових відносин та конкуренції в інвестиційній сфері. Держава втручається в інвестиційну діяльність у країнах з різним рівнем ринкових відносин, незалежно від форми власності інвестора. У теорії є два протилежних підходи щодо втручання держави в інвестиційний процес. У першому випадку держава бере на себе якомога більше функцій інвестора (концентрацію капіталу, забезпечення проектно-кошторисною документацією, матеріально-технічними ресурсами, розподіл доходів від інвестицій). У другому випадку держава надає максимальну свободу інвесторам [41, с. 7].

Без інвестиційних накопичень не відбувається жодних позитивних зрушень в економіці. Сучасне капіталотворення, забезпечення конкурентоспроможності власних товаровиробників на внутрішніх і зовнішніх ринках, як вже було зазначено вище, неможливе без активної інвестиційної та інноваційної діяльності під державним і ринковим регулюванням. Процеси структурного та якісного оновлення товаровиробництва й ринкової інфраструктури відбуваються винятково за рахунок інвестування. Що інтенсивніше воно здійснюється, то швидше

перебігає відтворювальний процес і активніше відбуваються ринкові перетворення. І навпаки — що менші обсяги й гірша інвестиційна структура, то швидше знижується результативність економічних реформ.

Інвестиційна діяльність, як відомо, — це послідовність дій суб'єктів (інвесторів і учасників) щодо здійснення інвестицій для одержання прибутку. Кожна держава, як суб'єкт інвестиційної діяльності, визначає правові, економічні та соціальні умови цієї діяльності у своєму законодавстві. У ширшому розумінні цього поняття вживається термін «інвестиційний процес».

У ринковій системі господарювання приблизна схема інвестиційного процесу втілюється в такій послідовності: по-перше, тут ставиться за мету розвиток держави, досягнення міжнародного престижу, оборона, соціальні програми, досягнення прибутків для розширеного відтворення, забезпечення можливості функціонування приватного бізнесу. Усе це спонукає до розвитку мотивацій інвестиційної діяльності. По-друге, держава підтримує програми за окремими напрямками розвитку науки й техніки, тому здійснюється прогнозування інвестицій. На державному рівні оцінюються інвестиційні ризики, розрахунки життєвого циклу інвестицій, визначення інвесторами внутрішньої норми інвестицій для обґрунтування їхньої доцільності. Регулювання інвестиційної діяльності здійснюється державою за допомогою податкових пільг, податкових канікул, субсидій, субвенцій, амортизаційної політики, кредитної політики центрального банку тощо.

У стратегії інвестиційної діяльності важливу роль відіграє обґрунтований вибір напрямів інвестування. Реалізація довгострокових інвестиційних проектів формує перспективну макроекономічну структуру країни, зміни у внутрішньому (регіональному й галузевому) та зовнішньому поділі праці. Система державного регулювання інвестиційної діяльності має доволі складну структуру. Вона охоплює не тільки заходи (механізми) регулювання конкретних процесів, а й інструменти, тобто засоби

регулювання, що використовуються окремими напрямами (складовими) економічної політики.

Функції регулювання інвестиційної діяльності тісно пов'язані з характером інвестиційного процесу, основними стадіями якого є мотивація інвестиційної діяльності, прогнозування та програмування інвестицій, обґрунтування доцільності інвестицій, планування інвестицій, фінансування інвестиційного процесу, проектування й ціноутворення, забезпечення інвестицій матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, підготовка до виробництва продукції, здавання об'єкта в експлуатацію.

Держава в ринковій економіці може бути як інвестором, так і учасником інвестиційної діяльності. У процесі розвитку ринкових відносин та стабілізації економіки функції прямого впливу держави на інвестиційний процес звужуватимуться, що надає можливість їй більше зосереджуватися на методах непрямого впливу на цей процес. Фінансове регулювання інвестиційних процесів в Україні має ґрунтуватися на гнучкій амортизаційній політиці, досконалій системі оподаткування інвестицій, включаючи податкові пільги на інвестиції в соціальну сферу.

Фінансово-кредитна політика держави, її вплив на інвестиційний процес здійснюється через встановлені центральними банками знижені облікові ставки (рефінансування), що приводить до зниження процентних ставок по депозитах у комерційних банках і пожвавлення інвестиційної діяльності. Інвестиційну активність стимулює також збільшення норм обов'язкових резервів для комерційних банків. Це сприяє залученню ресурсів для інвестування.

Особливу увагу всі країни приділяють регулюванню іноземних інвестицій і валютного ринку. Спрямовується вона на врегулювання нормами права виконавчої та розпорядчої діяльності відповідних органів щодо залучення і раціонального використання іноземних інвестицій. Закономірним чинником здійснення зовнішнього інвестування є макроекономічна стабільність. На розвиток іноземного інвестування істотно впливають і

суб'єктивні фактори: чинне законодавство у сфері підприємницької діяльності, державні засоби регулювання економіки та загальна політична стабільність. Є ціла низка негативних обставин, які істотно стримують іноземних інвесторів при вкладанні капіталів. До них належать: слабка конвертованість національної грошової одиниці; низька платоспроможність підприємств; повільні темпи приватизації; нерозвиненість фондового ринку; низька купівельна спроможність населення; відсутність здійснення реального інвестування національними підприємцями; вплив національного капіталу за кордон.

Інвестиційна та інноваційна діяльність є вирішальною ланкою економічної політики держави, додержання нею соціальних цінностей. Без цього не вдається досягти економічного зростання, забезпечити приріст соціального ефекту, збалансованість макроструктури, підвищення оплати праці до рівня, що стимулюватиме її продуктивність.

Для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно залучити до активної інвестиційної діяльності, розвитку національного виробництва і ринкової інфраструктури всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності. У створенні інвестиційних накопичень має брати участь увесь фінансовий капітал країни, включаючи тіньові його форми. Крім того, необхідно спрямовувати обмежені інвестиційні ресурси на реалізацію першочергових пріоритетних програм загальнодержавного та регіонального рівнів.

Цілеспрямована інвестиційна політика має спиратися на частковий перерозподіл доходів галузей і виробництв як для здійснення економічних перетворень, так і для виявлення й підтримки інноваційних проектів. Система стимулювання інвестицій складається з податкових пільг і протекціоністських дій.

Згідно з макроекономічним підходом інвестиції обов'язково створюють новий капітал. Вони складаються з трьох частин: виробничі інвестиції, або інвестиції в основний капітал (видатки на будівництво нових підприємств, їх

розширення і реконструкцію, на модернізацію устаткування, придбання нових машин і технологій тощо); інвестиції в житлове будівництво (витрати на купівлю нового житла); інвестиції в запаси (витрати на приріст товарних запасів фірм). Отже, інвестиції — це ті вкладення, які забезпечують приріст капіталу, створюють новий капітал.

Окремою класифікаційною ознакою є етапи інноваційного процесу. З огляду на це, необхідно розглянути зміст поняття «інноваційний процес».

Інноваційний процес — це реалізація інвестицій, тобто процес, який об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво й управління; поступова заміна старої технології новою.

Розрізняють дві головні моделі інноваційного процесу [42, с. 21]:

1. Модель дифузії — розвиток нововведень на макрорівні;
2. Модель організації інновацій на окремій фірмі — розвиток нововведень на мікрорівні.

Не будь-яка інвестиційна діяльність сприяє втіленню інновацій, бо не будь-які інвестиції є інноваційними. Україні потрібні інвестиції з високим інноваційним ресурсом (потенціалом) і відповідним результатом.

Інноваційні ресурси — це сукупність нових технічних, технологічних, організаційних і управлінських ідей. До інноваційних ресурсів можна зарахувати: технологічні розробки; конструкторські проекти; дослідні зразки нової продукції; серійні партії нової продукції; висококваліфікованих працівників.

Умовно інноваційні ресурси поділяють на продукти сфери матеріального виробництва (зразки, нова техніка, технологія і матеріали); продукти сфери послуг (ідеї, проекти, кадри).

Інноваційні ресурси реалізують в інноваційних проектах. Інноваційні проекти — це проекти створення та впровадження новацій інвестиційного типу, що їх розробляють спеціалізовані наукові, конструкторсько-технологічні й освітні інституції на рівні фірми, галузі, регіону та держави.

В умовах затратної економіки базовим для економічного планування та прогнозування було поняття виробничого потенціалу. Однак за умов інноваційної економіки на перше місце виходить інноваційний потенціал — сукупність природних і трудових ресурсів, організаційних та інформаційних компонентів, матеріальних умов, що функціонують як єдине ціле для виконання завдань інноваційної діяльності.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що інноваційна економіка — це економіка, яка ґрунтується на пошуку, підготовці і реалізації інвестицій, які збільшують ступінь реалізації потреб суспільства.

Отже, термін «інвестиції» походить від англійського «investment» — вкладання коштів, капіталу в «інновації» — нововведення, оновлення. Інновації пов'язують з процесом технологічної модернізації, переоснащення, удосконалення виробництва, унаслідок чого набуваються специфічні характеристики та комбінації, що забезпечують розширення асортименту й урізноманітнення благ для задоволення потреб суспільства. Звідси поняття «інвестиційно-інноваційний процес» розкривається як інноваційний процес, що має бути забезпечений інвестиційними ресурсами, або інвестиційний процес інноваційного спрямування.

1.3. Організаційно-правові основи фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні

Фінансове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності забезпечується законодавчими, структурними та функціональними інституціями, які встановлюють та забезпечують дотримання норм, правил, вимог в інноваційній сфері.

Ключовими елементами, що формують інституційне середовище інноваційного розвитку промислового сектору України, є суб'єкти інституційного забезпечення інноваційної діяльності, законодавча, нормативно-правова база та програмні документи у сфері інноваційної діяльності, а також інноваційна інфраструктура.

Трансформаційні інституційні процеси супроводжуються системними змінами суб'єктів політичних, ідеологічних, економічних відносин і всього суспільства в цілому, які є складною ієрархічною системою взаємовідносин органів управління, видів економічної діяльності, підприємств і кожного члена суспільства.

Інституційні трансформації в інноваційній сфері відповідають загальнодержавним тенденціям і започатковуються, зокрема, на таких принципах: системність інституційних процесів в інноваційній сфері (необхідність урахування взаємодії та супідрядності різних рівнів господарського механізму й інноваційної сфери, у межах яких проходять інституційні трансформації); узгодженість інституційних процесів в інноваційній сфері із загальними соціально-економічними інституційними трансформаціями; комплексність оцінки інституційних процесів в інноваційній сфері (урахування всебічних наслідків інституційних процесів як у межах інноваційної сфери діяльності, так і поза її межами); динамічність процесів інституційних змін в інноваційній сфері — систематичне поповнювання й уточнення напрямів інституційних процесів в інноваційній сфері в середньо- і довгостроковій перспективі в міру надходження інформації щодо пріоритетності соціально-економічного розвитку країни, інтенсивності використання ресурсів та особливостей впливу світових інтеграційних процесів тощо. Однак недотримання в Україні на практиці цих принципів, а також нехтування законами сучасного інституціоналізму не дозволили сформувати результативне інституційне середовище.

Розробка та впровадження цього забезпечення особливо актуальні для розвитку пріоритетних галузей промисловості і, зокрема, такого виду економічної діяльності, як машинобудування, суднобудування, літакобудування тощо.

Важливим завданням держави є створення загальних умов розвитку підприємництва та інноваційної діяльності, середовища, яке стимулює інноваційний розвиток, сприяє залученню приватного й іноземного капіталу у виробництво наукоємної продукції, стимулювання різних форм кооперації між державним, університетським і підприємницьким секторами наукової та промислової діяльності. Саме партнерство держави і приватного бізнесу знижує ризики неефективних рішень у сфері інноваційної діяльності. Тому центр тяжіння у вирішенні проблеми співвідношення держави та ринку переноситься на аспекти їх взаємного доповнення.

Основні тенденції діяльності держави в інвестиційно-інноваційній сфері формують універсальні, перевірені світовою практикою рекомендації відносно змісту і основних завдань державної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності, до основних з яких можна віднести:

- ухвалення відповідних нормативно-правових рішень у сферах, які традиційно закріплені за державою;
- активне сприяння трансферу технологій;
- провідну роль у кооперації партнерства держави і приватного сектора на всіх напрямках інвестиційно-інноваційної діяльності, по можливості брати участь у тих або інших сферах створення інновацій, що мають як велику суспільну користь, так і значущість для приватного сектора;
- акцент національних зусиль на технологіях, що є критичними для підприємств економіки, яка зростає.

Відповідно суб'єкти інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні відображенні в табл. 1.3.

**Характеристика суб'єктів фінансового регулювання
інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні***

№	Суб'єкт інституційного забезпечення	Функції, покладені на органи державної влади
1.	Верховна Рада України	Розробляє та ухвалює нормативно-правові документи
2.	Кабінет Міністрів України	Забезпечує розвиток і підтримку науково-технічного та інноваційного потенціалу держави, у т. ч. шляхом забезпечення розроблення й виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, а також ужиття заходів щодо вдосконалення державного регулювання в науково-технічній сфері, стимулювання інноваційної діяльності підприємств, установ та організацій
3.	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації, зокрема, інвестиційної й інноваційної політики та формування в Україні інноваційної інфраструктури
4.	Міністерство освіти і науки України	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики, зокрема, у сфері освіти, науки, інновацій, інформатизації й інтелектуальної власності
5.	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності й управління національними проектами; до сфери управління агентства належать 27 регіональних центрів з інвестицій і розвитку, Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, ДП «Державна інвестиційна компанія»
6.	Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (з 2014 р. — Державне агентство з питань електронного урядування)	Здійснює реалізацію державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; до сфери управління агентства належать Український інститут науково-технічної та економічної інформації, ДП «Український державний центр науково-технічної та інноваційної експертизи», 10 регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації, Державна інноваційна небанківська фінансово-кредитна установа «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу»

*Розроблено автором на основі аналізу [43, 44, 45, 46, 47, 48].

Також в Україні функціонують такі державні установи у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності: регіональні центри з інвестицій та розвитку; Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку; Державний департамент інтелектуальної власності (реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності); ДП «Український інститут науково-технічної та економічної інформації»; ДП «Український державний центр науково-технічної та інноваційної експертизи»; Державна інноваційна фінансово-кредитна установа; Державна інвестиційна компанія.

Державний контроль у сфері інноваційної діяльності здійснюється для забезпечення дотримання всіма її суб'єктами вимог законодавства щодо інноваційної діяльності. Державний контроль у сфері інноваційної діяльності здійснюється через:

а) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності;

б) Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування в межах їхніх повноважень;

в) Державну фіскальну службу України (щодо оподаткування).

Суб'єктам інноваційної діяльності для виконання інноваційних проектів може бути надана фінансова підтримка шляхом:

а) повного безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів;

б) часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим і коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

в) повної чи часткової компенсації відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим і коштів місцевих бюджетів);

г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

д) майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

Чинна нормативно-правова база (закони, укази Президента, постанови КМУ, накази центральних органів виконавчої влади та інші нормативні документи) стосовно інвестиційно-інноваційної діяльності налічує близько 200 документів державного управління; вона має доволі виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня. Політичний аспект цієї проблематики полягає в необхідності визнання інноваційної діяльності як важливого фактора реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Ключові цілі та завдання інвестиційно-інноваційної діяльності відображено в низці законодавчих і нормативно-правових документах, найважливіші з яких представлено в табл. 1.4. Інституційні засади інноваційної моделі розвитку України регламентують норми Конституції України, Господарського кодексу, Податкового кодексу, Митного кодексу, Цивільного кодексу; Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрямки розвитку інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про науково і науково-технічну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про банки і банківську діяльність» та інші нормативно-правові акти, які визначають правові, економічні й організаційні засади використання економічних механізмів державного управління інноваційною діяльністю в

Україні, установлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки інноваційним шляхом.

Таблиця 1.4

Організаційно-економічні основи розбудови інвестиційно-інноваційної моделі довгострокового розвитку національної економіки

Нормативно-правове забезпечення	Механізми впливу інноваційної моделі розвитку
Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР	Гарантує громадянам свободу наукової та технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав
Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, Постанова ВРУ від 13 липня 1999 р. № 916-XIV	Визначення концептуальних засад інноваційного розвитку як невід’ємної складової забезпечення національних інтересів держави
Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16 липня 1999 р. № 991-XIV зі змінами й доповненнями, внесеними Законом України від 01 січня 2011 р. № 2756-17	Створення державою спеціального правового режиму, який передбачає надання державної підтримки щодо стимулювання діяльності технологічних парків
Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-4 від 4 липня 2002 р. зі змінами від 02 жовтня 2011 р. № 3715-17	Визначення мети та принципів державної інноваційної політики, а також правових, економічних й організаційних засад державного регулювання інноваційної діяльності
Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08 вересня 2011 р.	Визначення стратегічних та середньострокових пріоритетів інноваційної діяльності до 2021 р.
Створення при КМУ Державного агентства України з інвестицій та інновацій (2005 р.)	Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності
Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18 вересня 1991 р. зі змінами від 12 серпня 2012 р.	Визначення мети та принципів державної інвестиційної політики, а також правових, економічних й організаційних засад державного регулювання інвестиційної діяльності

*Розроблено автором на основі аналізу [49, 50, 51, 52, 53, 54].

Разом із тим слід зазначити, що в чинному законодавстві нечітко визначені засади розвитку національної інноваційної системи, не

конкретизована її структура. Окремі сегменти цієї системи, зокрема інституційний устрій інноваційної економіки, пріоритети науково-технічного й інноваційного розвитку економіки, програмно-цільове фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності, підтримка підприємництва у сфері інноваційної діяльності та трансферту технологій, розвиваються не узгоджено.

Згідно із Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715–VI від 08.09.2011 р. стратегічними пріоритетами інноваційної діяльності в Україні на 2011–2021 рр. визначено такі сфери:

- освоєння нових технологій транспортування енергії, запровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;
- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- запровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- широке застосування технологій чистого виробництва й охорони навколишнього природного середовища;
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [53].

Для забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів Кабінетом Міністрів України було розроблено та затверджено середньострокові пріоритети інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів, деталізовані у відповідних постановах. Розвиток найважливіших напрямів інноваційної діяльності у промисловості має забезпечуватися завдяки

реалізації відповідних державних програм. На сьогодні в Україні реалізовується низка державних програм у сфері інноваційного розвитку промислового сектору.

Розвиткові інституційного середовища у сферах інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні сприяє реалізація таких прогностичних і програмно-планових документів, як стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [55].

Вихідні правові передумови державної інноваційної політики закладаються в Конституції України, зокрема це питання висвітлено в ст. 54 Конституції. Крім Конституції України, норми щодо інноваційної діяльності містяться в багатьох актах різних галузей законодавства, їх умовно можливо об'єднати у дві групи.

До першої групи належать акти законодавства, які визначають засади державної політики у сфері інноваційної діяльності. Законодавче забезпечення цієї сфери діяльності в Україні започатковано Законом України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» [56]. Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення. Концепція визначає засади взаємовідносин між державою та суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, які ґрунтуються на необхідності пріоритетної державної підтримки науки, технологій та інновацій як джерела економічного зростання, складника національної культури, освіти та сфери реалізації інтелектуального потенціалу громадян. Дія Концепції розрахована на період стабілізації економіки та досягнення постійного її розвитку.

Основним засадничим правовим документом, що регулює інноваційну діяльність, є: Закон України «Про інноваційну діяльність» [52]. Він створює сприятливе законодавче поле для реалізації зростання виробництва та конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробника на внутрішньому і

зовнішньому ринках. Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Закон установлює, що основною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку та використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» поняття інновації трактується як новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Відповідно до цього Закону економічні механізми стимулювання державою інноваційної діяльності поділяються на прямі та непрямі методи. До прямих методів належать: визначення й підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; формування і реалізація державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності, захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності, фінансової підтримки виконання інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; підтримка функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

До непрямих методів зараховують: установлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; введення законодавчих

норм, які прискорюють розвиток науково-дослідної діяльності, створення сприятливого середовища для розвитку інноваційних процесів тощо.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», під інноваційною діяльністю розуміють діяльність, яка спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок й зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.

Джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є:

- кошти Державного бюджету України;
- кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим;
- власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;
- власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;
- кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб;
- інші джерела, не заборонені законодавством України.

Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» [51] визначає правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» [54] інновації вперше трактуються як специфічна форма інвестицій. Зокрема, у ст. 3 Закону вказано, що інноваційна діяльність як форма інвестування здійснюється для впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу і передбачає: випуск і поширення принципово нової техніки, технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм; фінансування фундаментальних досліджень для забезпечення якісних змін у виробничих засобах; розробку та впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального й екологічного стану виробництва.

Згідно зі ст.1 Закону України «Про інвестиційну діяльність», під інвестиціями розуміють усі різновиди майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється для реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики, виходячи з цілей та показників економічного та соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності.

При цьому створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найважливіших для задоволення суспільних потреб напрямках, насамперед — соціальній сфері; технічному й технологічному вдосконаленні виробництва; створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту; впровадженні відкриттів і винаходів в агропромисловому комплексі; реалізації програм ліквідації наслідків Чорнобильської аварії; виробництві будівельних матеріалів; галузі освіти, культури, збереження культурної спадщини; охороні навколишнього середовища та здоров'я.

Державне регулювання інвестиційної діяльності передбачає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма інвесторами й учасниками інвестиційної діяльності.

Напрями інвестиційної діяльності, за якими надається державна підтримка, визначаються програмними документами, затвердженими в установленому законодавством порядку. Державна підтримка для реалізації інвестиційних проектів надається, зокрема, шляхом:

- фінансування реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;

- співфінансування інвестиційних проектів з державного та місцевих бюджетів;
- надання відповідно до законодавства для реалізації інвестиційних проектів державних і місцевих гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання та кредитування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;
- повної або часткової компенсації за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів відсотків за кредитами суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проектів;
- застосування інших форм, передбачених законодавством.

Неадекватне й постійно змінюване податкове законодавство — це головна перешкода для залучення в інноваційну діяльність як вітчизняних, так і іноземних інвестицій. Така ситуація завжди ускладнюється фактом введення змін заднім числом. Змінюючи «правила гри» платників податків, держава стає ненадійним партнером і тим створює умови не тільки для порушення податкового законодавства, але й відлякує інвесторів від вкладення капіталу в інноваційні проекти на певний період. Інвесторам необхідні не тимчасові податкові привілеї або нижчі податкові ставки в порівнянні з міжнародними, а розумна і передбачувана податкова система.

Інноваційна діяльність є ризикованою та такою, що приносить прибутки з певним часовим відстроченням. Тому для її підтримки всі країни застосовують певні стимулюючі механізми. У нормативно-правовому полі України закріплено низку пільг та стимулів:

- звільнення технологічних парків та їх учасників від сплати податку на додану вартість;
- звільнення від сплати мита при ввезенні обладнання для проектів технологічних парків та інноваційних проектів;
- звільнення від сплати 50 % податку на додану вартість по операціях з продажу товарів, пов'язаних із виконанням інноваційних проектів, і 50 % податку на прибуток, одержаного від виконання цих проектів.

З 1999 р. дія статей щодо цих стимулів неодноразово призупинялась і була скасована взагалі, а до Податкового кодексу положення щодо безпосередньої підтримки інноваційної діяльності взагалі не введено. Ухвалення Податкового Кодексу України (ПКУ) було задумане як політичне рішення, що відкриває новий етап розвитку в оподаткуванні. Під час розробки різних варіантів ПКУ ставилася мета не механічно зібрати всі податкові норми в одному документі, а відобразити в ньому єдину концепцію податкової реформи, ліквідувати численні суперечності між чинними податковими законами. Передбачалося створити податкову систему, яка стимулювала б інвестиції в інновації, оновлення виробництва інфраструктури у високотехнологічних галузях економіки, а також розвиток середнього і малого бізнесу.

Із введенням в дію з 2 лютого 2010 р. ПКУ український уряд передбачав вирішення таких принципових завдань [57]:

- забезпечення інноваційного розвитку економіки;
- створення сприятливих умов оподаткування для залучення прямих іноземних інвестицій;
- стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності:
  - запровадження спеціальних податкових режимів;
  - запровадження податкових канікул для новостворених підприємств;
  - запровадження пільг по податку на прибуток і додану вартість з енергозбереження;
  - запровадження прискореної амортизації;
  - удосконалення порядку відшкодування податку на додану вартість.

Податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні законодавчо не забезпечується, адже у 2005 р. статті розділу V («Особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності») Закону України «Про інноваційну діяльність» було вилучено. Податковим кодексом

України гарантується лише податкове стимулювання впровадження підприємствами енергоефективних технологій шляхом звільнення від оподаткування 80 % прибутку підприємства, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, установленим КМУ, а також 50 % прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів і реалізації енергоефективних проектів підприємств, що введені до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, упровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів.

Національна економічна й податкова політика в інноваційній сфері має водночас забезпечувати стійке економічне зростання в поєднанні зі збільшенням доходів держави. Збільшення податкових надходжень можливе за рахунок зростання бази оподаткування, підвищення податкових ставок і ефективності податкового адміністрування.

До другої групи законодавчих актів належать такі, за якими інвестиційно-інноваційна діяльність є лише складником процесів функціонування соціально-економічних проблем країни. Законодавчі акти цієї групи можна розділити на такі підгрупи:

- нормативно-правові акти, які закріплюють екологічні пріоритети, зокрема екологічну безпеку інноваційної діяльності;
- законодавчі акти, які регулюють різнобічні внутрішньоекономічні відносини й передбачають здійснення інноваційної діяльності в підприємницькій, фінансовій, науково-технічній, інформаційній та інших економічних сферах;
- акти законодавства, які передбачають специфіку здійснення інноваційної діяльності у вільних економічних зонах, інших територіях зі спеціальним правовим режимом, зокрема в депресивних регіонах країни;
- закони, що спрямовані на охорону та захист авторських і суміжних прав і здійснення патентної діяльності;

- закони, що регулюють зовнішньоекономічні відносини й іноземне інвестування;
- інші акти чинного законодавства, зокрема, у сфері стандартизації та сертифікації, ліцензування, аудиторської діяльності, обігу цінних паперів, приватизації тощо.

Крім наведених, можна назвати ще чимало законодавчих актів, які формують правову основу сприяння інноваційній діяльності в державі. Тобто в Україні створено законодавчу базу для здійснення та розвитку науково-технічної й інноваційної діяльності. Однак через проведення консервативної державної політики інноваційна сфера не стала пріоритетною в системі державної підтримки. Наслідком реалізації такої політики є відставання України від держав, які здійснюють прогресивну або наступальну науково-технічну та інноваційну політику.

Чинним законодавством не чітко визначено засади розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності, не конкретизовано її структуру, інституційний устрій інноваційної економіки, цільове фінансування науково-технологічної та інноваційної діяльності. Підтримка підприємництва у сфері інноваційної діяльності та трансферу технологій до сьогодні є безсистемними й неузгодженими. Найслабкіший елемент у цьому контексті — це відсутність чітких і дієвих механізмів реалізації державної політики у сфері підтримки інноваційної діяльності, у тому числі розробки протекціоністської політики на зовнішніх ринках, а також системи переваг у напрямках досліджень для концентрації науково-технологічного потенціалу держави у визначених «інноваційних нішах».

З точки зору системного підходу та цивілізованих норм управління організаційно-адміністративний аспект є найслабкішою ланкою в системі інституціонального забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Через такі обставини склалася ситуація, коли показники впровадження інновацій в українській економіці за останні роки залишаються незмінними, а деякі навіть зменшуються. Таким чином, в Україні наявна невідповідність між

збільшенням витрат державних ресурсів на інноваційну сферу (як організаційних, так і фінансових) і зменшенням загальних статистичних показників запровадження інновацій, що свідчить про низьку ефективність реалізації державної інноваційної політики.

Головним у системі формування інституціонального середовища в Україні є фінансовий аспект. У межах цього напряму передбачається такі заходи: запровадження системи дотацій та пільгових кредитів на зворотній і беззворотній основі з бюджетів різних рівнів на проведення розробок і впровадження інновацій, державні гарантії безризикової інноваційної діяльності за рахунок її страхування, збільшення бюджетних асигнувань на науку й освіту, державні гарантії виробникам інноваційної продукції оплати постачань за кордон високотехнологічних новинок, прискорене освоєння в Україні міжнародної практики венчурного (ризикового) фінансування інноваційної діяльності на базі знову створюваних наукових центрів і університетських наукових шкіл.

Отже, здійснена оцінка стану інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні в розрізі різних аспектів дозволяє зробити висновок, що суб'єкти економічної діяльності на сучасному етапі не здатні розгорнути результативну науково-технологічну та інноваційну діяльність, оскільки національна інноваційна система позбавлена відтворювальних механізмів інвестування, що є головною перешкодою її становлення і розвитку. А чинний механізм регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, але й протидіє залученню позабюджетних коштів та унеможливорює формування спеціальних, у тому числі відомчих фондів фінансування інновацій.

Таким чином, інституційне забезпечення інноваційного розвитку промисловості України здійснюється повільно. Реалізації ключових напрямів інноваційного розвитку, визначених у низці законодавчих і нормативно-правових документів у сфері інноваційного розвитку, перешкоджають

неузгодженість та фрагментарність державної політики; недостатнє фінансування відповідних державних програм, наукової та науково-технічної діяльності в Україні; відсутність організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств; відсутність ефективної системи контролю за інноваційною діяльністю та коригування інноваційної політики.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження теоретико-організаційних основ фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності дозволяє зробити такі висновки:

1. Відправну роль у реалізації основних функцій і завдань уряду, а також забезпеченні макроекономічної стабілізації та коригуванні ринкових механізмів відіграють економічні методи державного регулювання економіки. Економічні методи використовують з метою створення економічного середовища, яке спонукає суб'єктів ринку діяти в необхідному для суспільства напрямі та розв'язувати завдання соціально-економічного розвитку країни. Система економічних методів включає методи фіскального, грошово-кредитного, цінового та валютного регулювання.

2. Зміст поняття «фінансове регулювання» визначено як систему регламентування розподільчих процесів у суспільстві на макро- та мікрорівнях, що дає можливість не лише формувати необхідні фінансові ресурси, а й за допомогою відповідних фіскальних та грошово-кредитних інструментів здійснювати вплив у різних напрямках суспільного розвитку.

3. Обґрунтовано, що основними методами фінансового впливу на соціально-економічний розвиток є фінансове забезпечення і фінансове регулювання. Установлення пріоритетності того чи іншого методу є основою

визначення напрямів фінансової політики держави. Що вищий рівень розвитку суспільства й економіки, то більша роль фінансового регулювання.

4. Дослідження варіації основних понять інвестиційно-інноваційної діяльності показало, що вживання термінів «інновація» та «інвестиція» є дуже багатограним: від надміру узагальнених (широких) варіантів до специфічних (звужених). При ширшому підході до аналізу визначення зазначених термінів стає менш чітким. Певні вчені розглядають інновацію саме як процес упровадження нових виробів, технологій, методів організації виробництва й праці та методів управління. Інші науковці надають перевагу дослідженню інновації як продукту — результату процесів упровадження нової техніки, технології, нового методу.

5. Здійснена оцінка стану організаційно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні в розрізі різних аспектів дозволяє зробити висновок, що суб'єкти економічної діяльності на сучасному етапі та в найближчому майбутньому не здатні розгорнути результативну науково-технологічну та інноваційну діяльність, оскільки національна інноваційна система позбавлена відтворювальних механізмів інвестування, що є головною перепорою її становлення і розвитку. А чинний механізм регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, але й протидіє залученню позабюджетних коштів й унеможлиблює формування спеціальних, у тому числі відомчих фондів фінансування інновацій.

Основні наукові результати цього розділу висвітлено у працях [58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66].

РОЗДІЛ 2 ПРАГМАТИКА ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг сучасного стану розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності

Сучасні тенденції глобалізаційних процесів набули всеохопливого характеру, стимулюючи суттєві зрушення у світовому економічному просторі, а саме в інноваційному розвитку. Одним з найважливіших напрямів інноваційної діяльності є дослідження інноваційних рейтингів, які впливають на світовий економічний розвиток. Зазначені проблеми набули особливої актуальності, оскільки саме підвищення рейтингу країн в інноваційній діяльності є однією з головних умов виходу з рецесії країн, які зазнали значних втрат унаслідок світової фінансово-економічної кризи, особливо Україна. Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність аналізу інноваційного рейтингу України.

За даними міжнародних рейтингів, Україна посідає різні позиції в рейтингах щодо реалізації інвестиційно-інноваційних процесів. Наприклад, за Глобальним інноваційним рейтингом, складеним агентством Bloomberg, Україна належить до 50 країн-лідерів світу за рівнем інноваційного розвитку (42 місце за підсумками 2012–2013 рр.). Найсильнішими сторонами України, з погляду інноваційності, визнаються: охоплення населення вищою освітою (6 місце у світі), патентна активність (17 місце), технологічні можливості промисловості (34 місце). Однак низький рейтинг України в ефективності економіки загалом (69 місце) знижує її місце серед країн, що є лідерами у сфері інвестиційно-інноваційних процесів [67, с. 110].

Проаналізуємо дані інших міжнародних рейтингів. Згідно з оцінками Всесвітнього економічного форуму в Давосі, Україна належить до держав із середнім рівнем інноваційності (79 позиція за фактором інноваційності та досвідченості бізнесу за підсумками 2012–2013 рр.). Необхідно звернути увагу на нерівномірність і дисбаланс у розвитку різних складових інноваційності та факторів підвищення ефективності економіки. Так, усе, що стосується людських ресурсів (освіченість, наявність кваліфікованих кадрів, ринку праці, патентна активність населення, освітня й наукова інфраструктура) залишається на незмінно високому рівні. Проте інституційна й організаційна складові, у тому числі залученість компаній до інноваційних процесів, конкурентність на внутрішньому ринку, регуляторне середовище, мало сприяють перетворенню інновацій на масові й усеосяжні. Однак необхідно зазначити значний інвестиційний, інноваційний, інтелектуальний і творчий потенціал української економіки. Разом із тим потрібно зазначити, що в поточний момент розвитку економіки України наявний потенціал не реалізується повною мірою, що, у свою чергу, не приводить до інтенсивного розвитку. Тому економічний розвиток продовжує здійснюватися за інерційним сценарієм та згідно з екстенсивною моделлю.

Світова економіка увійшла в період радикальної структурної трансформації, пов'язаної із суттєвим зростанням ролі наукомістких, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається головним чином інтенсивним використанням знань і широким впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя. Це актуалізує питання інноваційної діяльності, яка є фактично неодмінною умовою побудови ефективної економіки, конкурентоспроможної на світових ринках. До найвідоміших і найпоширеніших у світовій теорії й практиці вимірювання та порівняльного аналізу інноваційного розвитку країн індексів належать: Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII), який розраховує аналітичний центр Лозаннської школи бізнесу INSEAD, Швейцарія; Міжнародний індекс інновацій BCG (International Innovation Index BCG, IntII

BCG), який розраховують експерти Бостонської консалтингової групи, США; Індекс інноваційної спроможності (Innovation Capacity Index, ICI) міжнародної дослідницької структури EFD (Global Consulting Network); Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard Summary Innovation Index, SII). Названі індекси різняться своїми складовими, алгоритмом інтеграції та шкалою значень показників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Світові рейтинги інноваційного розвитку у 2012–2013 рр.*

Глобальний індекс інновацій ГП	Значення індексу (місце в рейтингу)	Міжнародний індекс інновацій IntII BCG	Значення індексу (місце в рейтингу)	Індекс інноваційної спроможності ICI	Значення індексу (місце в рейтингу)
Швейцарія	4,86 (1)	Сінгапур	2,45 (1)	Швеція	82,20 (1)
Швеція	4,85 (2)	Південна Корея	2,26 (2)	Фінляндія	77,80 (2)
Сінгапур	4,83 (3)	Швейцарія	2,23 (3)	США	77,50 (3)
Гонконг	4,82 (4)	Ісландія	2,17 (4)	Швейцарія	77,00 (4)
Фінляндія	4,72 (5)	Ірландія	1,88 (5)	Нідерланди	76,60 (5)
Росія	0,31(54)	Росія	-0,09 (49)	Росія	40,1 (56)
Україна	0,02 (62)	Україна	-0,45 (64)	Україна	35,01 (60)

* Складено автором на основі [67, с. 112].

Список десяти світових лідерів в області інновацій практично не змінився порівняно з 2011 р. У рейтингу країн світу за рівнем інноваційних можливостей і результатів 2012–2013 рр. лідирує Швейцарія. До трійки лідерів, як і раніше, належать Швеція та Сінгапур. За ними йдуть Фінляндія, Великобританія, Нідерланди, Данія, Гонконг, Ірландія та США. Єдиною країною, яка залишила за останній рік десятку кращих, стала Канада. Це відбулося через ослаблення позицій Канади за всіма основними індикаторами Індексу. США продовжують залишатися інноваційним лідером, однак демонструють відносне послаблення показників у таких галузях, як освіта, підготовка кадрів і розвиток інновацій.

Регіональними лідерами в галузі інновацій стали такі країни: Швейцарія у Європі, США в Північній Америці, Сінгапур у Південно-Східній Азії та Океанії, Ізраїль у Північній Африці та Західній Азії, Чилі в Латинській Америці та Карибському басейні, Індія в Центральній та Південній Азії, Маврикій в Африці на південь від Сахари. Серед країн з низьким рівнем доходу лідером стала Кенія. Серед країн колишнього СРСР лідирує Естонія. Україна посіла 62 місце в загальному рейтингу, усього на 0,1 її випередила Македонія. Молдова, Росія та Румунія зайняли в рейтингу 50, 51 і 52 місце відповідно. Польща піднялася на 44 місце.

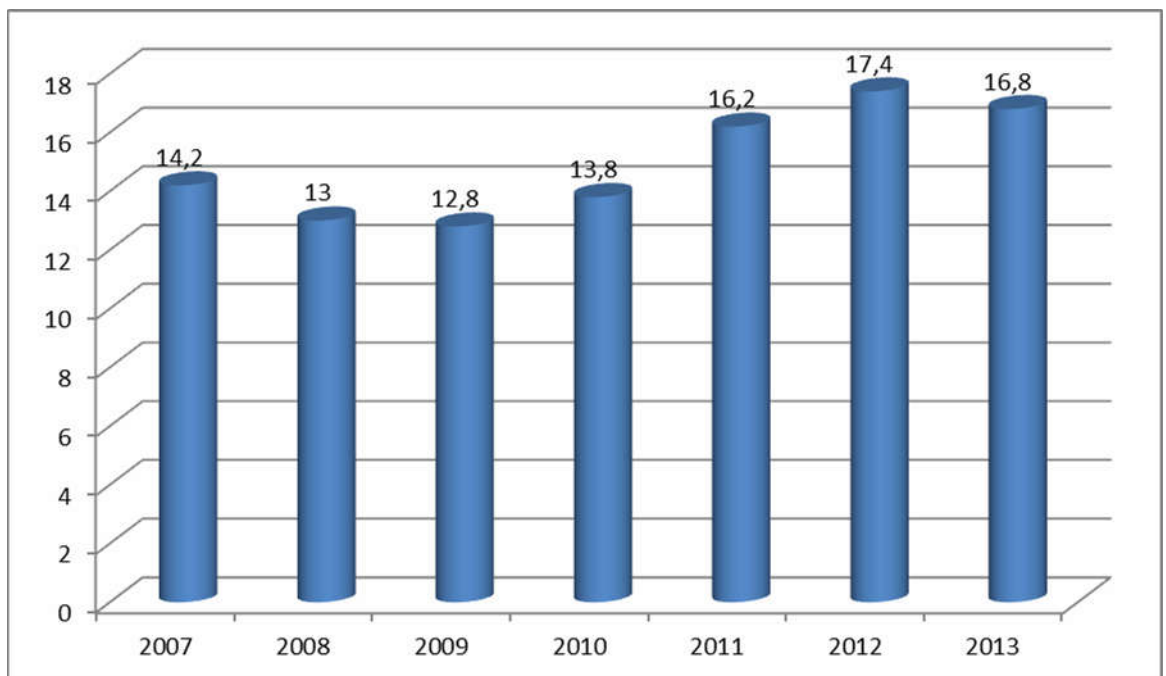
Інтенсивність перебігу глобалізаційних процесів у світовій економіці вимагає від України відповіді на низку важливих економічних викликів, визначальним серед яких є здатність до своєчасного й ефективного впровадження передових досягнень у галузі науки, техніки і новітніх технологій.

Проведення моніторингу й аналізу стану наукового потенціалу, фінансового регулювання, результативності наукової та інноваційної діяльності (особливо це стосується робіт, що виконуються за рахунок бюджетного фінансування) є одним із найважливіших шляхів отримання інформаційно-аналітичної бази як підґрунтя для прийняття оптимальних управлінських рішень щодо розвитку наукового потенціалу, визначення найраціональніших підходів до фінансування наукових досліджень та інноваційних проектів, удосконалення процесів створення й упровадження результатів наукової та інноваційної діяльності.

За роки незалежності України динаміка зростання її соціально-економічних показників не дає змогу стверджувати, що в країні відбулися якісні зрушення. У 2010 р. ВВП України становив 63 % відповідного показника 1990 р., оплата праці — 76 %, продуктивність праці — 80 %. Одна з важливих характеристик ефективності економіки — продуктивність праці — в Україні перебуває на рівні минулого століття. Порівняльний аналіз продуктивності праці в низці країн свідчить, що протягом 2001–2013 рр.

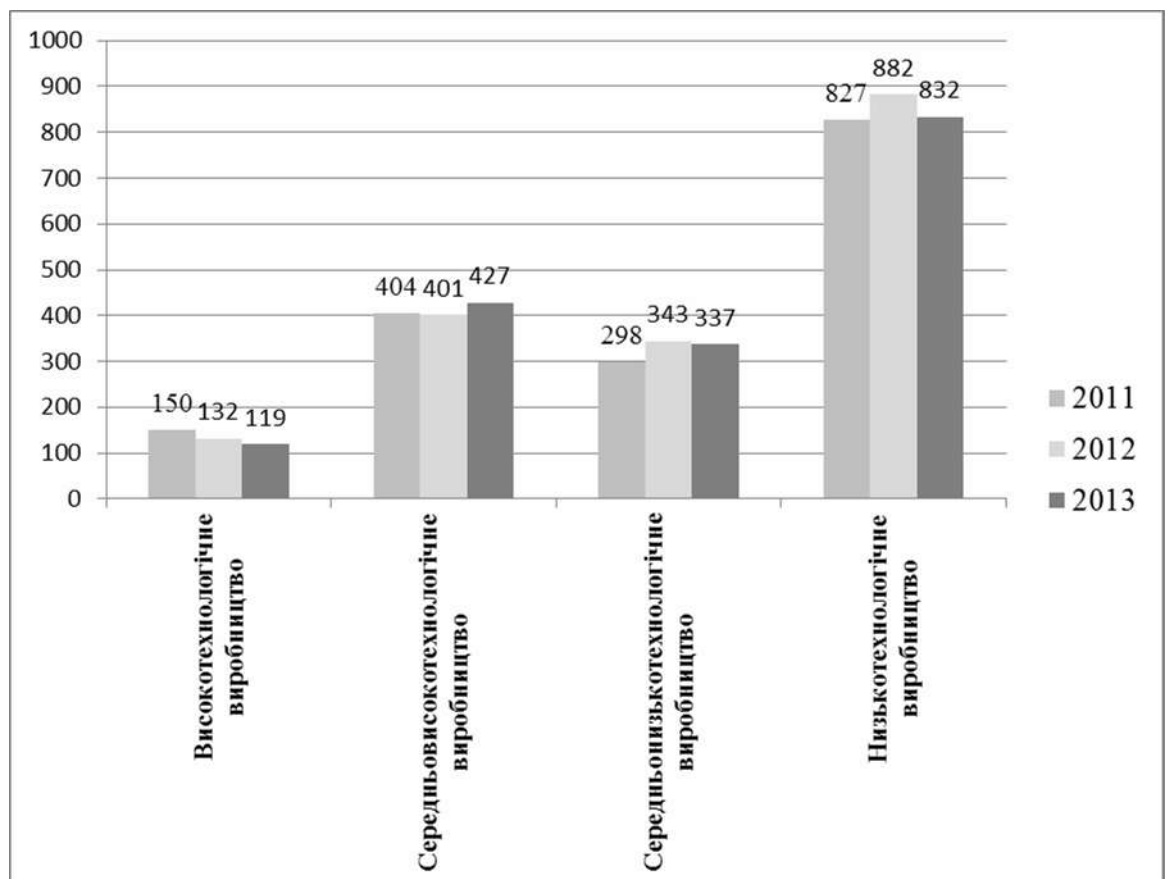
в Україні вона становила 12,2–16,4 % цього показника в США, 13,4–19,6 % — у Франції, 15,9–22,2 % — у Німеччині. Відповідно до оцінки темпів зростання ВВП на середньострокову перспективу для досягнення рівня продуктивності праці в країнах-членах ЄС та високорозвинених країнах при реалізації комплексного підходу до модернізації економіки України потрібно 15–20 років [68, с. 75]. У структурі промисловості України зберігається домінування виробництва продукції з низькою доданою вартістю. Промисловість України характеризується високою технологічною відсталістю та низькою інноваційною активністю суб'єктів господарювання, застарілою структурою її обробної частини, посиленням технологічної залежності від економічно розвинених країн світу.

Відсутність в Україні інвестиційних ресурсів спричинило повільне впровадження нових технологій і сповзання до сировинної моделі економіки. У 2013 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 1715 підприємств, що склало 16,8 % загальної кількості промислових підприємств по Україні проти 1758 підприємств (17,4 %) у 2012 р. (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Динаміка частки інноваційно активних промислових підприємств у 2007–2013 рр., % [69, 70, 71, 72, 73, 74, 75]

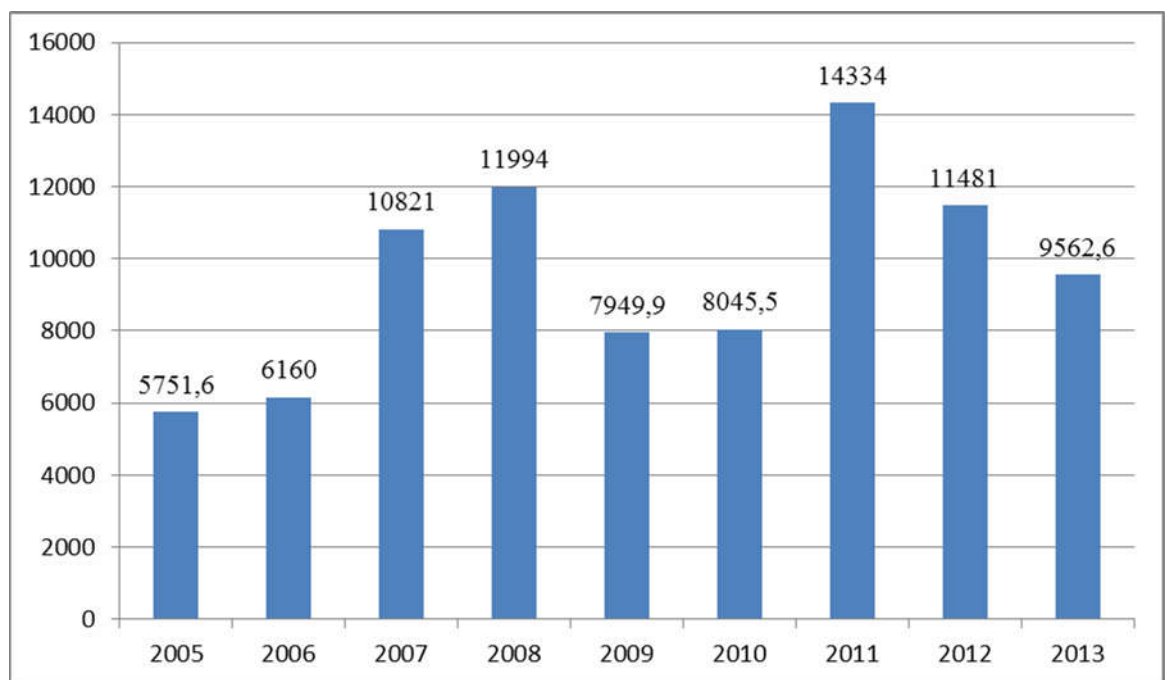
В Україні значно більшою за середню (16,8 %) була частка інноваційно активних підприємств у таких видах економічної діяльності: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (41,0 %), виробництво комп'ютерів, електронного й оптичного устаткування (35,7 %), виробництво електричного устаткування (28,5 %), які належать до високо- та середньовисокотехнологічних секторів. Однак, як і в цілому по Україні, інноваційна активність підприємств високотехнологічного сектору у 2013 р. зменшилась. У середньовисокотехнологічному секторі вона зростає, найбільша ж кількість інноваційно активних підприємств зосереджена у низькотехнологічному секторі — 832 од. (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, за технологічними секторами економіки України у 2011–2013 рр., од. [76, с. 94]

Як видно з рис. 2.2, найбільша кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, належить до низькотехнологічного виробництва (виробництво і переробка продукції). Інноваційною діяльністю в середньонизькотехнологічних галузях (гумові та пластмасові вироби, суднобудування, машинобудування, базові метали) займалося від 298 до 337 підприємств. Позитивна динаміка зростання кількості підприємств на 26 од. у 2013 р. в середньовисокотехнологічному виробництві (електричне й електронне устаткування, фармацевтика). Негативна динаміка відображається у високотехнологічному виробництві (біотехнології, система штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі).

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у 2013 р. становив 9562,63 млн грн або 0,7 % ВВП, проти 11 480,6 млн грн або 0,81 % ВВП у 2012 р. (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Динаміка фінансування інноваційної діяльності у 2005–2013 рр., млн грн [77, 78, 79, 80, 81, 82, 83]

Загальна сума видатків на інновації у 2012 р. зменшилася на 2853,3 млн грн порівняно з 2011 р., а у 2013 р. — ще на 1918 млн грн. Головним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються

власні кошти підприємств — 63,9 % загального обсягу витрат (52,9 % у 2011 р.). Частка кредитів склала 21,0 % (38,3 %), фінансова підтримка держави — 2,2 % (1,1 %), кошти іноземних і вітчизняних інвесторів — 8,6 % і 1,3 % відповідно (0,4 % і 0,3 %) (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка та структура фінансування інноваційної активності в Україні у 2007–2013 рр.*

Показник	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн.гр	10 821	11 994,2	7949,9	8045,5	14 333,9	11 480,6	9562,6
у % до ВВП	1,5	1,3	0,9	0,7	1,1	0,8	0,7
за рахунок власних коштів	73,7	60,6	65	59,3	52,9	63,9	72,9
державного бюджету	1,3	2,8	1,6	1,1	1,0	2,0	0,3
місцевих бюджетів	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	1,6
позабюджетних фондів	0	0	0	0	0	0	0
вітчизняних інвесторів	0,2	1,4	0,4	0,4	0,3	1,3	1,3
іноземних інвесторів	3,0	1,0	19,0	30,0	0,4	8,6	13,1
кредитів	18,5	33,7	11,8	7,8	38,3	21,0	6,6
інших джерел	3,2	0,4	2,1	1,3	6,9	3,0	4,2

* Складено автором на основі [77, 78, 79, 80, 81, 82, 83].

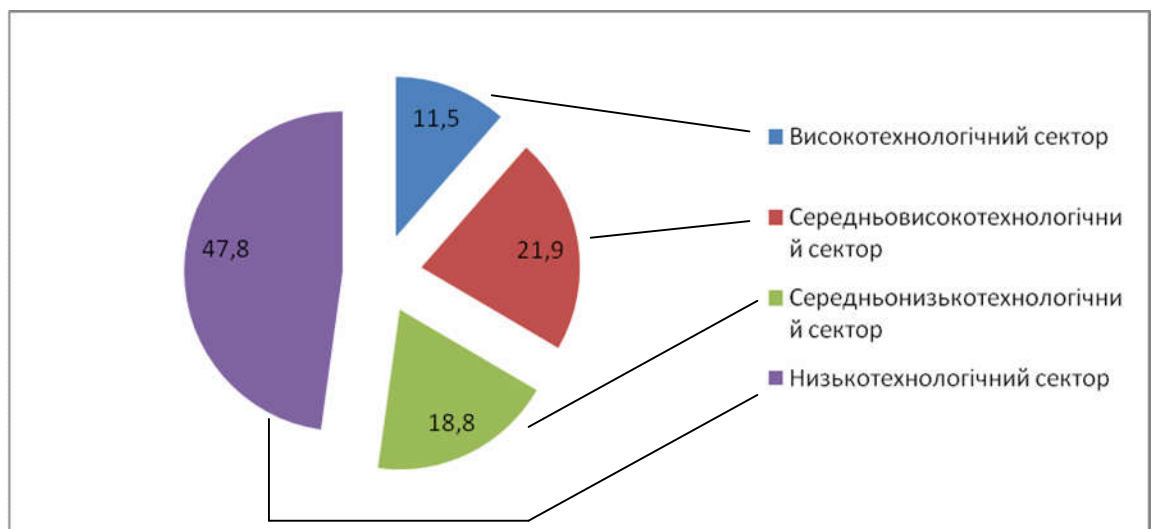
За видами промислової діяльності у 2012 р. зросло фінансування інноваційної діяльності в харчовій, легкій, хімічній і нафтохімічній промисловості та машинобудуванні. При цьому в харчовій і легкій промисловості фінансування збільшилося за рахунок власних коштів і кредитів, у хімічній і нафтохімічній — за рахунок державного бюджету та власних коштів, а у машинобудуванні — унаслідок активізації вітчизняних та іноземних інвесторів, причому у виробництві транспортних засобів усю суму іноземні інвестори вклали у виробництво літальних апаратів. У виробництві та розподіленні електроенергії, газу й води знизився загальний обсяг

інвестицій, але іноземні інвестори вклали 600 млн грн (16 тис. грн у 2011 р.) і вся кошти були спрямовані на виробництво електроенергії.

За сучасних умов орієнтації економіки на підвищення конкурентоспроможності надзвичайно важливого значення набуває активізація інноваційного розвитку регіонів, оскільки без цього неможливим є здійснення прогресивних зрушень у державі. Активізація інноваційного розвитку регіонів країни можлива лише за умови органічного інтегрування в інноваційні процеси наукових організацій, промислових підприємств, елементів інноваційної інфраструктури та місцевих органів влади. Тому, оцінюючи інноваційну ситуацію в регіоні, слід особливу увагу звернути на аналіз внеску кожного із цих елементів в активізацію інноваційних процесів. Не може бути ефективного управління регіоном, якщо регіональна політика держави не забезпечує управлінські дії необхідним обсягом коштів. Тобто регіональна політика виступає своєрідною основою економічної політики держави.

На нашу думку, важливим аспектом є оцінка регіонів України для того, щоб визначити на локальному рівні проблеми й успіхи кожного з них у процесі формування власної конкурентоспроможності, зокрема за складовою технологічної готовності. Відносна перевага окремих регіонів визначається технологічністю виробництва, високим рівнем держпідтримки окремих виробництв інноваційної продукції, сприятливими умовами для впровадження технологій шляхом залучення прямих іноземних інвестицій. Різниця в оцінках з технологічної готовності підприємств регіонів визначається також істотною відмінністю щодо рівня використання інформаційно-комунікаційних технологій. Київ посів перше місце за складовою технологічної готовності в цілому та за обома її компонентами: проникнення технологій і використання інформаційно-комунікаційних технологій як галузевої інфраструктури. Показники Харківської, Одеської, Київської та Донецької областей істотно відстають від результатів Києва, однак мають певні переваги перед іншими регіонами України.

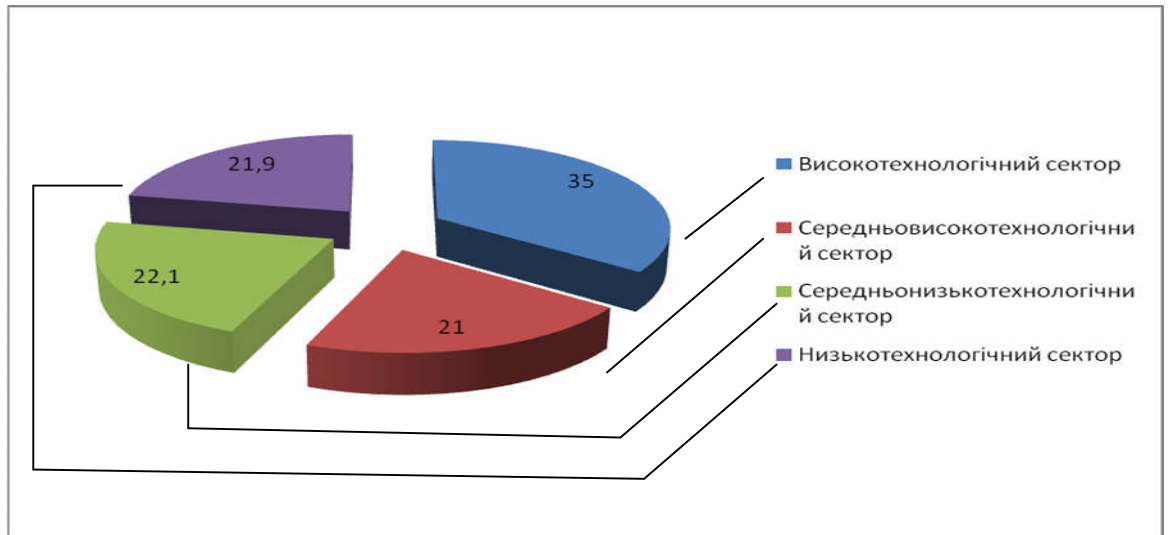
Разом із тим два регіони — м. Київ і Харківська область мають вищий рівень з технологічної готовності й у них також зосереджено значно більшу кількість випускаючих інноваційну продукцію підприємств. Щодо фінансового регулювання інноваційної діяльності за технологічними секторами, то у високотехнологічний сектор у 2012 р. спрямовано найменшу частку загального обсягу інноваційних витрат — 11,5 % (7 % у 2011 р.). Із зниженням рівня технологічності зростає частка витрачених на цю діяльність коштів — у низькотехнологічний сектор спрямовано 47,8 % (55,4 % у 2011 р.) загальних видатків на інновації (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств % [84, с. 110]

У той же час фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за технологічними секторами перебуває майже в рамках світових тенденцій — найвища частка загальних видатків на фінансування наукової та науково-технічної діяльності припадає на НДДКР для високотехнологічного сектору. Хоча у 2012 р. питома вага НДДКР в загальному обсязі фінансування зменшилася, однак вона все ж лишається найвищою. Частки середньонизько- та середньовисокотехнологічного секторів майже не змінилися, а низькотехнологічного — зросла з 15,4 % до 21,9 % у 2012 р. (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Структура витрат на наукову і науково-технічну діяльність за технологічними секторами економіки, % [86, с. 110]

Регіони з високим ступенем технологічної готовності можна умовно розподілити на дві категорії: 1) ті, що історично спеціалізуються на виробництві інноваційної продукції; 2) області зі значною підтримкою держзакупівель інноваційної продукції. Наприклад, Запорізька область традиційно є місцем концентрації провідних українських і світових експортоорієнтованих підприємств енергетики, металообробки, авіації, машинобудування, що визначає високий попит бізнесу на технології. Високу оцінку впровадження новітніх технологій отримала також і Закарпатська область, де технологічні зміни були реалізовані за рахунок прямих іноземних інвестицій, а також завдяки сусідству з країнами Євросоюзу. Як результат, Закарпаття посідає перше місце в національному рейтингу 2012 р. за оцінками показника прямих іноземних інвестицій та передачі технологій [6].

Згідно з підсумками розрахунку Індексу конкурентоспроможності регіонів України у 2012 р., перша п'ятірка лідерів не змінилася (м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Донецька й Київська області). Упродовж року Харківська область випередила в рейтингу Дніпропетровську, а Донецька — Київську область. Серед п'яти регіонів з найгіршим показниками також змін не відбулося, наприкінці рейтингу розташовані Херсонська, Кіровоградська, Житомирська, Чернігівська й Тернопільська області. З-поміж суттєвих переміщень у рейтингу можна відзначити, з одного боку, підвищення на

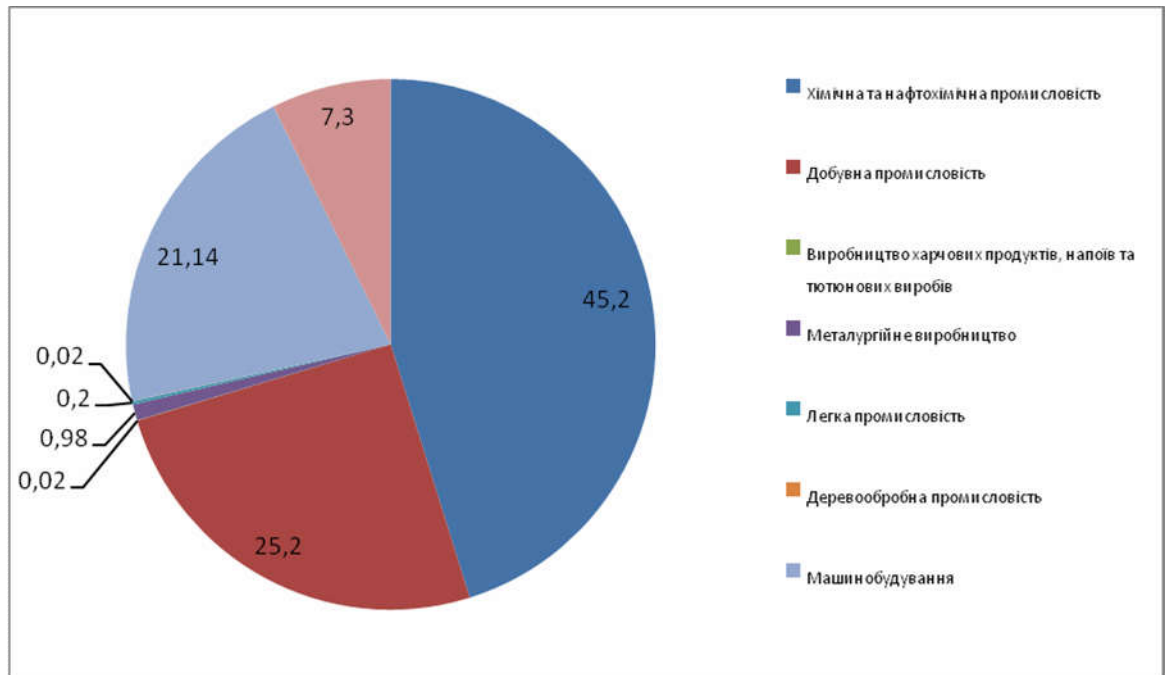
п'ять позицій Рівненської і Чернівецької областей, і на три позиції — АР Крим, з іншого — втрату семи позицій Луганською і трьох позицій Миколаївською областями. Як і раніше, до першої десятки належать переважно великі промислові регіони і два міста-регіони, а замикають рейтинг найбільші сільськогосподарські області. Лідери національного рейтингу — регіони, що отримали найвищі бали за субіндексом «підсилювачі ефективності», які містять такі складові конкурентоспроможності: вища освіта й професійна підготовка, ефективність ринку товарів і праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність і розмір ринку.

Внесок окремих регіонів у забезпечення інноваційного розвитку країни характеризується значним рівнем диференціації. Так, за інтегральним показником інноваційної діяльності 2012 р. найвищий рейтинг мали м. Київ, Луганська, Донецька, Івано-Франківська та Волинська області, найнижчий — м. Севастополь, Хмельницька, Київська, Житомирська та Херсонська області.

Не є винятком і Західний регіон України, де сприйнятливість підприємств до впровадження інновацій протягом останніх років продовжує знижуватись. Оскільки зазначений регіон є переважно аграрним, то особливого значення набуває проблема перетворення його найближчим часом в аграрно-індустріальний. Це завдання можна розв'язати лише шляхом забезпечення високих темпів розвитку машинобудування, а саме таких її галузей, як приладобудування, верстатобудування, електротехнічне машинобудування, радіотехнічна промисловість, від чого найбільше залежить інноваційний потенціал держави і можливості модернізації усіх базових галузей народного господарства та переведення їх на нові технології. Йдеться про збільшення питомої ваги продукції з більшою доданою вартістю в загальному обсязі промислового виробництва в Західному регіоні, де вона є надзвичайно низькою.

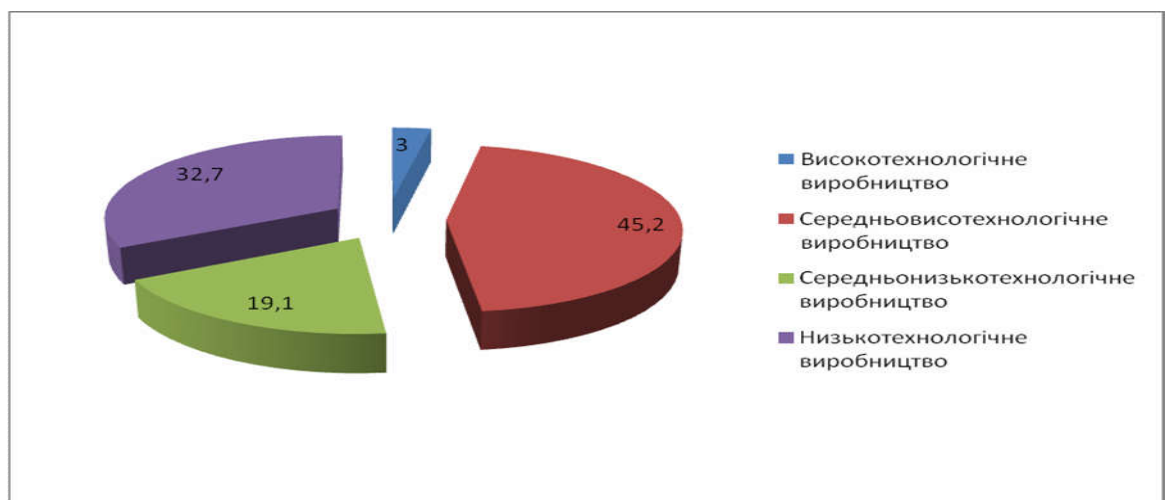
У 2012 р. спостерігалася тенденція до зростання в загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності частки державного бюджету — 2 % проти 1 % у 2011 р. Кошти державного бюджету спрямовувалися, головним чином, на чотири види економічної діяльності — хімічну і нафтохімічну

промисловість, машинобудування, добувну промисловість і виробництво й розподілення електроенергії, газу та води (рис. 2.6).

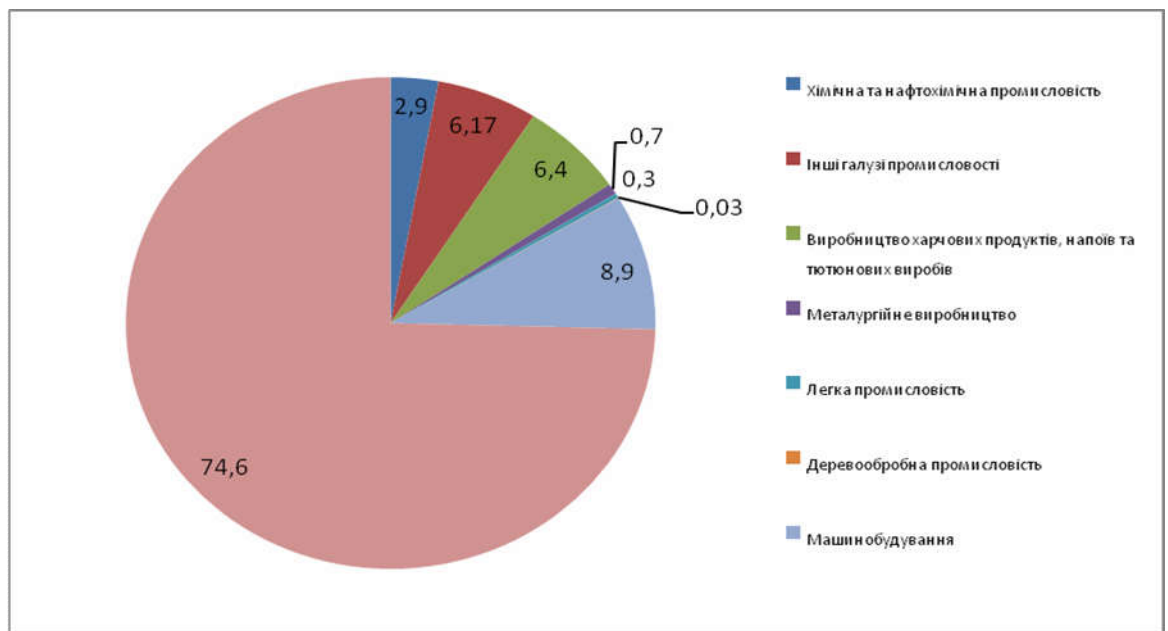
Рис. 2.6. Структура обсягів фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету за видами економічної діяльності, % [86, 87]

За рахунок державного бюджету інноваційна діяльність фінансувалася переважно через підприємства середньовисоко- та низькотехнологічних секторів. Високотехнологічний сектор отримав лише 3 % загального обсягу бюджетних коштів на інноваційну діяльність (рис. 2.7).

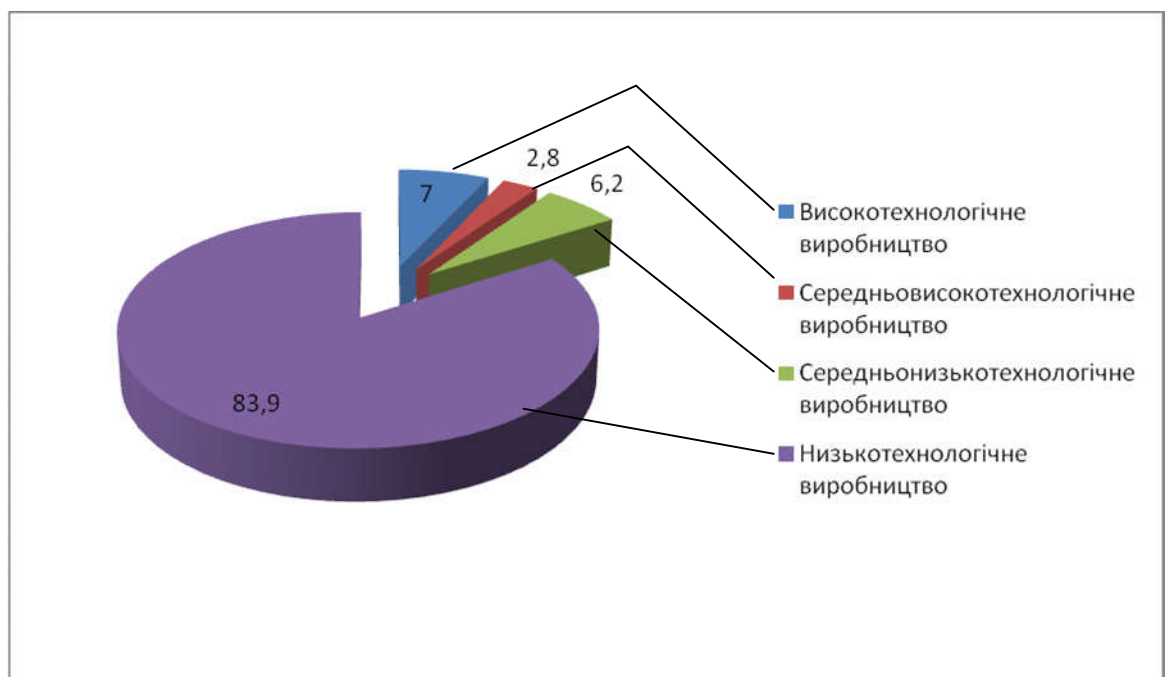

Рис. 2.7. Структура фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету, % [86, с. 111]

За рахунок кредитів здійснювали інноваційну діяльність здебільшого підприємства з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води — 74,6 % від загального обсягу фінансування інноваційної діяльності за рахунок кредитів; машинобудування, ремонту й монтажу машин і устаткування — 8,9 %; виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів — 6,4 % (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Розподіл фінансування інноваційної діяльності за рахунок кредитів за видами економічної діяльності, % [87, с. 112]

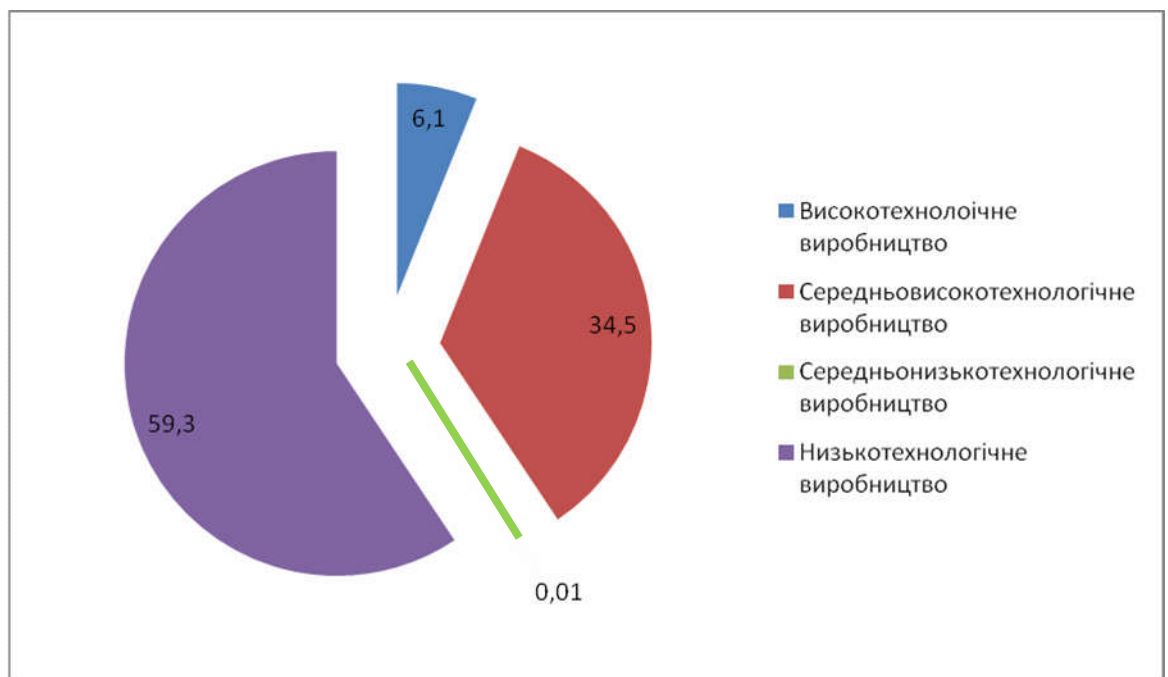

Рис. 2.9. Структура обсягів фінансування інноваційної діяльності за рахунок кредитів за технологічними секторами, % [87, с. 112]

Найвищу частку фінансування інноваційної діяльності за рахунок кредитів у 2012 р. отримали підприємства низькотехнологічного сектору — 2019,3 млн грн (83,9 % від загального обсягу отриманих кредитів) (у 2011р. — 5195,6 млн грн, або 94,6 %). Частка кредитних коштів у високотехнологічному секторі значно збільшилася і становила 169,6 млн грн (7,0 %) проти 5,4 млн грн (0,10 %) у 2011р. (рис. 2.9).

Фінансування інноваційної діяльності за кошти вітчизняних інвесторів зросло більше ніж у 4 рази — з 0,3 % у 2011 р. до 1,3 % у 2012 р. За технологічними секторами найбільшу частку коштів вітчизняних інвесторів отримали підприємства низькотехнологічного сектору — 91,7 млн грн (59,3 %), зокрема підприємства з видобування паливно-енергетичних матеріалів — 88,2 млн грн (57,1 %), виробництва й розподілення електроенергії газу та води — 2,6 млн грн (1,6 %) і підприємства деревообробної, целюлозно-паперової та видавничої справи — 0,9 млн грн (0,6 %).

Високотехнологічний сектор цивільного призначення представлений лише підприємствами з виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування (за винятком виробництва електричних машин й устаткування), які були профінансовані на суму 2,02 млн грн (1,3 %).

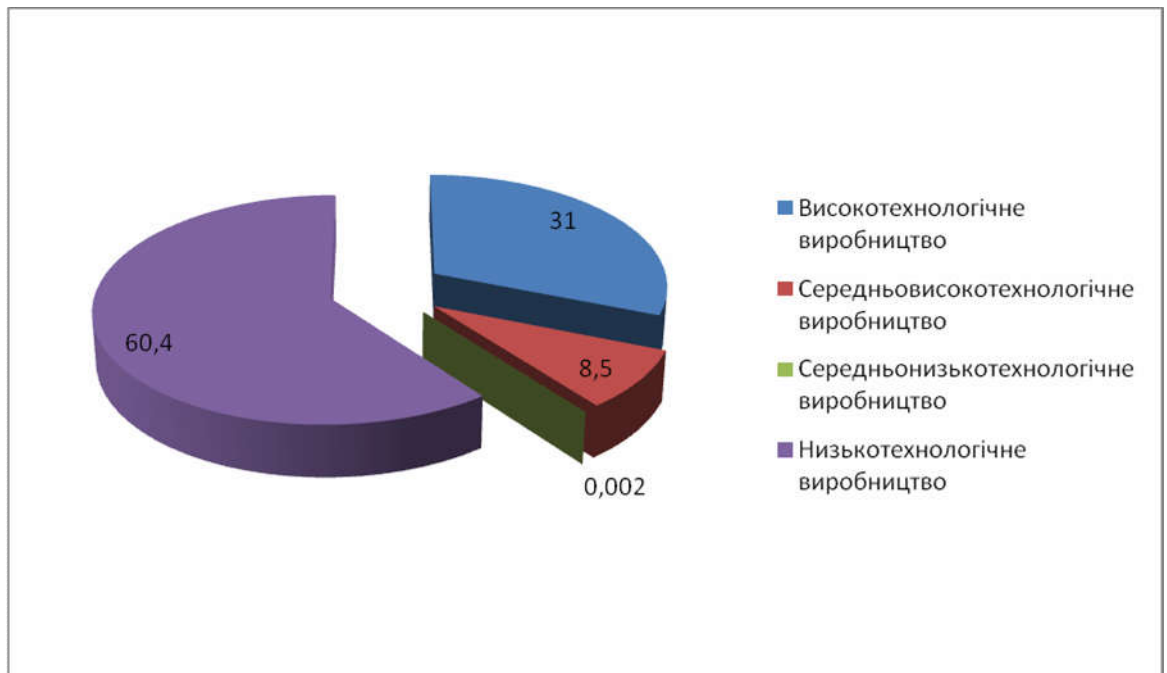

Рис. 2.10. Структура фінансування інноваційної діяльності за кошти вітчизняних інвесторів за технологічними секторами, % [88, с. 46]

Із 53,4 млн грн, що вклали вітчизняні інвестори в середньовисокотехнологічний сектор, 53,2 млн грн було спрямовано на виробництво машин і устаткування цивільного призначення (рис. 2.10).

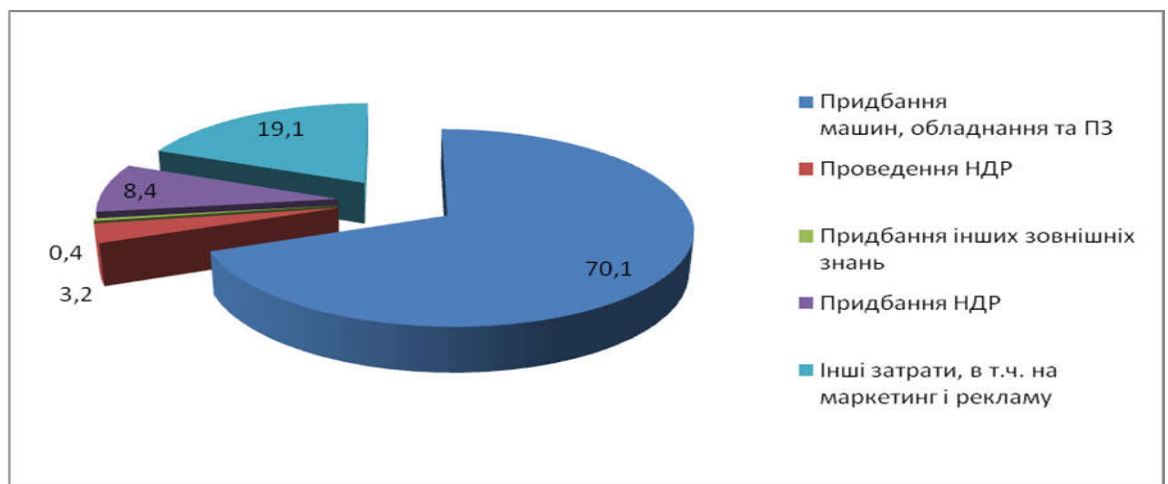
Частка коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі інвестицій в інновації у 2012 р. також збільшилася, причому дуже суттєво — у понад 20 разів з 0,4 % від загальної суми виділених на інновації коштів у 2011 р. до 8,6 % у 2012 р. Основна їх частина була спрямована на такі галузі, як виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, машинобудування, хімічна і нафтохімічна промисловість.

Значна частка коштів іноземних інвесторів була виділена підприємствам низькотехнологічного виробництва — 601,3 млн грн (або 60,4 % від загального обсягу коштів іноземних інвесторів) і високотехнологічного — 308,8 млн грн (31,0 %). Решту коштів було спрямовано в середньовисокотехнологічний (84,6 млн грн) та середньонизькотехнологічний (20,4 тис грн) сектори (рис. 2.13). У 2011 р. за рахунок коштів іноземних інвесторів високотехнологічний сектор практично не фінансувався.

Рис. 2.11. Структура фінансування інноваційної діяльності за кошти іноземних інвесторів за технологічними секторами, % [89, с. 17]

Із загального обсягу фінансування інноваційної діяльності у 2012 р. найбільше коштів витрачено на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення — 8051,8 млн грн (70,1 %). На фінансування внутрішніх науково-дослідних розробок (НДР) витрачено 965,2 млн грн, на придбання зовнішніх НДР — 231,1 млн грн, на придбання інших зовнішніх знань — 47,04 млн грн. Сумарні витрати на навчання й підготовку персоналу, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням і впровадженням інновацій (інші затрати), склали 2185,5 млн грн (рис. 2.12).

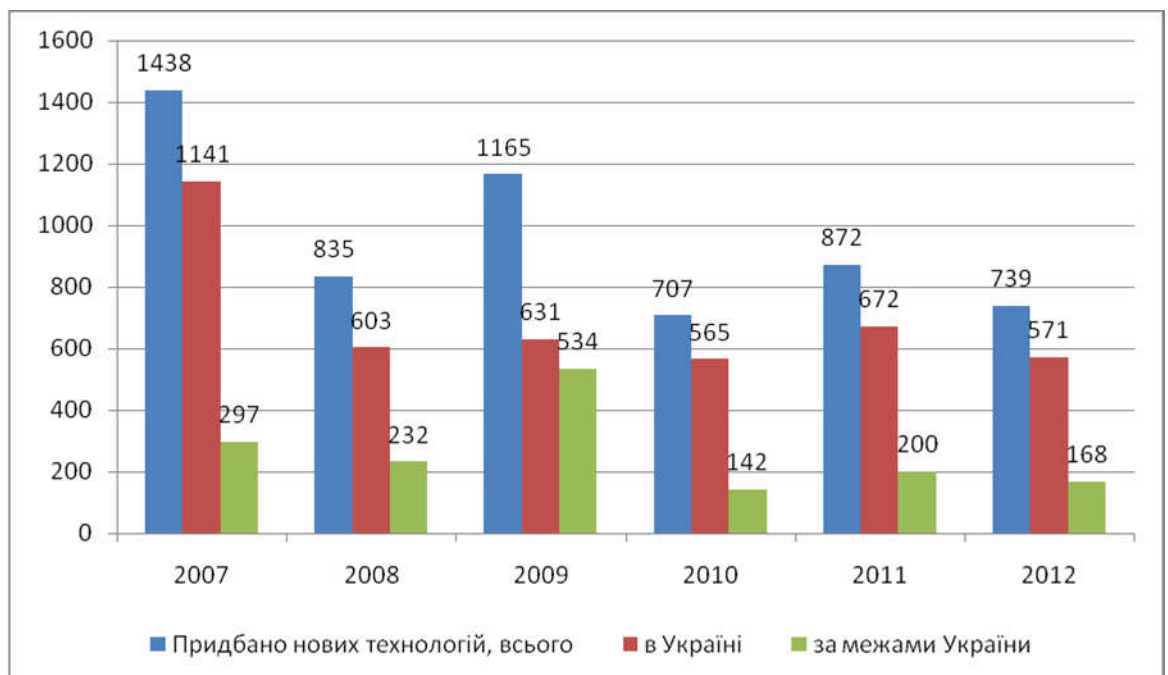
Рис. 2.12. Структура загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності, % [90, с. 115]

За видами економічної діяльності витрати на проведення НДР у значному обсязі здійснювали підприємства технологічних галузей — машинобудування, ремонт та монтаж машин і устаткування — 65 % від загального обсягу витрат на проведення НДР, а також хімічне виробництво — 30,5 %.

Придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення переважно займалися підприємства майже всіх видів економічної діяльності. Зокрема підприємствами машинобудування, ремонту та монтажу машин і устаткування було витрачено 15,4 % від загального обсягу витрат за цим напрямом інноваційної діяльності, металургії — 9,3 %, хімічної та нафтохімічної промисловості — 8,3 %. При цьому найбільшу частку коштів

витрачено підприємствами низькотехнологічного виробництва (90,3 % від загального обсягу інноваційних витрат у секторі), а найменше — високотехнологічного виробництва (21,9 %).

На придбання інших зовнішніх знань (у т. ч. нових технологій) у 2012 р. підприємства витрачали мізерну частку — лише 0,4 % інноваційних витрат. Активнішими в придбанні технологій були підприємства машинобудування та металургії (48,1 % та 13,8 % від загального обсягу своїх витрат), які належать до середньовисоко- та середньонизькотехнологічних виробництв. Але інші види промислової діяльності, що стосуються зазначених секторів, наприклад, хімічне виробництво (середньовисоке) і виробництво гумових та пластмасових виробів (середньонизьке) вклали лише 0,8 % та 0,01 % відповідно інвестицій в інновації, що спричинило дуже низькі значення внеску придбання інших зовнішніх знань у загальний обсяг витрат за цими технологічними секторами.

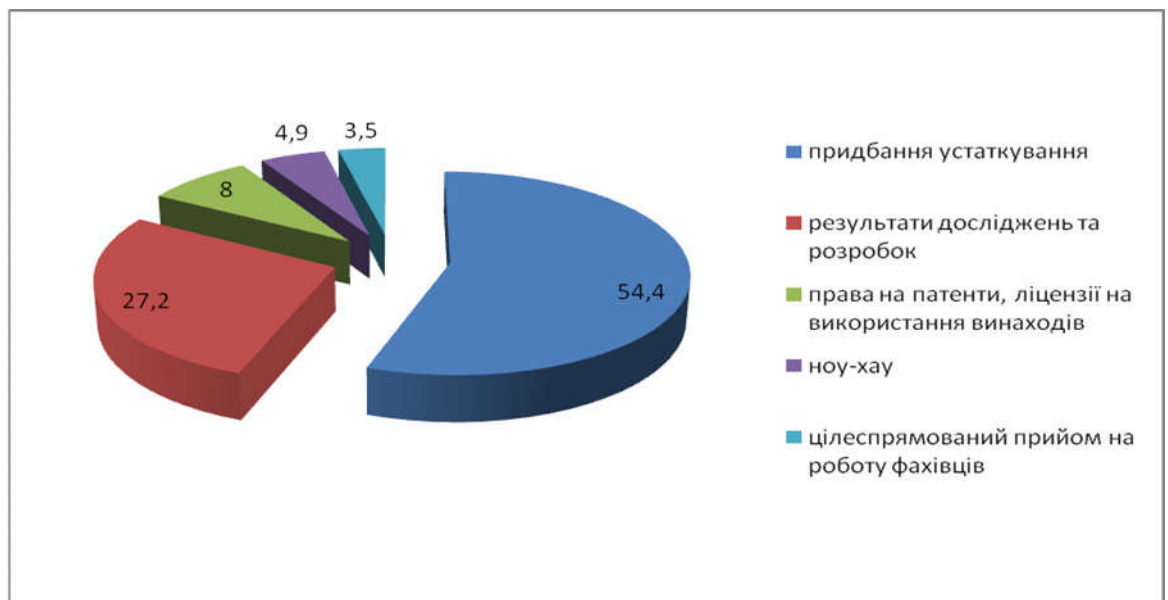
Рис. 2.13. Динаміка кількості придбаних технологій промисловими підприємствами, од. [91, с. 67]

Для здійснення нововведень у 2012 р. 209 підприємств придбали нові технології (в Україні та за її межами), з них 80 підприємств придбали технології за кордоном. Найактивнішими щодо придбання технологій були

підприємства машинобудування, ремонту та монтажу машин і устаткування, які становили 27,8 % від загальної кількості промислових підприємств України, що придбали технології; із виробництва харчових продуктів, напоїв — 23,9 %; хімічної і нафтохімічної промисловості — 12,0 %; із виробництва та розподілення електроенергії, газу та води — 7,7 %. У 2012 р. промисловими підприємствами придбано в Україні 571 нова технологія, серед них 168 — за її межами (у 2011 р. 672 та 200 відповідно) (рис. 2.13).

Із загальної кількості технологій найбільша кількість (402 технології, або 54,4 %) є придбанням технологій з устаткуванням, із них 139 — за межами України (рис. 2.14).

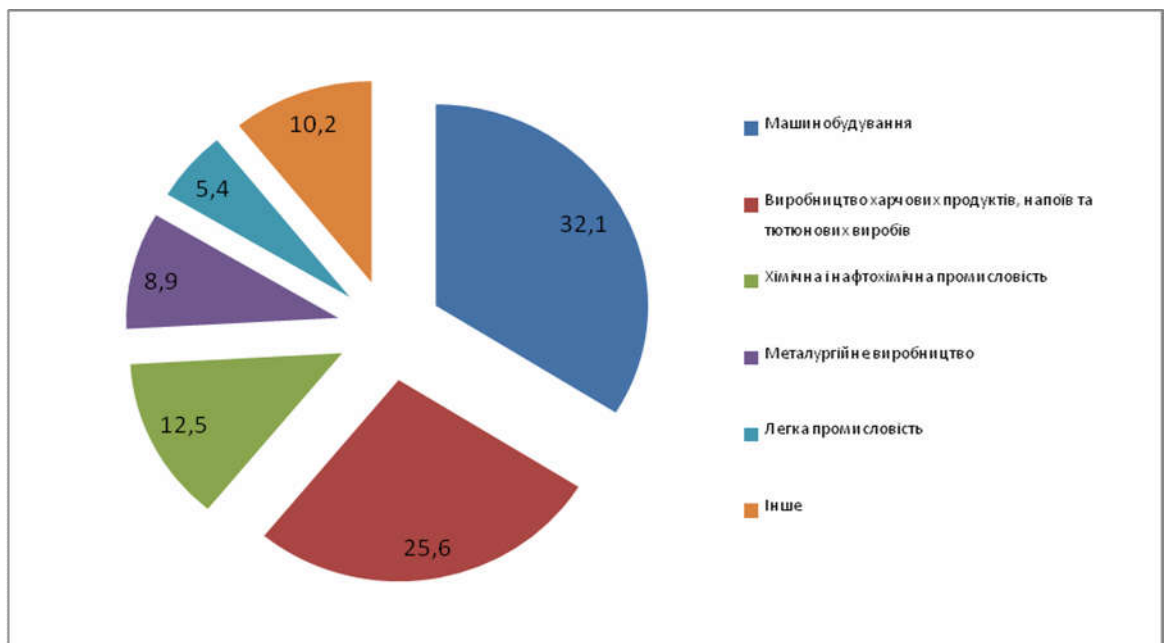

Рис. 2.14. Структура придбаних в Україні та за її межами технологій за формами їх придбання, % [92]

За технологічними секторами активними в придбанні технологій в Україні були підприємства середньовисокотехнологічного виробництва — 202 одиниці (35,4 % від загальної кількості придбаних технологій в Україні). Зокрема, серед них у трійку лідерів потрапили підприємства з виробництва машин та устаткування (крім виробництва зброї) — 146 технологій; підприємства хімічного виробництва (за винятком фармацевтичного) — 25 технологій; підприємства, що виробляють локомотиви, залізничний і

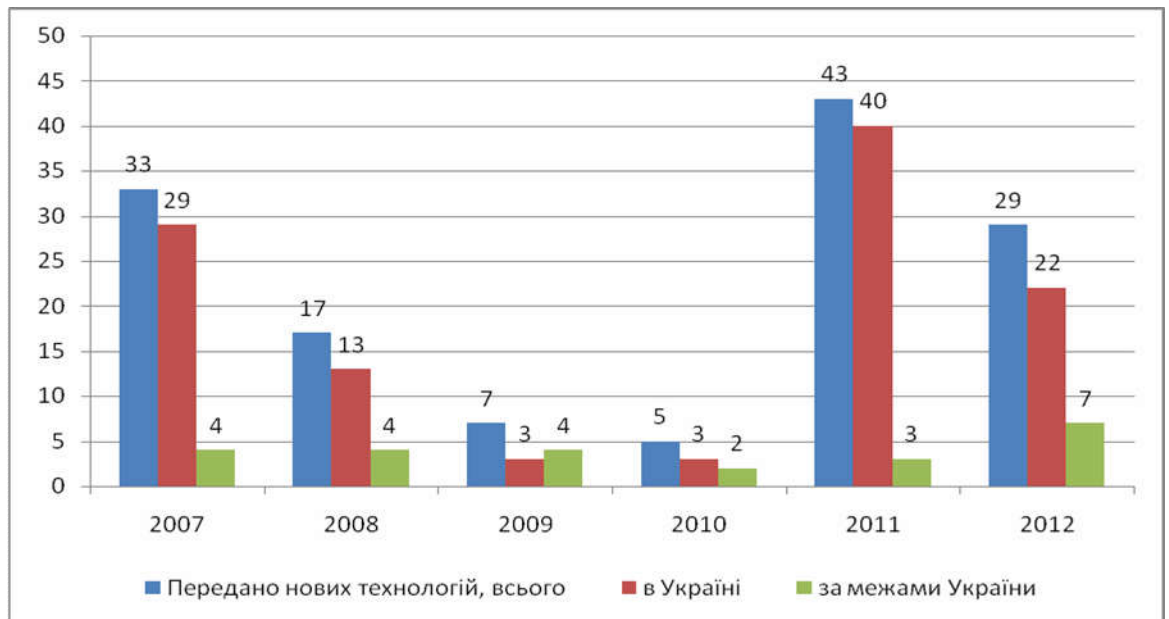
рухомий склад, трамваї тощо — 13 одиниць. Значно збільшилася кількість придбаних технологій підприємствами високотехнологічного сектору — зі 104 технологій у 2011 р. до 122 технологій у 2012 р., серед яких лідером є фармацевтичне виробництво — 80 технологій.

Найбільшу активність у придбанні іноземних технологій демонстрували підприємства в галузі машинобудування (32,1 % від загального обсягу придбаних іноземних технологій), які належать до середньовисоко- та високотехнологічного секторів, а також виробництва харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів (25,6 %) — низькотехнологічний сектор (рис. 2.15).

Рис. 2.15. Розподіл придбаних за межами України технологій промисловими підприємствами в розрізі видів економічної діяльності, % [93, с. 46]

Кількість переданих нових технологій в Україні та за її межі склала 29 одиниць у 2012 р. проти 40 одиниць у 2011 р. За межі України передано 7 технологій (3 — у 2011 р.), із яких у галузі хімічного виробництва — 1 нова технологія, машинобудування — 6 (по 3 в галузях виробництва машин та устаткування і транспортних засобів та устаткування) (рис. 2.16).

Рис. 2.16. Динаміка обсягів переданих в Україну та за її межі технологій у 2007–2012 рр., од. [94]

Отже, впровадження високотехнологічного прориву має забезпечуватись активною державною політикою, особливо в напрямі розширення державно-приватного партнерства, у сфері науки та інновацій для підвищення зацікавлення бізнесу щодо інвестування. Пріоритетним завданням інноваційної політики має стати реструктуризація системи стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку зі скороченням їхньої кількості та збереженням тих, у яких Україна має суттєвий науковий здобуток і перспективи.

Сьогодні збільшення обсягів виробництва забезпечується найперше за рахунок формування адекватного інвестиційного й інноваційного клімату, який сприятиме збільшенню фінансових вкладень в інноваційні ідеї та проекти, а також стане рушійною силою якісного макроекономічного зростання через застосування відповідних засобів фіскальної і грошово-кредитної політики. За їх допомогою держава має регулювати обсяги інвестиційних надходжень і нововведень та здійснювати перерозподіл доходів із необхідним урахуванням інтересів загальнодержавного соціально-економічного розвитку. Тому в наступних підпунктах дисертації ми розглянемо роль та місце бюджетно-

податкової (фіскальної) і грошово-кредитної політики в регулюванні інноваційно-інвестиційних процесів в Україні.

2.2. Аналіз фіскальних інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів

Становлення інвестиційно-інноваційної моделі економіки неможливе без застосування державою комплексу інструментів стимулюючого характеру, насамперед фіскального характеру. Однією з основних умов досягнення довготривалих темпів зростання вітчизняної економіки є активна інвестиційно-інноваційна діяльність.

З прийняттям Податкового кодексу України обсяг і перелік фіскальних інструментів, які стимулюють інноваційну діяльність був значно звужений. Така політика щодо інноваційного розвитку держави загрожує погіршенням конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Стимулювання впровадження інновацій нині є одним із головних пріоритетів соціально-економічної політики більшості держав. Надання податкових пільг і стимулів призводить до втрати частини доходів бюджету, проте компенсується в майбутньому. Висока інноваційна активність корпоративного сектору сприяє покращенню конкурентоспроможності економіки, технологічній модернізації економіки, раціоналізації використання природних ресурсів тощо.

Про необхідність стимулювання інвестиційно-інноваційного процесу шляхом втручання держави в економіку неодноразово наголошував Дж. Кейнс. На його думку, у розпорядженні держави є важелі як прямої дії у вигляді централізованих капітальних вкладень в об'єкти загальнодержавного значення, розвиток державного сектора економіки, так і непрямі засоби регулювання інвестиційного середовища через бюджетно-податкову та грошово-кредитну політику [95].

Зазначимо, що основною метою фіскального регулювання в Україні є створення соціально-орієнтованої ринкової економіки, стабілізація економічного середовища, досягнення тривалого економічного зростання, а також підвищення життєвого рівня населення.

Доцільно також розглянути фіскальну політику, яка в поглядах А. Крисоватого розглядається як регулювання державних видатків і податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання, а також як вплив держави на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування та державних витрат [96].

Інвестиційно-інноваційна спрямованість податкової системи найбільшою мірою визначається механізмами функціонування окремих податків, які регламентовані в нормативно-правовій базі податкової системи тієї чи іншої держави. Тому, відповідно до класифікації інструментів податкового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності щодо податкових платежів, невід'ємною частиною податкового інструментарію регулювання згаданого процесу є прямі та непрямі податки. Для комплексного дослідження вітчизняної податкової системи на предмет її інвестиційно-інноваційної спрямованості доцільно здійснити аналіз інструментарію податкового регулювання в розрізі окремих прямих податків [97, с. 110].

У більшості розвинених країн світу система податкових пільг, спрямованих на стимулювання інвестицій та інновацій, так чи інакше «прив'язується» до податку на прибуток підприємств через його фіскальне значення (табл. 2.3). Також варто зауважити, що в чинній вітчизняній системі прибуткового оподаткування підприємств закладені лише окремі фрагментарні елементи податкового стимулювання інвестиційної й інноваційної діяльності. На нашу думку, вони є безсистемними, а тому повною мірою не виконують завдання технічного оновлення виробництва та прискорення темпів науково-технічного прогресу.

Таблиця 2.3

Структура доходів зведеного бюджету за 2011–2013 рр., %*

Доходи	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Податкові надходження, з них:	84,0	80,9	79,9
податок на доходи фізичних осіб	15,2	15,3	16,3
податок на прибуток підприємств	13,8	12,5	12,4
збори за спеціальне використання природних ресурсів, із них:	3,7	3,9	6,5
плата за землю	2,7	2,8	2,9
податок на додану вартість	32,7	31,2	29,0
акцизний податок	8,5	8,6	8,3
податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	2,9	3,0	3,0
рендна плата	5,3	3,9	1,3
інші податкові надходження	1,9	2,5	3,1
Неподаткові надходження	15,0	18,2	19,2
Доходи від операцій з капіталом	0,6	0,7	0,4
Цільові фонди	0,3	0,2	0,2
Інші надходження	0,1	0,0	0,3

*Складено автором на основі [98].

Аналіз доходів зведеного бюджету України у 2011–2013 рр. свідчить, що податки в Україні становлять основу доходів бюджету і тому потенційно є найвагомішими фінансовими регуляторами, що впливають як на доходи суб'єктів національної економіки, так і на перебіг економічних процесів: нагромадження капіталу, залучення інвестицій, стимулювання підприємницької активності, забезпечення сукупного споживання тощо. В умовах загострення економічної кризи йдеться не про послаблення дії фіскальної функції, а передусім про посилення регулюючої функції, яка має бути спрямованою на стимулювання інноваційної активності платників.

У ПКУ інвестиційно-інноваційна складова реформування податку на прибуток підприємства забезпечується зменшенням податкової бази; застосуванням знижених ставок податку; використанням інноваційного податкового кредиту; звільненням від оподаткування окремих галузей чи суб'єктів господарювання; використанням механізму прискореної амортизації.

Стимулом до збільшення обсягів інвестицій і впровадження інновацій також має стати запровадження зниженої ставки податку на прибуток підприємств. Згідно з п. 151.1 ст. 151 ПКУ основна ставка податку становить 16 %. Проте одномоментне зниження ставки, особливо в умовах фінансово-економічної кризи, призведе до суттєвого зменшення доходної частини держбюджету. Для уникнення відчутних втрат бюджету ПКУ закладено механізм поступового зниження ставки податку:

- з 1 січня 2011 р. до 31 грудня 2011 р. включно — 23 %;
- з 1 січня 2012 р. до 31 грудня 2012 р. включно — 21 %;
- з 1 січня 2013 р. до 31 грудня 2013 р. включно — 19 %;
- з 1 січня 2014 р. до 31 грудня 2014 р. включно — 16 %.

Для сприяння залученню іноземних інвестицій пунктом 151.3 ПКУ передбачено використання знижених ставок податку (0 %, 4 %, 6 %, 12 %, 15 %) при оподаткуванні доходів нерезидентів, якщо джерело їх походження в Україні. Згідно з п. 160.4 ст. 160 ПКУ не підлягають оподаткуванню доходи, отримані нерезидентами у вигляді відсотків або доходу на державні цінні папери, розміщені за межами території України, або відсотків, сплачених нерезидентам за отримані Україною позики.

Зважаючи на те, що сьогодні одним із пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку держави є переоснащення виробництва та впровадження нових ресурсо- та енергозберігаючих технологій, згідно зі статтею 158 ПКУ звільняється від оподаткування 80 % прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України:

- устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;
- матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які використовуватимуться у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;
- енергозберігаючого обладнання й матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

- засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
- устаткування для виробництва альтернативних видів палива.

Згідно зі ст. 158 ПКУ це положення стосуються лише товарів власного виробництва за переліком, установленим Кабінетом Міністрів України.

Також звільняється від оподаткування 50 % прибутку, отриманого від здійснення енергозберігаючих заходів і реалізації енергоефективних проектів підприємств, що внесені до Державного реєстру підприємств, установ та організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів (п. 151.2 ст. 151 ПКУ).

У контексті сприяння вирішенню енергетичної проблеми ПКУ тимчасово звільняється від оподаткування (до 1 січня 2020 р.) прибуток виробників біопалива, отриманий від його продажу, а також прибуток від виробництва техніки, обладнання, устаткування, що споживають біологічні види палива.

Із зазначеного вище можна зробити висновок, що в ПКУ закладені доволі потужні стимули активізації виробництва на основі використання альтернативних джерел енергії, підвищення наукоємності виробничого процесу, що, у свою чергу, сприятиме зростанню частки інноваційної продукції у валовому національному продукті України.

Податковим кодексом України також передбачені пільги, спрямовані на підтримку малого бізнесу та новостворених підприємств. Згідно з п. 154.6 ст. 154 на період з 1 січня 2011 р. до 1 січня 2016 р. застосовується ставка 0 % для платників податку на прибуток.

Обмеження щодо застосування нульової ставки податку поширюються на значне коло видів діяльності, що суттєво обмежує застосування цієї пільги суб'єктами малого підприємництва. По суті, ця пільга спрямована лише на стимулювання виробничих підприємств, які працюють із використанням вітчизняної сировини.

З метою створення сприятливих умов функціонування окремих галузей національної економіки та додаткового залучення інвестиційних ресурсів у певні види діяльності строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2011 р., відповідно до п. 11.3 розділу XVIII ПКУ звільняється від оподаткування:

- прибуток суб'єкта господарської діяльності, отриманий від надання готельних послуг;
- прибуток, отриманий від основної діяльності підприємств легкої промисловості (крім тих, що виробляють продукцію на давальницькій сировині);
- прибуток підприємств галузі електроенергетики від продажу електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії;
- прибуток, отриманий від основної діяльності підприємств суднобудівної промисловості;
- прибуток підприємств літакобудівної промисловості, отриманий від основної діяльності, а також від проведення такими підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

Також до 1 січня 2015 р. звільняється від оподаткування прибуток видавництв, видавничих організацій, підприємств поліграфії, отриманий ними від діяльності з виготовлення на території України книжкової продукції. Крім того, суб'єкти літакобудування, кінематографії та суднобудівної промисловості до 1 січня 2016 р. звільняються від сплати земельного податку.

Податковим кодексом також встановлено сприятливий режим оподаткування діяльності суб'єктів індустрії програмної продукції, зокрема:

- тимчасово, з 1 січня 2013 р. до 1 січня 2023 р., звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з постачання програмної продукції;
- з 1 січня 2013 р. встановлена ставка податку на прибуток підприємств для суб'єктів індустрії програмної продукції в розмірі 5 % [99, с. 8].

Тимчасове звільнення від оподаткування окремих видів діяльності та галузей економіки має на меті розширити базу інвестиційних ресурсів суб'єктів господарювання. Спрямування підприємствами зекономлених сум податків у розвиток власної діяльності сприятиме нарощенню обсягів виробленої ними продукції, а також покращенню її якості, що в майбутньому приведе до зростання прибутків підприємств і, як наслідок, — до розширення податкової бази та збільшення податкових надходжень до бюджетів.

Іншою формою підтримки інноваційних підприємств є дослідницький податковий кредит. Цей вид кредитування передбачає право вилучати з оподатковуваного доходу поточні витрати на дослідні роботи. Таке зниження суми податку на прибуток створює для фірми стимул до розширення видатків на розробку та впровадження нової техніки за рахунок власних коштів [100, с. 38].

Ще одна поширена форма податкового стимулювання інноваційної діяльності — прискорена амортизація. До методів податкової політики, що стимулюють відновлення виробничих потужностей, насамперед варто віднести можливість прискореної амортизації основних засобів. У ПКУ питанням зміни амортизаційної політики приділена значна увага. Зокрема, запроваджено розширену класифікацію груп основних засобів (16) і встановлено мінімально допустимі строки корисного використання (експлуатації) активів кожної з них (додаток). Негативним наслідком деталізації та розширення переліку груп основних засобів може стати підвищення трудомісткості процесу нарахування амортизації. З іншого боку, поглиблення диференціації основних засобів і встановлення мінімальних строків їх корисної експлуатації надасть можливість оптимізувати амортизаційну політику підприємства та забезпечити своєчасність оновлення основних фондів відповідно до строків їх морального зносу. Крім того, п. 145.1.4 ст. 145 ПКУ передбачено можливість використання методу прискореного зменшення залишкової вартості до об'єктів основних засобів, які належать до груп 4 (машини та обладнання) та 5 (транспортні засоби).

Зазначений регламентований ПКУ метод амортизації дозволяє удвічі прискорити процес перенесення вартості основних засобів на вартість готової продукції.

Елементи податкового стимулювання інноваційної складової виробничого процесу в ПКУ реалізуються не лише через пільгове оподаткування, а й в окремих випадках через збільшення податкового навантаження. До таких випадків можна віднести запровадження екологічного податку, який поширюється на суб'єктів господарювання, що під час діяльності здійснюють викиди забруднюючих речовин і радіоактивних відходів в атмосферу та водні об'єкти. Таким чином, екологічний податок опосередковано є податковим інструментом створення інновацій у сфері розробки технологій зниження забруднення навколишнього середовища. Адже додаткове фінансове навантаження на платників податків спонукатиме їх до пошуку альтернативних технологій виробництва, які знижуватимуть обсяги забруднення навколишнього середовища.

Окремі інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності закладені і у системі прямого оподаткування доходів громадян, а саме — у механізмі адміністрування податку на доходи фізичних осіб. Так, задля стимулювання перетворення заощаджень населення в інвестиційні ресурси ПКУ передбачено застосування знижених ставок податку на доходи фізичних осіб або ж звільнення від оподаткування доходів інвестиційного характеру [101, с. 15].

Актуальність дослідження впливу непрямих податків на інвестиційно-інноваційний розвиток в Україні пов'язана з тим, що наша держава рухається шляхом утвердження ринкової економіки, і, як і в більшості країн такого типу, у структурі податкових надходжень України значну питому вагу відіграють непрямі податки. Частка непрямих податків у структурі податкових надходжень (а це понад половина надходжень) свідчить про вагомий потенціал непрямих податків щодо активізації інвестиційної та інноваційної компоненти в державі. Іншим аспектом, що визначає

актуальність дослідження обраної проблематики є необхідність зміни структури виробництва вітчизняної продукції, що реалізується на внутрішньому ринку та експортується в напрямку збільшення частки доданої вартості в її ціні, чого можна досягти за допомогою використання різних механізмів адміністрування ПДВ.

Зважаючи на обсяг сфери впливу кожного з непрямих податків, цілком очевидно, що найбільший вплив на платників податків чинить податок на додану вартість. Це пояснюється тим, що ПДВ є універсальним акцизом з великим колом платників і широкою базою оподаткування. Також ПДВ справляється як при поставці товарів на території України, так і при імпорті їх на митну територію України. Розглянемо інструменти, передбачені в нормативно-правовій базі справляння податку на додану вартість в Україні, які можуть слугувати для активізації інвестиційної та інноваційної діяльності.

До сфер діяльності, які значною мірою спрямовані на економічний розвиток держави і звільнені від оподаткування ПДВ, належать постачання земельних ділянок (продаж, передача), земельних часток (паїв), крім тих, що розташовані під об'єктами нерухомості; постачання будівельно-монтажних робіт з будівництва доступного житла та житла, що будується за державні кошти; ввезення на митну територію України товарів, які використовуються для потреб літакобудівної промисловості суб'єктами літакобудування (до 1 січня 2016 р.). Звільнення від оподаткування земельних ділянок і паїв — це механізм притоку інвестицій у сільське господарство. Його економічна сутність ґрунтується на зниженні орендної плати за надані в користування землі, завдяки відсутності податкових зобов'язань при передаванні в оренду землі.

Літакобудівна промисловість в Україні є галуззю, продукція якої успішно конкурує на світовому ринку. Не випадково, що й законодавство по ПДВ пільгує цю сферу діяльності шляхом звільнення від оподаткування ввезення на митну територію України товарів, що використовуються для

потреб літакобудівної промисловості. Така пільга була наявна в Законі України «Про ПДВ» та передбачена й у Податковому кодексі України. Ефективний розвиток літакобудівної промисловості підтверджує доцільність наявності такого виду пільги.

Згідно з механізмом впливу на інноваційну діяльність, податкове стимулювання такої діяльності може здійснюватись через сприяння науковим розробкам шляхом підготовки кадрів і матеріального забезпечення та впровадження наукових розробок на практиці. До першої групи належать операції з постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами та постачання платних професійних послуг бібліотеками, які перебувають у державній або комунальній власності або у власності всеукраїнських громадських організацій інвалідів. Зрозуміло, що ці операції опосередковано можуть впливати на розвиток інновацій в Україні лише в частині підготовки кадрів, які потенційно є розробниками інноваційного продукту. Однак науковий потенціал держави є основою для розробки новітніх технологій, тому звільнення від оподаткування ПДВ згаданих сфер є позитивним за будь-яких обставин.

Одним із найважливіших методів стимулювання інвестиційної активності є зниження ставок податків. Переважно у розвинених державах світу ставки ПДВ диференційовані щодо реалізації різноманітних товарів і надання послуг. Поставка пріоритетних з точки зору соціально-економічного розвитку товарів і послуг оподатковується за зниженими ставками ПДВ. Це сприяє зниженню цін на соціально важливі продукти, а також притоку інвестицій у сфери їх виробництва. В Україні відсутня практика диференціації ставок ПДВ, не передбачено таких нововведень і в Податковому кодексі України. У цьому нормативному документі лише знижено чинну ставку ПДВ до рівня 17% і збережено нульову ставку податку. Зниження стандартної ставки на 3% дещо послабить податковий тиск на суб'єктів господарювання, однак це не передбачає конкретного цільового спрямування інвестицій. Щодо нульової ставки, то слід зазначити, що її наявність передбачена згідно з принципом країни призначення, який

застосовується при справлянні ПДВ в Україні й відповідно до міжнародної статистики навіть не є пільгою. Тому, вважаємо, що відсутність в Україні диференційованих ставок ПДВ є недоліком у контексті формування позитивного інвестиційного клімату за допомогою цього податку.

Однією із найбільших перешкод на шляху надходження іноземних інвестицій в Україну є проблема з бюджетним відшкодуванням ПДВ. Відшкодування ПДВ державою є постійною проблемою для компаній, які працюють в Україні. Труднощі з відшкодуванням цього податку — це перешкода для інвестицій в експортно-орієнтованій галузі. Однією з головних проблем, із якою стикаються компанії під час відшкодування ПДВ, є проблема затягування й ускладнення перевірок. Законом про ПДВ установлені строки для проведення планових і позапланових перевірок задля підтвердження суми, заявленої на відшкодування.

Ця проблема частково вирішується нормами Податкового кодексу України. Зокрема, у цьому нормативному документі для підприємств, які відповідають цілій низці критеріїв, передбачена процедура автоматичного бюджетного відшкодування ПДВ. Таке відшкодування здійснюється за результатами камеральної перевірки, яка проводиться протягом 20 календарних днів, наступних за граничним терміном отримання податкової декларації.

Однак платник податку матиме право на автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ лише за відповідності його певним критеріям. На нашу думку, перелічені критерії є жорсткими відносно багатьох підприємств. Вони стосуються не лише податкових аспектів, що створює ситуацію податкового тиску на неподаткові сфери господарської діяльності платника. Крім цього, відповідність критеріям має встановлювати фіскальний орган, а це є підґрунтям зловживань.

Інвестиційно-інноваційну діяльність відносимо до особливо ризикових через те, що, незважаючи на значний ресурсний, технологічний та науковий потенціал країни, загальна ситуація для інновацій залишається несприятливою. Сьогодні є очевидним, що інвестиційно-інноваційні процеси

проходять в умовах невизначеності, дії дестабілізуючих чинників і зумовлених ними ризиків.

Оскільки інновації й інноваційний розвиток зазнають істотного впливу елементів невизначеності, реалізація інновацій завжди пов'язана з реальними та потенційними ризиками — можливістю виникнення під час реалізації проекту несприятливих ситуацій та їх наслідків. Такі ризики стають особливо вагомими в умовах трансформаційних процесів економіки, коли безліч важливих рішень приймаються в умовах непевності та неповної, неточної чи суперечливої інформації (у тому числі й через об'єктивні причини).

Характеризуючи інвестиційну спрямованість справляння акцизного податку і мита, насамперед потрібно зазначити, що їм притаманна менша здатність впливати на досліджувані сфери. Це зумовлено відносно неширокою базою оподаткування акцизного податку та впливом мита переважно лише при імпорті інноваційних продуктів або комплектуючих для їх виготовлення.

Вдаючись до детальнішої характеристики інвестиційної спрямованості акцизного податку, необхідно виділити такі аспекти інвестиційної привабливості:

– у ПКУ звільнені від оподаткування операції з ввезення на митну територію України товарів для наукових досліджень;

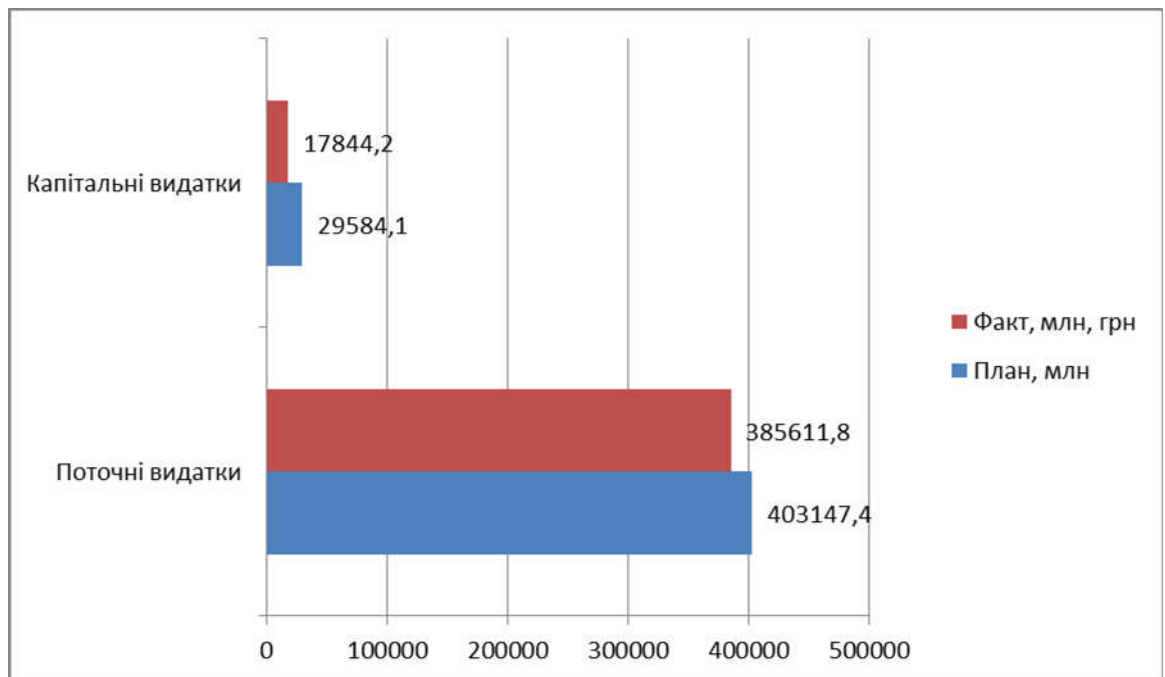
– у ПКУ передбачена нульова ставка при реалізації спирту етилового, який використовується для виробництва лікарських засобів (у тому числі компонентів крові та вироблених з них препаратів), крім лікарських засобів у вигляді бальзамів та еліксирів.

У сфері митного оподаткування найдієвішими стимулами щодо вкладення інвестицій є норма Закону України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР, яка передбачає звільнення від обкладення митом ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями. Однак у разі порушення умов щодо використання такого майна протягом трьох років з моменту його ввезення, виникають податкові зобов'язання

щодо сплати мита. Іншими аспектами інвестиційної спрямованості мита є пільгові та преференційні ставки митного тарифу при ввезенні певних товарів на територію України. Проте практика засвідчує, що такі ставки нині застосовуються рідко.

Регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності пов'язане з імперативним впливом держави через формування, розподіл і використання централізованих у бюджеті коштів для створення умов економічного зростання та підвищення суспільного добробуту.

Провівши моніторинг видатків зведеного бюджету України у 2013 р. за функціональною класифікацією, перейдемо до оцінки за економічною класифікацією видатків. На основі аналізу даних, які наведені на рис. 2.17, робимо висновок про неефективну структуру видатків щодо їхнього впливу на інвестиційно-інноваційні процеси в державі. Так, у 2013 р. спостерігається недофінансування капітальних видатків, адже плановий показник фінансування виконано лише на 60,3 %. Розмір поточних видатків суттєво більший за розмір капітальних видатків, що свідчить про суттєве недофінансування у державі інвестиційно-інноваційних процесів.

Рис. 2.17. Динаміка поточних і капітальних видатків державного бюджету України за 2013 р.

З аналізу даних, наведених на рис. 2.17, зрозуміло, що капітальні витрати бюджетів на фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності перебувають далеко не в належному стані й потребують перегляду та збільшення обсягів фінансування.

Отже, вибір того чи іншого інструменту прямої чи опосередкованої підтримки будь-якого процесу залежить від багатьох факторів як на макро-, так і на мезо- й мікрорівнях. Комбінація інструментів впливу перебуває в безпосередній прямій залежності від фази економічного циклу, перебіг якої спостерігається в країні.

2.3. Оцінка грошово-кредитних інструментів у сфері управління інвестиційно-інноваційною діяльністю

Монетарні методи регулювання економіки посідають провідне місце в системі фінансового регулювання серед усього набору державних важелів впливу на економіку країни. З одного боку, це пов'язано з природнім звуженням сфер прямого, адміністративного регулювання, які суперечать основам функціонування ринкового господарства, однак певний мінімум яких необхідний з огляду, наприклад, на потреби підтримання конкуренції, регулювання діяльності монополій, вирівнювання зовнішніх ефектів. З другого боку, в умовах перехідної економіки обмеженими є можливості й щодо застосування окремих економічних інструментів регулювання, зокрема, фіскальних. Ідеться передусім про можливі негативні наслідки частих змін у податковій системі (збільшення податків виявляє дестимулюючий вплив на суб'єктів господарювання, що може ускладнити подолання спаду в перехідний період, а розширення системи податкових пільг і преференцій може зумовити серйозні структурні диспропорції в економіці). Крім того, труднощі зі справлянням податків і, відповідно, відсутність у держави належних фінансових ресурсів не надають змоги проводити активну фіскальну політику з підтримання розвитку пріоритетних секторів економіки.

Подолання економічної та фінансової кризи в Україні потребує вирішення проблеми щодо призупинення спаду вітчизняного виробництва й активізації роботи реального сектору економіки. Необхідно наголосити на тому, що вагомими перешкодами на шляху вирішення цих проблем насамперед є: з одного боку, недостатність у підприємств власних коштів для фінансування, через що виникла гостра потреба в технологічному оновленні та модернізації виробничих потужностей, оскільки ці процеси є важливими чинниками для підтримки конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, а з іншого боку — пасивність банків у здійсненні кредитування.

На сьогоднішньому етапі розвитку економіки невід'ємною складовою економічних відносин є кредит. Як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств, він відіграє одну з найважливіших ролей у стимулюванні відтворювальних процесів. Кредит створює сприятливі умови для розвитку всіх сфер і галузей економіки, визначає роль кредитних відносин, що впливають на перебіг економічних процесів і відіграє вагому роль у реструктуризації економіки та інвестиційно-інноваційній діяльності.

Технологічний розвиток в Україні набув негативного характеру — поглиблюється регрес і поширюється технологічний розрив порівняно з прискореним розвитком техніки та технології промислово розвинених країн і посиленням їхнього впливу на світовий ринок. Технологічний стан сучасної української економіки перебуває в межах граничних технологічних можливостей, які для росту економіки вже вичерпані. На такому технологічному підґрунті неможливо презентувати сучасну економіку України в межах інноваційного аспекту її розвитку.

Формування ринкової системи господарювання передбачає створення відповідного сприятливого клімату для зростання підприємницької активності в усіх сферах економіки. Довгостроковою метою структурної перебудови економіки є створення високотехнологічних і конкурентоспроможних виробництв, перехід до стійкого економічного зростання. Одним з основних напрямів

розбудови економічного середовища країни, на наш погляд, є підвищення ефективності взаємодії банківського та реального секторів економіки. Саме використання можливостей кредиту впливати на інноваційну активність дозволить забезпечити поступальний розвиток економіки України.

Ми погоджуємось із думкою Сахаровського С. Н., який зазначає велику роль кредиту в забезпеченні науково-технологічного прогресу, оскільки розширює можливості з фінансування інновацій [102]. Однак у сучасних умовах розвитку економіки України кредитні ресурси практично не використовуються для фінансування інноваційних процесів через високі ризики їх залучення та високу вартість погашення залучених коштів. Для суб'єктів господарювання використання позикових коштів дозволить якісно змінити інвестиції у виробництво, тим самим поповнюючи обсяги оборотного капіталу, підвищуючи їх рентабельність. Усі ці заходи дозволять розвинути інноваційний потенціал підприємства.

Однак зростання обсягів банківського кредитування впродовж останніх років загалом не допомогло вирішити проблеми, пов'язані з вітчизняним виробництвом, оскільки банки зосереджували свою діяльність переважно на високодохідному роздрібному кредитуванні споживчих потреб населення. З огляду на це, одним з актуальних напрямів розвитку банківської системи в Україні є переорієнтація банківських установ від спекулятивних високодохідних операцій на розширення кредитування реального сектору економіки та підвищення ефективності впливу банків на нього через застосування кредитних важелів [103, с. 48].

Водночас кредитна активність комерційних банків, що стосується виробничої сфери, суттєво залежить від дієвості монетарних інструментів центрального банку. Тому, на нашу думку, велике значення має дослідження впливу центрального банку на можливості використання комерційними банками кредитних важелів і визначення напрямів підвищення ефективності їхньої діяльності у вітчизняному виробництві.

При цьому, найважливішим завданням центрального банку (основного державного інституту з реалізації монетарної політики) є забезпечення

безінфляційного грошового обігу, оскільки саме подолання інфляції слід вважати основною умовою формування належних умов для забезпечення успішного перебігу всіх ринкових перетворень. Також потрібно наголосити, що саме регулюючі функції держави в особі центрального банку мають надавати економіці організований характер, упорядковувати дії суб'єктів ринку, забезпечувати дотримання законів та реалізацію суспільних інтересів.

Одним з найважливіших чинників розвитку економіки та суспільства в цілому є інвестиції. Посилений вплив кредитування на інвестиційно-інноваційні процеси в українській економіці зумовлений не тільки розбалансованістю грошового ринку, де пропозиція позичкового капіталу істотно відстає від попиту, наслідком чого є дефіцит інвестиційних ресурсів, а й суперечливими тенденціями в грошово-кредитній сфері, що негативно позначається на інвестиційних процесах [104, с. 62].

Таблиця 2.4

**Динаміка ВВП та кредитних вкладень банків України
у період 2007–2013 рр.**

Показник	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ВВП, млрд грн	720,7	948,0	913,3	1082,5	1302,0	1411,2	1454,9
Темпи зростання (зниження) до попереднього року, %	123,1	128,6	113,0	113,8	114,3	108,1	103,1
ВВП у порівняльних цінах, % до попереднього року	107,6	102,3	85,2	104,1	105,2	100,3	100,0
Кредитні вкладення (кінець року, млрд грн)	426,8	734,0	723,2	732,8	801,8	815,1	910,7
Темпи зростання кредитних вкладень, %	74,1	72,0	-1,5	1,3	9,4	1,7	11,7

*Складено автором на основі [105, 106, 107, 108, 109, 110, 111].

Стійке зростання економіки багато в чому визначається активною участю банківської системи в інвестиційному процесі, формуванні активів

підприємств, а також їхніх доходів і прибутків. Підвищення прибутковості підприємств приводить до зростання обсягів ВВП. Саме частка кредитних вкладень у ВВП більшою мірою відображає процес розвитку кредитних відносин у країні (табл. 2.4).

З даних, наведених у табл. 2.4, видно, що кредитні вкладення в економіку до 2009 р. відзначалися позитивною динамікою. Так, кредитні вкладення банків у 2008 р. збільшилися на 307,2 млрд грн (72 %) — до 734,0 млрд грн. Починаючи з 2010 р., ця динаміка суттєво скоротилась і складала в середньому не більше ніж 10 %, а подекуди становила лише 2 %, що є негативною тенденцією. На нашу думку, така тенденція пояснюється фінансово-економічною кризою 2008–2009 рр., через яку в комерційних банках суттєво скоротилися кредитні можливості. Тому не варто очікувати суттєвих змін у кредитуванні інвестицій, передусім через кризові явища в банківській сфері, а також проблеми капіталізації та дефіцит дешевих і довгострокових ресурсів.

Таблиця 2.5

Кредити, надані домашнім господарствам України за цільовим спрямуванням у 2007–2013 рр. (млн грн)

Види кредитів	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Споживчі кредити	115,0	186,0	137,1	122,9	126,1	125,0	137,3
На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	40,7	88,3	98,7	81,9	70,4	58,4	51,4
Інші кредити	4,5	6,0	5,3	4,6	4,5	4,1	4,7
Із загальної суми іпотечні кредити	73,0	143,4	132,7	110,7	97,4	63,1	56,2
Усього кредитів	160,3	280,4	241,2	209,5	201,2	187,6	193,5

*Складено автором на основі [105, 106, 107, 108, 109, 110, 111].

Тому банки через обмежені можливості використовувати кредитні важелі впливу на виробництво неохоче здійснюють інвестиційне фінансування реального сектору економіки. Здебільшого комерційним банкам вигідно кредитувати оборотні фонди підприємств. Так, оцінка

кредитної діяльності комерційних банків за цільовими вкладеннями показала, що для поточної діяльності підприємств кредитів надають набагато більше, ніж відповідно для інвестиційної (табл. 2.5).

Все це вказує на те, що в основному кредити видають під проекти, які швидко окупуються, або для торгово-посередницької діяльності. Зростання питомої ваги банківських кредитів для інвестиційної діяльності позичальників упродовж 2007–2008 рр. відбувалось здебільшого за рахунок задоволення попиту фізичних осіб на іпотечні кредити. Звідси можна зробити висновок, що серед інвестиційних кредитів основну частку становлять кредити фізичним особам, а суб'єкти господарювання свої інвестиційні потреби покривають із власних джерел.

Таблиця 2.6

**Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування
в Україні впродовж 2007–2013 рр. (%)**

Джерела фінансування	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Усього, у тому числі за рахунок:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
– коштів держбюджету	5,6	5,0	4,4	6,3	7,5	5,8	2,5
– коштів місцевих бюджетів	3,9	4,2	2,7	2,9	2,9	3,1	2,8
– власних коштів підприємств і організацій	56,5	56,7	63,3	55,7	54,0	59,7	63,4
– коштів іноземних інвесторів	3,5	3,3	4,5	2,3	3,1	1,7	1,6
– коштів населення та індивідуальне житлове будівництво	4,5	5,0	3,6	10,7	7,2	7,5	8,8
– кредитів банків та інших позик	16,6	17,3	14,2	13,7	17,9	17,1	14,8
– інших джерел фінансування	4,2	4,4	4,1	5,3	5,2	3,8	3,7

*Складено автором на основі [112].

Необхідно зазначити, що є деформації і в структурі джерел фінансування інвестицій, майже 60 % сукупного обсягу інвестицій в основний капітал фінансується за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, а питома вага кредитів банків як джерела інвестицій в

основний капітал підприємств є низькою і становила у 2011 р. та 2012 р. відповідно 17,9 % та 17,1 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал (табл. 2. 6).

З даних, наведених у табл. 2.6, випливає, що тенденція переважання власних коштів в інвестиційній стратегії суб'єктів господарювання є доволі стійкою — від 54 % до 63,3 % упродовж 2007–2013 рр. Висока частка власних коштів у структурі джерел фінансування інвестицій є скоріше негативним фактором, ніж позитивним. Оскільки орієнтація лише на власні ресурси суттєво обмежує можливості процесу інвестування, можливості акумулювання коштів для інвестицій. Процес акумуляції коштів потребує тривалого часу, тому інвестиційні процеси в цілому сповільнюються. Як наслідок, інвестування у створення нових інноваційних підприємств, що потребують значних інвестиційних вкладень, стає просто неможливим.

Таблиця 2.7

Середня рентабельність суб'єктів господарювання і середня відсоткова ставка за позиками у 2007–2013 рр., %*

Рентабельність за видами економічної діяльності, %	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Промисловість	5,8	4,9	1,8	3,6	4,7	3,4	3,5
Сільське господарство	19,0	12,9	14,7	23,2	23,6	21,7	20,5
Будівництво	2,6	-2,7	-0,9	-1,2	0,8	-0,1	0,3
Торгівля	13,1	-0,2	3,3	5,8	8,9	12,2	11,5
Транспорт і зв'язок	9,8	6,9	8,5	7,2	7,5	5,4	5,6
Фінансова діяльність	6,8	5,2	1,5	3,2	6,3	6,1	6,2
Операції з нерухомим майном, інжиніринг	3,7	4,0	5,1	-4,2	-0,7	-1,7	-1,0

*Складено автором на основі [112].

Для реалізації інвестиційно-інноваційних проектів необхідно залучати довгострокові кредитні ресурси. Однак суб'єкти господарювання не зацікавлені в отриманні довгострокових кредитів через високі процентні

ставки, тому, як ми уже зазначали, в інвестиційних проектах підприємств переважають власні кошти. Стримуючим чинником для користування кредитами банків є високі відсоткові ставки. Доступність кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання, на нашу думку, можна здійснити шляхом зіставлення середньої процентної ставки за кредитом і рентабельності активів суб'єктів господарювання.

За даними табл. 2.7, спостерігаємо, що проблема кредитування суб'єктів господарювання полягає в нерівномірності їхньої середньої рентабельності та позичкового процента. Ціна кредиту набагато вища від середньої рентабельності підприємств. Водночас маємо наголосити на тому, що статистичні дані про рентабельність підприємств не завжди є точними через занижені показники прибутковості. Хоча розрив між процентними ставками за кредитами і рентабельністю підприємств великий. Отож кредити не можуть ефективно використовуватись через низьку рентабельність (чи навіть збитковість) підприємств, високі проценти за позиковими коштами та темпами інфляції в країні.

Отже, оцінка комплексу кількісних показників свідчить, що кредитні важелі застосовуються банками неефективно та не відіграють значної ролі в інноваційному розвитку реального сектору економіки. Тому в сьогоdnішніх умовах розвитку економіки необхідно забезпечити підвищення ролі позикових коштів, ефективності процентної політики як найдієвіших інструментів впливу на інвестиційну й інноваційну діяльність суб'єктів господарювання.

Необхідно зазначити, що банки до осені 2008 р. розвивались доволі екстенсивно, здебільшого за рахунок розширення присутності в регіонах і збільшення кількості кредитних продуктів для фізичних осіб. Саме масове кредитування банками фізичних осіб стало однією з причин кризових явищ у банківській системі України. Актуальною є необхідність диверсифікації діяльності банків у різних сферах фінансово-банківських послуг, зокрема нових кредитних продуктів для інноваційного виробництва. Такі заходи

сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських виробників на світових ринках і стануть основою динамічного розвитку економіки країни загалом.

Варто зазначити, що бувають інвестиційні проекти, які потребують великого обсягу ресурсів. Оскільки часто коштів одного банку недостатньо, то вирішенням такої проблеми може бути консорціумний кредит. Як джерело фінансування для банків, він має низку переваг порівняно з іншими кредитними продуктами. Консорціумне кредитування дозволяє банкам акумулювати ресурси для фінансування великих інноваційних проектів. Для українських банків, що досить малі як на міжнародні мірки, так і в зіставленні з великими вітчизняними компаніями. Це зауваження надзвичайно важливе, адже, консорціум дозволяє банкам уникнути надмірної концентрації ризиків, розподіляючи їх між учасниками.

Дієвість кредитних важелів впливу на стимулювання виробництва залежить від ефективності інструментів монетарного впливу центрального банку на кредитну активність комерційних банків, оскільки за допомогою використання адміністративних та ринкових інструментів центральний банк може впливати на кредитну діяльність комерційних банків, отож, зрозуміло, і на кредитне стимулювання виробництва інноваційної продукції.

Тому проаналізуємо чинні монетарні інструменти центрального банку. В умовах кризових явищ застосування Національним банком України тільки ринкових інструментів монетарного впливу (резервні вимоги щодо зобов'язань комерційних банків, процентна політика, політика рефінансування) не сприяє активізації банківського кредитування інвестиційно-інноваційної діяльності.

В Україні мінімальні обов'язкові резерви є одним із головних інструментів грошово-кредитної політики. Регулюючи кон'юнктуру грошового ринку, цей інструмент впливає на ліквідність банківської системи (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Зміни нормативів мінімальних обов'язкових резервів,
установлених Національним банком України для комерційних банків, %**

Термін запровадження	За строковими депозитами підприємств та домашніх господарств		За коштами на поточних рахунках та депозитами на вимогу підприємств та домашніх господарств		За коштами, залученими банками від банків нерезидентів
	у національній валюті	в іноземній валюті	у національній валюті	в іноземній валюті	
01.10.2006–04.12.2008	0,5	4	1	5	–
05.12.2008–04.01.2009	0	3	0	5	–
05.01.2009–31.01.2009	0	4	0	7	–
01.02.2009–30.06.2011	0	4	0	7	2
01.07.2011–29.11.2011	0	6; 2	0	8	2
30.11.2011–30.03.2012	0	7,5; 2	0	8	2
31.03.2012–29.06.2012	0	8; 2	0	8,5	2
30.06.2012–30.06.2013	0	9; 3	0	10	3
01.07.2013–29.09.2013	0	10; 5	0	10; 15	5
з 30.09.2013	0	10; 7	0	10; 15	5

*Складено автором на основі [105, 106, 107, 108, 109, 110, 111].

За даними табл. 2.11, спостерігаємо, що Національний банк України доволі часто змінював норми обов'язкового резервування (по 2–3 рази на рік). Зауважуємо тенденцію, що знизилась норма резервування під депозити в національній валюті з 0,5 % до 0 %, в іноземній валюті ставки резервування з 2006 до середини 2011 р. складали 3–4 %. Але в другій половині 2011 р.

була запроваджена диференціація ставок залежно від терміну залучення депозиту в іноземній валюті: норма резервування зростає щодо короткострокових депозитів із 6 % до 10 % на середину 2013 р.; норма резервування стосовно довгострокових кредитів також зростає, але меншою мірою — від 2 % у 2011 р. до 5 % на початок 2013 р. Тому для банків, на нашу думку, доцільніше залучати саме довгострокові депозити в іноземній валюті, а також нарощувати темпи залучення коштів у національній валюті, де норма резервування складає 0 %. Усе це дозволить банкам активніше кредитувати економіку країни, видаючи кредити на довгострокові проекти, а це, у свою чергу, приведе до активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

Крім розподілу норм обов'язкового резервування за строками залучених ресурсів та видами валют, необхідно диференціювати резервні вимоги залежно від спрямування кредитної політики банку. Для банків, які спрямовують свої ресурси в кредитування інноваційного виробництва, пріоритетні галузі економіки, необхідно встановити гнучку систему обов'язкового резервування та надання пільг за резервуванням.

Рис. 2.18. Динаміка процентних ставок рефінансування комерційних банків у 2007–2013 рр., % [105, 106, 107, 108, 109, 110, 111]

В умовах активної підтримки ліквідності банківської системи центральним банком і підвищення кредитної активності комерційних банків важливим інструментом регулювання грошово-кредитного ринку стає процентна політика. Це пояснюється тим, що необхідною умовою стимулювання виробничого зростання є сприяння зниженню ціни кредитних ресурсів на грошовому ринку як важливого елемента в загальній системі заходів із активізації припливу коштів із фінансового у реальний сектор економіки (рис. 2.18).

За даними, які подані на рис. 2.22, зрозуміло, що облікова ставка Національного банку України, починаючи з 2008 р., постійно знижувалася й у 2013 р. становила 6,5 %. Однак середньозважена ставка за всіма інструментами знижується повільніше. Натомість процентні ставки за окремими видами кредитів комерційних банків становили набагато більшу величину. Ставки комерційних банків насправді мають бути вищими за ставки рефінансування НБУ, проте ця різниця між ставками має становити не більше ніж 3–5 %. В Україні ж такий розрив є значно суттєвішим.

Таблиця 2.9

Основні макроекономічні показники України за 2008–2013 рр., %*

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Номінальний ВВП (у фактичних цінах), млрд, грн	948,1	913,3	1082,6	1302,1	1411,2	1454,9
Реальний ВВП	2,3	-14,8	4,1	5,2	0,2	0,3
Індекс споживчих цін	22,3	12,3	9,1	4,6	-0,2	0,5
Індекс цін виробників промислової продукції	23,0	14,3	18,7	14,2	0,3	1,7
Рівень безробіття	6,9	9,6	8,8	8,6	8,1	8,4
Реальний наявний дохід	7,6	-10,0	17,1	8,0	9,7	13,9
Реальна заробітна плата	6,3	-9,2	10,2	8,7	14,4	11,1
Сальдо платіжного балансу	-7,0	-1,5	-2,2	-6,3	-8,1	-9,1

* Складено автором на основі [105, 106, 107, 108, 109, 110, 111].

Однак можливості застосування такого монетарного інструменту, як пониження ставки рефінансування задля стимулювання кредитної активності комерційних банків в Україні, доволі обмежені не лише поточними темпами інфляції (табл. 2.9), оскільки є досить суттєвий розрив між процентними ставками НБУ і ставками, що встановлюються на грошовому ринку.

За підсумками 2012 р., в Україні спостерігалось зниження споживчих цін на 0,2 %. Низькими були і показники місячної інфляції, які протягом року перебували на близькому до нуля рівні. Основним чинником низхідної динаміки індексу споживчих цін у 2012 р. було здешевлення продуктів харчування. Високий урожай плодоовочевої продукції у 2011–2012 рр. і поліпшення інфраструктури зберігання та реалізації продовольчих товарів визначили зниження цін на продукти харчування за підсумками року на 2,9 %.

Водночас, подолання інфляції може розглядатися лише як початковий етап у процесі налагодження механізмів монетарного регулювання, за допомогою яких мають долатися кризові явища, притаманні перехідній економіці, й насамперед виробничий спад. За таких обставин основним завданням монетарної політики в умовах зниження темпів інфляції (що можна вважати другим етапом перехідного періоду) є сприяння переорієнтуванню потоків капіталів з фінансового в реальний сектор економіки. Досягнення зазначених цілей визначається можливостями центрального банку створити належні стимули у комерційних банків для кредитного забезпечення процесу розширеного відтворення як на макрорівні, так і на мікрорівні інвестиційно-інноваційних процесів. А це, у свою чергу, вимагає певної диференціації в методах монетарної політики, щоб інвестування коштів у реальний сектор було рентабельнішим, аніж їх оборот на фінансовому ринку.

Ризик подальшого сповільнення темпів економічного розвитку та помірні темпи інфляції зумовили пом'якшення монетарної політики більшістю центральних банків розвинених країн. Низькі базові процентні ставки та застосування традиційних і нетрадиційних інструментів

регулювання ліквідності дозволили зупинити негативну тенденцію до скорочення балансів фінансових установ і стабілізувати фінансові ринки. Діяльність банківського сектору України у 2012 р. характеризувалася стабільним припливом коштів до банків, зростанням ринку банківського кредитування, скороченням простроченої заборгованості за кредитами, нарощуванням капіталу банків, виходом на прибутковий рівень діяльності після трьох збиткових років.

У 2013 р. грошово-кредитна політика НБУ спрямовувалася на виконання його основної конституційної функції — забезпечення стабільності грошової одиниці України. Виконуючи свою основну функцію, НБУ виходив із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі, а також у межах своїх повноважень сприяв стабільності банківської системи, додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримував економічну політику Кабінету Міністрів України.

Таким чином, саме монетарна політика як найгнучкіша й найадекватніша природі ринку є найпридатнішою для активного застосування в умовах ринкової економіки, що є системою, виведеною з рівноваги і особливо гостро потребує стабілізації. Така ситуація не виключає, звісно, можливості й необхідності грамотного, виваженого використання всіх інших інструментів регулятивного механізму, поєднання та взаємне узгодження яких з відповідними монетарними важелями спроможне усунути або ж пом'якшити протиріччя суто ринкової системи господарювання — вирівнювання довгострокових циклічних і короткострокових кон'юнктурних коливань, усунення диспропорцій ринкового розподілу з небажаними наслідками в соціальній сфері, ліквідація структурних диспропорцій між галузями економіки, що виникають унаслідок технічного прогресу, забезпечення раціональних територіальних пропорцій розміщення виробництва, капіталовкладень і зайнятості.

Висновки до розділу 2

Здійснивши аналіз вітчизняної практики щодо фінансового регулювання інвестиційно-інноваційними процесами, зазначимо:

1. За даними міжнародних рейтингів, Україна посідає різні позиції в рейтингах щодо реалізації інвестиційно-інноваційних процесів. Так, усе, що стосується людських ресурсів (освіченість, наявність кваліфікованих кадрів, патентна активність населення, освітня й наукова інфраструктура) залишається на незмінно високому рівні. Проте інституційна й організаційна складові, у тому числі залученість компаній до інноваційних процесів, конкурентність на внутрішньому ринку, регуляторне середовище, мало сприяють перетворенню інновацій на масові й усеосяжні. Тому економічний розвиток продовжує здійснюватися за інерційним сценарієм та згідно з екстенсивною моделлю.

2. Відсутність в Україні інвестиційних ресурсів спричинило повільне впровадження нових технологій і сповзання до сировинної моделі економіки. У 2013 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 1715 підприємств, що склало 16,8 % загальної кількості промислових підприємств по Україні проти 1758 підприємств (17,4 %) у 2012 р. Значно більшою за середню в Україні (16,8 %) була частка інноваційно активних підприємств у таких видах економічної діяльності, як виробництво основних фармацевтичних препаратів (41,0 %), виробництво комп'ютерів, електронного й оптичного устаткування (35,7 %), виробництво електричного устаткування (28,5 %), які належать до високо- та середньовисокотехнологічних секторів.

3. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у 2013 р. становив 9562,63 млн грн або 0,7 % ВВП, проти 11 480,6 млн грн. або 0,81 % ВВП у 2012 р. Щодо загальної суми видатків на інновації у 2012 р. то вони

зменшилася на 2853,3 млн грн порівняно з 2011 р., а у 2013 р. — ще на 1918 млн грн. Головним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств — 63,9 % загального обсягу витрат (52,9 % у 2011 р.). Частка кредитів склала 21,0 % (38,3 %), фінансова підтримка держави — 2,2 % (1,1 %), кошти іноземних і вітчизняних інвесторів — 8,6 % та 1,3 % відповідно (0,4 % та 0,3 %).

4. Впровадження високотехнологічного прориву має забезпечуватись активною державною політикою, особливо у напрямі розширення державно-приватного партнерства, у сфері науки й інновацій з метою підвищення зацікавлення бізнесу щодо інвестування. Пріоритетним завданням інноваційної політики має стати реструктуризація системи стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку зі скороченням їхньої кількості та збереженням тих, у яких Україна має суттєвий науковий здобуток і перспективи.

5. Аналіз доходів зведених бюджетів України у 2011–2013 рр. свідчить, що податки в Україні становлять основу доходів бюджету, і тому потенційно є найбільш вагомими фінансовими регуляторами, які впливають як на доходи суб'єктів національної економіки, так і на перебіг економічних процесів: нагромадження капіталу, залучення інвестицій, забезпечення підприємницької активності, сукупного споживання тощо.

6. Обсяг капітальних інвестицій, профінансованих за рахунок коштів державного бюджету України у 2012 р., становив 17,1 млрд грн, що в 1,07 разу менше, ніж у попередньому році, а частка цього джерела в структурі інвестицій становила 5,8 % у 2012 р., що знову ж таки зменшилася стосовно попереднього року на 1,3 %. У 2008–2012 рр. частка державного фінансування інновацій була незначною (навіть не сягнула позначки 3 %), найбільший показник спостерігався у 2008 р. — 2,8 %, а найменший у 2011 р. — 1,04 %.

7. Стійке зростання економіки багато в чому визначається активною участю банківської системи в інвестиційному процесі, формуванні активів

підприємств, а також їхніх доходів і прибутків. Підвищення прибутковості підприємств приводить до зростання обсягів ВВП. Саме частка кредитних вкладень у ВВП більшою мірою відображає процес розвитку кредитних відносин у країні. Кредитні вкладення в економіку до 2009 р. відзначалися позитивною динамікою. Так, кредитні вкладення банків збільшились у 2008 р. на 307,2 млрд грн (72 %) — до 734,0 млрд грн. Починаючи із 2010 р., ця динаміка суттєво знизилась і складала в середньому не більше ніж 10 %, а подекуди становила лише 2 %, що є негативною тенденцією. На нашу думку, така тенденція пояснюється фінансово-економічною кризою 2008–2009 рр., через яку в комерційних банків суттєво скоротились кредитні можливості.

8. Необхідно зазначити, що одним з найважливіших чинників розвитку економіки та суспільства в цілому є інвестиції. Посилений вплив кредитування на інвестиційно-інноваційні процеси в українській економіці зумовлений не тільки розбалансованістю грошового ринку, де пропозиція позичкового капіталу істотно відстає від попиту, наслідком чого є дефіцит інвестиційних ресурсів, а й суперечливими тенденціями в грошово-кредитній сфері, що негативно позначається на інвестиційних процесах.

9. Оцінка комплексу кількісних показників свідчить, що кредитні важелі застосовуються банками неефективно та не відіграють значної ролі в інноваційному розвитку реального сектору економіки. Тому банки через обмежені можливості використовувати кредитні важелі впливу на виробництво неохоче здійснюють інвестиційне фінансування реального сектору економіки. Здебільшого комерційним банкам вигідно кредитувати оборотні фонди підприємств.

Основні наукові результати цього розділу висвітлено у працях [113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Діагностика потенціалу інноваційного розвитку економіки України

Вітчизняна промисловість володіє вагомим інноваційним потенціалом, здатним забезпечити структурну трансформацію національної економіки і високий рівень науково-технологічного розвитку країни у цілому. Водночас в Україні досі переважаючими джерелами зростання в промисловості слугували резерви виробничих потужностей, що не були задіяні протягом кризового періоду, і сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура. Збереження наявної моделі розвитку промислового сектору України з орієнтацією на низькотехнологічні виробництва та експорт може призвести до зниження конкурентних позицій національної економіки і подальшого нарощування технологічного відставання від розвинених країн.

Тривалий спад виробництва в промисловості доводить необхідність стимулювання структурних зрушень, закладання підвалин нової національної економічної моделі розвитку, яка відповідатиме особливостям конкурентних викликів посткризового світу. Тому пріоритетним завданням є прогнозування потенціалу інноваційного розвитку промисловості України, що дозволить визначити ймовірні наслідки прийнятих рішень, перспективи розвитку інвестиційно-інноваційних процесів та передбачити стан економічної системи. Загалом, прогнозування — це вид пізнавальної діяльності людини,

спрямований на формування прогнозів розвитку об'єкта на основі аналізу тенденцій його розвитку [121, с. 69]. Тому для визначення потенціалу інноваційного розвитку промисловості країни, доцільним є прогнозування впливу факторів на інноваційні процеси в країні.

У цьому контексті, для передбачення розвитку досліджуваних процесів у майбутньому необхідним є вивчення динамічних рядів у минулому. При цьому, головною метою кількісного аналізу часових рядів є виявлення тенденції розвитку досліджуваних явищ.

Визначення взаємозв'язку та взаємозалежності між існуючими явищами та економічними процесами має суттєве значення та дає можливість описати причинно-наслідковий зв'язок між ними. Дослідження інтенсивності, виду та форм причинних впливів у середині стохастичних процесів здійснюється на основі методів економіко-математичного моделювання, у тому числі, на основі економетричного аналізу часових рядів.

У процесі проведення моніторингу інноваційного потенціалу промисловості вагомим є аналіз динаміки показників, які впливають на формування інноваційної діяльності в промисловості. Тому до основних показників, які впливають на динаміку інноваційної діяльності, відносимо: кількість інноваційно активних підприємств, кількість підприємств, що впроваджували інновації, загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, освоєння виробництва інноваційних видів продукції, обсяги реалізованої інноваційної продукції як на території України, так і за її межами.

Комплексне вивчення рядів динаміки має передувати етапу прогнозування досліджуваних показників, що надасть змогу визначити тенденції зміни даних економічних показників. Інформаційною базою для математичного моделювання були офіційні статистичні дані показників за період 2005–2012 рр., які наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для економіко-математичного моделювання*

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість інноваційно активних підприємств, од.	1193	1118	1472	1397	1411	1462	1679	1758
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.	810	999	1186	1160	1180	1217	1327	1371
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн грн	5751	6160	10 821	11 994	7949	8045	14 333	11 480
Кількість освоєних виробництв інноваційних видів продукції, найменувань	3152	2408	2526	2446	2685	2408	3238	3403
– з них нових видів техніки	657	786	881	758	641	663	897	942
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн	24 995	30 892	40 188	31 432	31 432	33 697	42 386	36 157
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн грн	12 494	12 797	14 666	23 633	13 200	13 713	12 630	13 354

*Складено автором на основі [111; 112; 115].

За допомогою пакету обробки статистичних даних STADIA процедури «Простая регрессия/тренд» [122, с. 53] на базі статистичних даних за період 2005–2012 рр. створені числові економіко-математичні моделі динаміки аналізованих показників (додаток Н). Побудовані моделі адекватні до

експериментальних даних, мають високе значення статистичних оцінок. Це надає нам можливість провести повноцінний аналіз. Отримані регресійні залежності наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка та прогнози значення кількості інноваційно активних підприємств, кількості підприємств, що впроваджували інновації, загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, обсяг реалізації інноваційної продукції 2013–2017 рр.*

Показник	Вид залежності та статистичні оцінки, <i>t</i> -часовий інтервал, рік	Прогнозні значення	
1	2	3	
Кількість інноваційно активних підприємств, од. <i>Середньорічне зростання 80,29</i>	$y = 1075 + 80,29t, R = 0,9099$	2013	1798
		2014	1878
		2015	1958
		2016	2038
		2017	2119
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од. <i>Середньорічне зростання 67,62</i>	$y = 829,1 + 246,8 \ln(t), R = 0,9682$ Сповільнений ріст	2013	1371
		2014	1397
		2015	1421
		2016	1442
		2017	1462
	$y = 852 + 67,62t, R = 0,9238$	2013	1461
		2014	1528
		2015	1596
		2016	1663
		2017	1731
$y = e^{6,734} \cdot t^{0,2316}, R = 0,9672$ Сповільнений ріст	2013	1398	
	2014	1433	
	2015	1465	
	2016	1495	
	2017	1523	
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн грн <i>Модель оптимуму Дуже сповільнене зростання (слабке)</i>	$y = e^{8,663} \cdot t^{0,3447}, R = 0,8344$	2013	12 330
		2014	12 790
		2015	13 220
		2016	13 620
		2017	14 000
	$y = \frac{t}{7,325 \cdot 10^{-7} + 0,1444 \cdot 10^{-3}t - 7,625 \cdot 10^{-6}t^2}, R = 0,8734$	2013	13 180
		2014	14 660
		2015	16 500
		2016	18 880
		2017	22 060

Продовження табл. 3.2

1	2	3	
Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	$y = \frac{t}{-6,278 \cdot 10^{-6} + 0,5052 \cdot 10^{-2} t - 2,512 \cdot 10^{-5} t^2}$ $R = 0,9397$	2013	3591
		2014	3946
		2015	4379
		2016	4919
		2017	5612
нових видів техніки	$y = \frac{t}{-2,377 \cdot 10^{-5} + 0,1714 \cdot 10^{-2} t - 7,332 \cdot 10^{-5} t^2}$ $R = 0,9208$	2013	950,9
		2014	1022
		2015	1104
		2016	1201
		2017	1317
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн	$y = \frac{t}{7,006 \cdot 10^{-8} + 3,396 \cdot 10^{-5} t - 9,551 \cdot 10^{-7} t^2}$ $R = 0,9782$	2013	39 420
		2014	40 960
		2015	42 630
		2016	44 440
		2017	46 410
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн грн	$y = \frac{t}{7,892 \cdot 10^{-7} + 5,514 \cdot 10^{-5} t + 2,776 \cdot 10^{-7} t^2}$ $R = 0,9779$	2013	12 470
		2014	12 050
		2015	11 660
		2016	11 300
		2017	10 950

*Побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України.

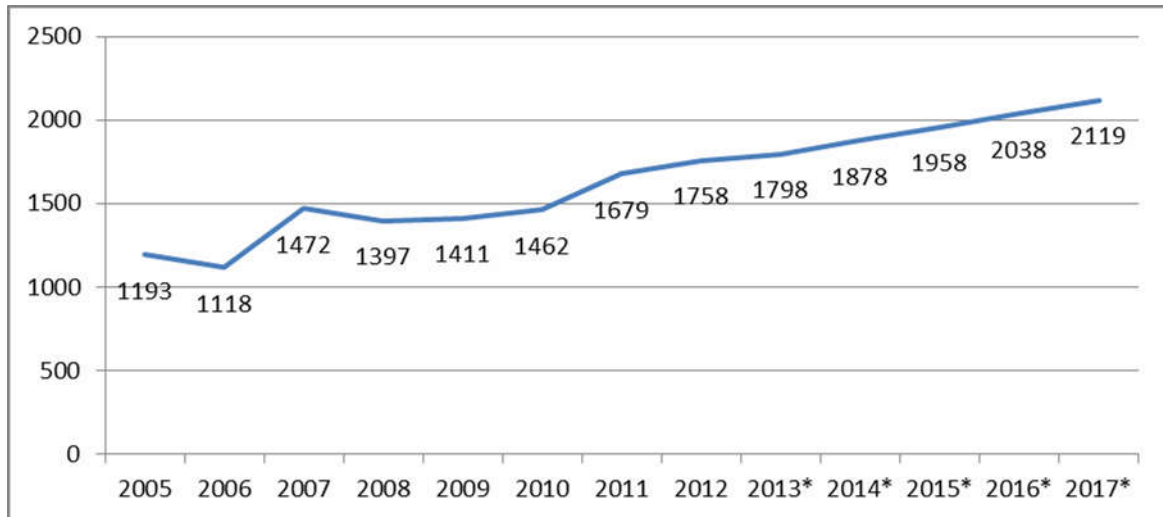
Економіко-математичні моделі адекватні до експериментальних даних, мають високе значення коефіцієнта кореляції, що надає підстави здійснити прогноз показників на 5 років і провести їх економічний аналіз поведінки.

Саме за допомогою засобів математичного моделювання пакету обробки статистичних даних STADIA ми спробували побудувати функції, які надають змогу спрогнозувати й оцінити обсяги фінансування інноваційної діяльності в Україні. На основі такого аналізу побудовані економіко-математичні моделі динаміки досліджуваних показників, які подані в табл. 3.2. Досліджувані інформаційні масиви описано за допомогою кількох видів моделей і характеризуються високим значенням коефіцієнтів множинної кореляції, що свідчить про високу достовірність отриманих результатів.

Як свідчать дані з табл. 3.2, середньорічний темп зростання кількості інноваційно активних підприємств складатиме 80,29 од./рік і описується таким рівнянням (формула 3.1):

$$y = 1075 + 80,29t, R = 0,9099 \quad (3.1)$$

Для наочного відображення прогнозованих показників, зобразимо динаміку фактичних і прогнозних показників кількості інноваційно активних підприємств у 2005–2017 рр. (рис. 3.1). Прогнозне значення кількості інноваційно активних підприємств у 2014 р., визначене за допомогою математичних моделей, складатиме 1878 од., цей показник дожене рівня 2119 од. у 2017 р.

Рис. 3.1. Динаміка фактичних і прогнозних показників кількості інноваційно активних підприємств, од. 2005–2017 рр.*

*Прогнозні показники

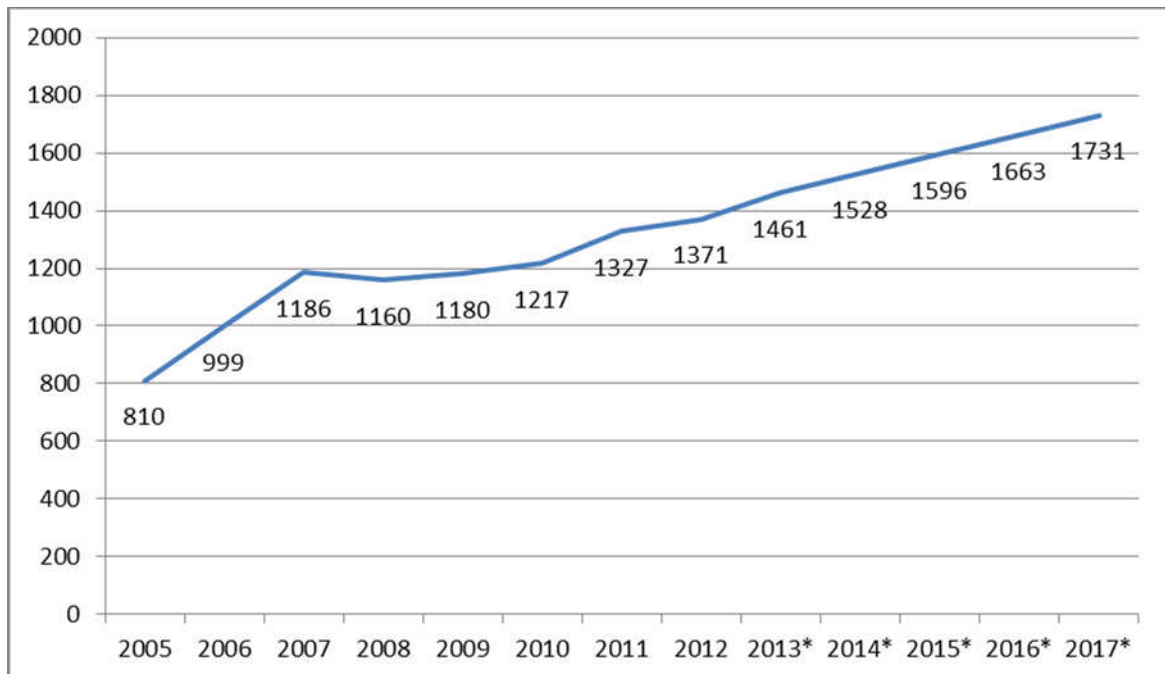
Однак середньорічний темп зростання кількості підприємств, що впроваджували інновації, є нижчим від середньорічного темпу зростання кількості інноваційно активних підприємств, і складає лише 67,62 підприємств на рік. Сповільнене зростання є свідченням ризикованості та складності щодо впровадження власне інновацій на підприємствах. Рівняння середньорічного темпу зростання кількості підприємств, що впроваджували інновації, описуються лінійною та експоненціальною моделлю й мають такий вигляд (формули 3.2, 3.3, 3.4):

$$y = 852 + 67,62t, R = 0,9238 \quad (3.2)$$

$$y = e^{6,734} \cdot t^{0,2316}, R = 0,9672 \quad (3.3)$$

$$y = 829,1 + 246,8 \ln(t), R = 0,9682 \quad (3.4)$$

Динаміка фактичної та прогнозованої кількості підприємств, що впроваджували та впроваджуватимуть інновації у 2005–2017 рр., відображена на рис. 3.2. Як свідчать дані, отримані в результаті прогнозування, у майбутньому зберігатиметься тенденція щодо сповільненого зростання підприємств, які впроваджували інновації. Прогнозне значення кількості підприємств, що впроваджували інновації у 2014 р., становитиме 1528, у 2017 р. — 1731 од. З огляду на кількість інноваційно активних підприємств у 2017 р., а саме 2119 од. (див. рис. 3.1), можна вважати, що низка підприємств не ризикуватиме впроваджувати інновації у виробничий процес.

Рис. 3.2. Динаміка фактичної та прогнозованої кількості підприємств, що впроваджували інновації од., 2005–2017 рр.*

*Прогнозні показники.

Водночас середньорічний темп зміни загального обсягу фінансування інноваційної діяльності демонструє як дуже сповільнене зростання (степенева залежність), так і значно динамічніше зростання фінансування інноваційної діяльності в країні (модель оптимуму) [123]. Маємо дисбаланс, який може бути результатом зменшення ліквідності та можливостей щодо фінансування інноваційної діяльності, як державою, так і приватними інвесторами. Однак рівняння оптимуму може свідчити про те, що державою

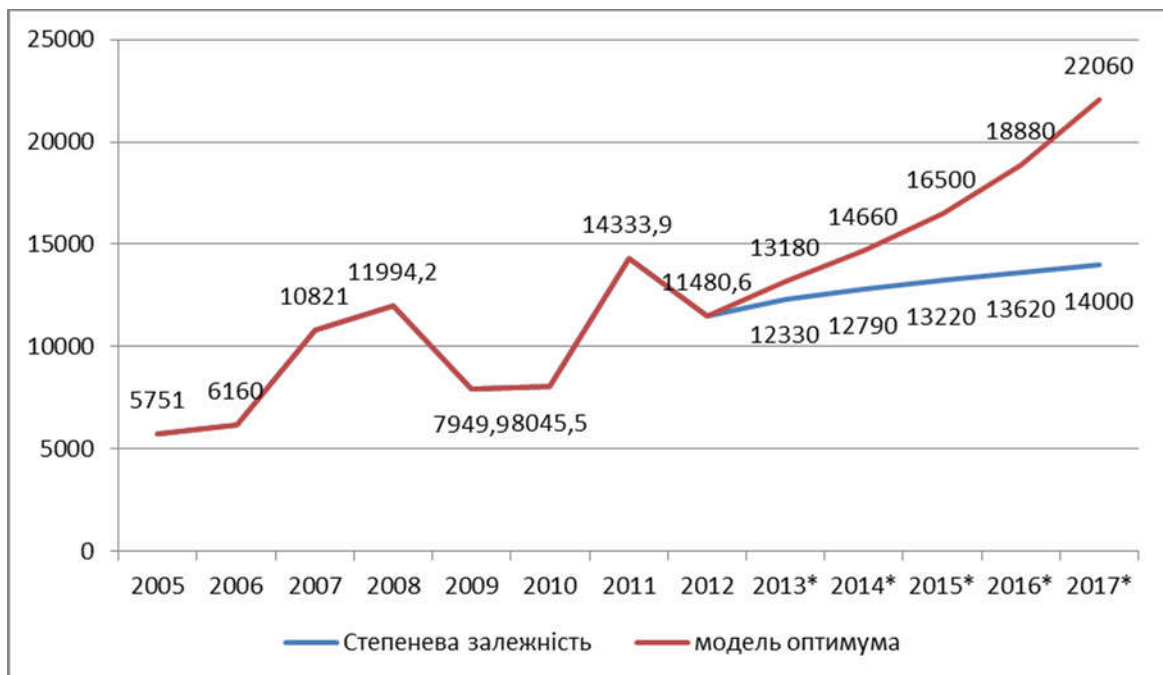
та інвесторами вжито ефективні заходи щодо збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності. Середньорічний темп зростання обсягів фінансування інноваційної діяльності складає від 400 тис. грн до 1840 млн грн і описується за допомогою таких рівнянь (формули 3.5, 3.6):

$$y = e^{8,663} \cdot t^{0,3447}, R = 0,8344 \quad (3.5)$$

$$y = \frac{t}{7,325 \cdot 10^{-7} + 0,1444 \cdot 10^{-3}t - 7,625 \cdot 10^{-6}t^2}, \quad (3.6)$$

$$R = 0,8734$$

Динаміку фактичних та прогнозних загальних обсягів фінансування інноваційної діяльності у 2005–2017 рр. представлено на рис. 3.3. Прогнозований обсяг фінансування інноваційної діяльності, визначений за допомогою економіко-математичного моделювання, коливатиметься в межах 12 330 млн грн до 13 180 млн грн у 2014 р. та від 14 000 млн грн до 22 060 млн грн у 2017 р. Тоді як у 2005 р. ця сума складала лише 5751 млн грн. Така ситуація зумовлена намаганням як органів державної влади, так і приватних інвесторів збільшувати загальні обсяги фінансування інноваційної діяльності, щодо реалізації інвестиційно-інноваційних процесів у державі.

Рис. 3.3. Динаміка фактичних та прогнозних загальних обсягів фінансування інноваційної діяльності, млн грн, 2005–2017 рр.*

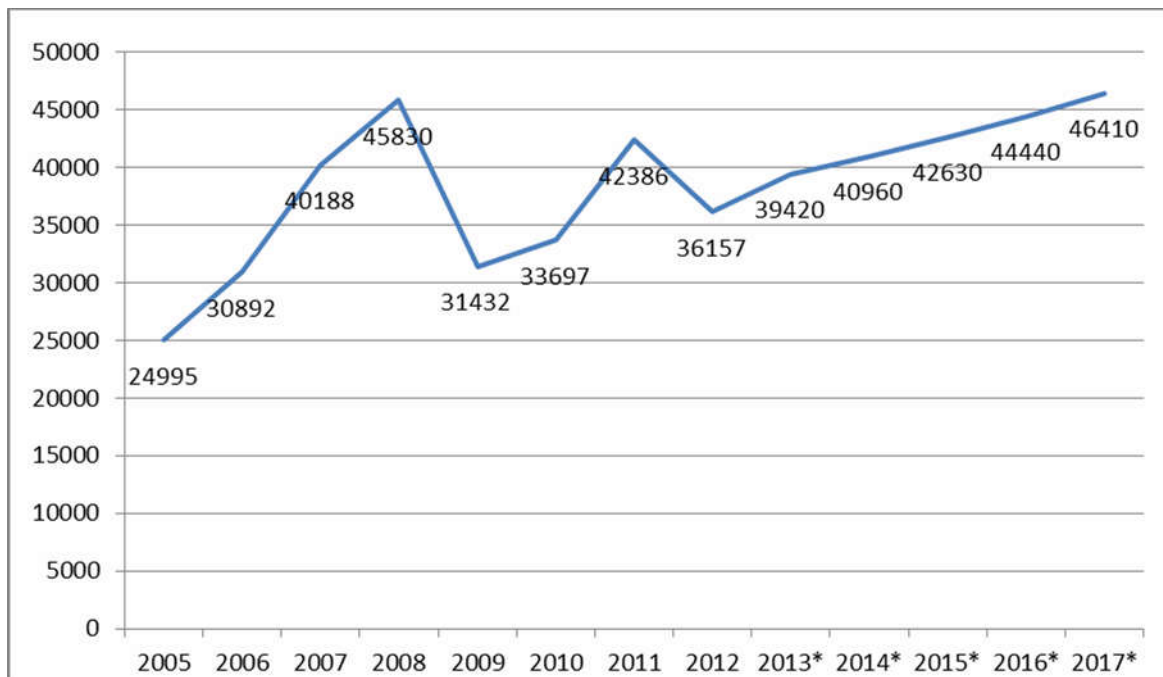
*Прогнозні показники.

Зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні характеризується повільними темпами зростання й описується за допомогою такої моделі (формула 3.7):

$$y = \frac{t}{7,006 \cdot 10^{-8} + 3,396 \cdot 10^{-5} t - 9,551 \cdot 10^{-7} t^2}, \quad (3.7)$$

$$R = 0,9782$$

На рис. 3.4 подано динаміку фактичних і прогнозованих обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні протягом 2005–2017 рр. Динаміка прогнозних показників реалізованої інноваційної продукції, визначених за допомогою економіко-математичного моделювання, характеризується доволі повільними темпами зростання. У 2014 р. обсяги реалізованої інноваційної продукції становитимуть 39 420 млн грн, у 2017 р. — 46 410 млн грн, тоді як у 2005 р. вони становили 24 995 млн грн.

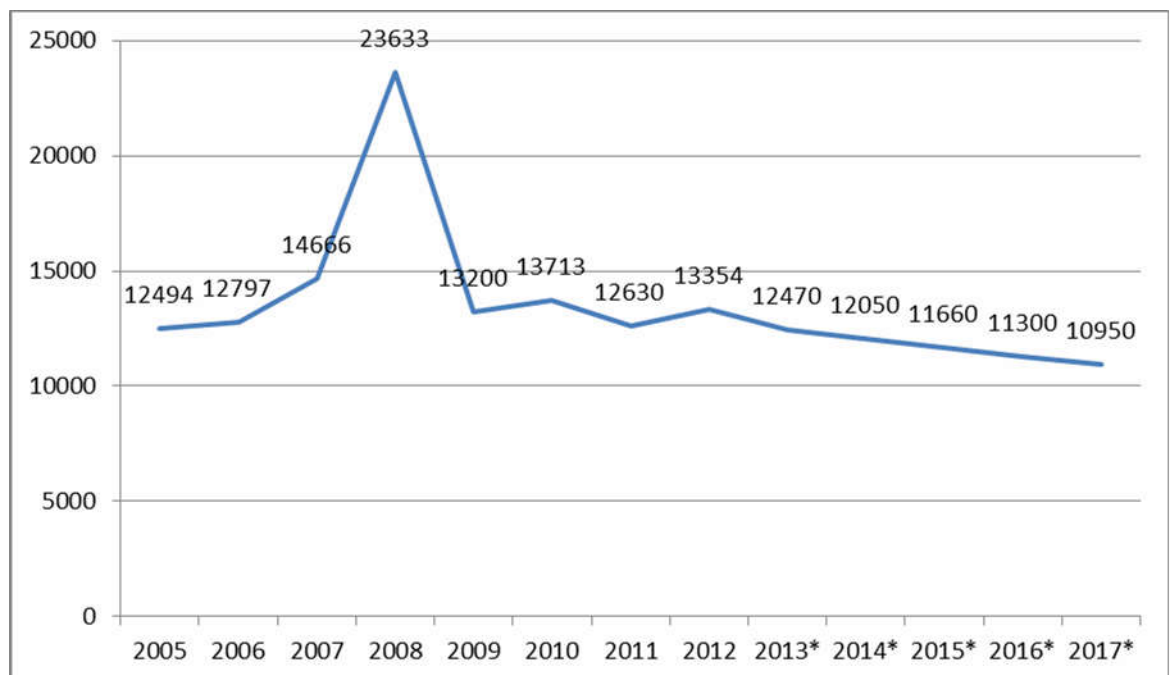
Рис. 3.4. Динаміка фактичних та прогнозних обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні млн грн, 2005–2017 рр.* [124]

*Прогнозні показники

Однак, як свідчить рис. 3.4, у посткризовий період 2008–2011 рр. обсяги реалізованої інноваційної продукції характеризуються різкими стрибками; лише починаючи з 2012 р., простежуються тенденції до зростання обсягів

реалізації. Однак лише у 2017 р. обсяг реалізованої інноваційної продукції перевищить рівень докризового періоду.

Отримана модель тренду обсягів реалізованої інноваційної продукції за межі України значно відрізняється від попередніх моделей і характеризується повільним спадом. Це рівняння оптимуму може свідчити про те, що інноваційна продукція, вироблена в Україні та за кордоном, не матиме попиту. Це може свідчити й про те, що державою вжито неефективні заходи щодо забезпечення виробництва конкурентоспроможної інноваційної продукції на території України. Однак навіть такі обсяги зниження реалізації інноваційної продукції за межі України є загрозовими, оскільки ставлять під сумнів спроможність української економіки виробляти конкурентоспроможний інноваційний продукт з великою доданою вартістю, натомість залишаючись на міжнародних ринках лише експортером сировини, а не кінцевого продукту.

Рис. 3.5. Динаміка фактичних і прогнозованих обсягів реалізованої інноваційної продукції за межі України млн грн, 2005–2017 рр.*

*Прогнозні показники.

На рис. 3.5. представлено динаміку фактичних та прогнозованих обсягів реалізованої інноваційної продукції за межі України протягом 2005–2017 рр.

Динаміка прогнозних показників реалізованої інноваційної продукції, визначених за допомогою економіко-математичного моделювання, характеризується доволі повільними спадом. У 2014 р. обсяги реалізованої інноваційної продукції за кордоном становитимуть 12 470 млн грн, а у 2017 р. — 10 950 млн грн, тоді як у 2008 р. вони становили 23 633 млн грн. Однак, як бачимо з рис. 3.5, у посткризовий період 2008–2011 рр. обсяги реалізованої інноваційної продукції характеризуються різкими стрибками. Лише починаючи з 2012 р., простежуються тенденції до зростання обсягів реалізації. Лише у 2017 р. обсяг реалізованої інноваційної продукції перевищить рівень докризового періоду.

Для дослідження та аналізу природи, розвитку вибраних нами показників використаємо апарат кореляційного аналізу, що надасть можливість визначити ступінь невидимого (латентного) впливу між показниками. Є автокореляція (автокореляційна функція) та взаємна кореляція, або кроскореляція (кроскореляційна функція). Зображення статистики кореляції в аналізі даних називають корелограмою. При аналізі часових рядів корелограма набирає вигляду автокореляційної діаграми чи таблиці, яка демонструє силу впливу показників, зсунутих у часі.

Якщо використовується взаємно-кореляційна функція, то результат називають поперечною корелограмою. Корелограми є широко використовуваним інструментом для перевірки випадковості в наборі даних. Випадковість знаходиться шляхом обчислення автокореляції для значень даних при різних часових затримках. Якщо значення автокореляцій сягатимуть близько до нуля для будь-яких і всіх розділень часових затримок, то не можна говорити про зв'язок між досліджуваними показниками. Якщо ж автокореляція істотно відмінна від нуля, то аналітик може зробити справедливі статистичні та економічні висновки [125].

Корелограми допомагають знайти відповіді на такі запитання:

1. Чи є дані насправді випадковими?
2. Чи пов'язані спостереження із суміжними спостереженнями?
3. Чи пов'язані спостереження із зсунутим спостереженням?

У табл. 3.3 наведені автокореляційні зв'язки між обсягами фінансування інноваційної діяльності та кількістю інноваційно активних підприємств, підприємств, що впроваджували інновації тощо.

Таблиця 3.3

Кореляційні зв'язки між обсягами фінансування інноваційної діяльності та кількістю інноваційно активних підприємств, підприємств, що впроваджували інновації*

	Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн грн	Власні кошти, млн грн	Кредитні кошти, млн грн	Кошти держбюджету, млн грн
Кількість інноваційно активних підприємств, од.	0,8107	0,5955	0,7212	0,2739
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.	0,7840	0,5141	0,6279	0,4305
Кількість освоєних виробництв інноваційних видів продукції, найменувань	0,3189	0,1226	0,3480	-0,3586
– з них нових видів техніки	0,7079	0,8496	0,6708	0,3110
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн	0,8015	0,7326	0,6459	0,2173
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн грн	0,3523	0,4198	0,4228	0,9177

*Розроблено автором.

Дані, отримані в результаті автокореляції, свідчать про те, що кількість інноваційно активних підприємств значною мірою залежить від кредитних коштів, які вкладаються у цю сферу; меншою мірою простежується залежність між власними коштами та коштами, що надходять з державного бюджету. Звичайно найвагомніше значення мають залучені кошти самих власників: у 2011 р. вони становили понад 52,9 % усіх залучених коштів. Однак проведене дослідження свідчить про перспективи щодо залучення саме кредитних коштів, оскільки власні ресурси є обмеженим джерелом фінансування інноваційної діяльності.

Отже, дуже вагоме значення має кореляційний зв'язок між коштами державного бюджету й обсягами реалізованої продукції за межі України. Такий зв'язок може свідчити саме проте, що держава має виступати найбільшим інвестором у процесі виробництва інноваційної продукції, яка експортується на світові ринки. Тим самим держава забезпечить інноваційний потенціал нашої економіки й підвищить конкурентоспроможність української продукції.

3.2. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності та можливості його використання в Україні

З метою визначення способів підвищення ефективності інноваційної діяльності в Україні проаналізуємо досвід організації та стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у країнах-орієнтирах щодо формування національної інноваційної системи та досягнення в цьому напрямі у внутрішній державній політиці України.

На сьогодні у світі в рамках трьох основних моделей інноваційного розвитку (американська, європейська та японська) сформувались доволі повні та комплексні системи стимулювання різних етапів інноваційного процесу, які оперують багатьма прямими та непрямими інструментами стимулювання: починаючи від етапу досліджень і закінчуючи етапом просування нових технологій, товарів та послуг на ринок.

Лідером світової конкурентоспроможності за багатьма рейтинговими системами є США. Розглянемо досвід цієї країни в управлінні інноваційними процесами. Інноваційна діяльність у США здійснюється за допомогою державного регулювання інноваційних процесів. Держава підтримує підприємства, які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни [126], через:

- пільгове оподаткування фірм, що здійснюють НДДКР, у розмірі до 20 % приросту витрат на НДДКР порівняно із середньорічним рівнем цих витрат за попередні роки;

- пільгове оподаткування до 20 % витрат компаній на програми фундаментальних наукових досліджень, виконуваних університетами за контрактами з ними;
- вирахування з доходу, що оподатковується, вартості наукової апаратури та обладнання, яке безкоштовно передається компаніями університетам та науково-дослідним організаціям;
- установа пільгового режиму амортизаційних відрахувань;
- надання інвестиційного податкового кредиту, а саме: зменшення податку на прибуток у розмірі від 6 % до 10 % загальної вартості інвестицій в устаткування.

Інноваційній діяльності в США характерна підтримка розвитку ризикованих проектів за допомогою стимулювання створення венчурних фірм і дослідних центрів дрібних та середніх інноваційних підприємств, державних дослідницьких центрів і спеціальних лабораторій великих промислових корпорацій, а також пільгового безкоштовного субсидування цих суб'єктів інноваційної діяльності Національним науковим фондом США, що дає змогу розвиватися венчурному бізнесу. Останній має цілу низку пільг:

- пільгове оподаткування до 20 % приросту витрат на НДДКР венчурних фірм порівняно із середньорічним рівнем цих витрат за попередні роки;
- надання гарантії повернення 90 % вкладеного у венчурний бізнес приватного капіталу;
- зменшення податку на прибуток для організацій із цінними паперами венчурних структур (60 %, а 40 % оподатковується звичайними податками);
- надання субсидій венчурному бізнесу до 100 тис. дол. на 8 років на розширення зовнішньоекономічної діяльності та до 1 млн дол. на 25 років на різні види управлінської допомоги;
- обов'язкове виділення федеральними відомствами коштів на фінансування венчурного бізнесу свого бюджету;

- у разі вартості проектів понад 100 тис. дол. — обов’язкове залучення венчурних фірм до виконання великих інноваційних проектів.

Еталоном фонду, що здійснює фінансування фундаментальної науки й інноваційної діяльності, є Національний науковий фонд США (NSF) [127].

На сьогодні NSF реалізує такі програми:

- програма інноваційних досліджень малого бізнесу (Small Business Innovation Research, SBIR), яка допомагає малому високотехнологічному бізнесу знаходити замовлення федеральних агентств, а також надає підтримку у формуванні початкового капіталу. У цій програмі держава вкладає через свої федеральні агентства кошти в початкову стадію високоризикових проектів;
- гранти на підтримку зв’язків науки з промисловістю (Grant Opportunities for Academic Liaison with Industry, GOALI);
- інновації й організаційні зміни (Innovation and Organizational Change, IOC).

Досвід Європейського співтовариства з питання координації інноваційних політик окремих країн-членів щодо утворення єдиного наукового та інноваційного загальноєвропейського простору вбачається найцікавішим та повчальним для України.

У Європі одним з лідерів у науковому й інноваційному розвитку є Великобританія, уряд якої вважає сприяння розвитку науки та інновацій своєю стратегічною метою. Економічна політика Великобританії щодо активізації інноваційної діяльності в країні здійснюється через різноманітні національні й регіональні програми підтримки інноваційної активності (Mercia, Connect, Enterprise Fellowship Scheme, Medici). У країні збільшується кількість щороку реєстрованих нових патентів і активно створюються венчурні компанії, яким надаються значні пільги щодо:

- зменшення податку на прибуток;
- страхування коштів, які надаються венчурним фірмам з боку держави;

- відшкодування витрат на нововведення згідно з державними програмами щодо субсидування малих інноваційних фірм;
- списання на собівартість продукції (послуг) витрат на НДДКР (у будь-якій сумі) [128].

Інноваційна діяльність розглядається як основний механізм підвищення конкурентоспроможності бізнесу в регіонах країн. Для цього створений Регіональний інноваційний фонд, що здійснює підтримку інноваційної діяльності з урахуванням потреб регіонів Великобританії. Частина програм має на меті залучення малих і середніх підприємств у інноваційну діяльність.

Загалом основні засоби стимулювання наукової та інноваційної діяльності, передбачені урядовими програмами розвитку Великобританії, відображені у додатку Д.

У Німеччині найбільшими пільгами під час інноваційної діяльності, користуються підприємства, які ініціюють і здійснюють інноваційну діяльність [129]. Перелік пільг подаємо нижче:

- надання цільових безоплатних субсидій підприємствам, що освоюють нову технологію;
- надання дотацій на термін до трьох років щодо підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу;
- надання пільгових кредитів фірмам (до 50 % коштів, від тих, що вкладає власник фірми), річний продаж яких не перевищує 300 млн євро і які вкладають кошти в модернізацію підприємства, освоєння випуску нових товарів, а також у заходи щодо раціонального використання енергії;
- надання до 100 тис. євро пільгових кредитів малим і середнім підприємствам, які вступають у промислову кооперацію з іншими фірмами;
- дотації малим підприємствам на інвестування в НДДКР;

- дотації малим і середнім фірмам на наукові дослідження або розробку нової технології для виготовлення продукції;
- дотації наукомістким підприємствам;
- дотації комунальній владі, навчальним, науково-дослідним установам, торгово-промисловим палатам на створення технологічних центрів у розмірі 75 % витрат, що виникають на стадії планування та підготовки, але не більше ніж 200 тис. євро, а також на стадії безпосереднього будівництва центру, але не більше ніж 1,5 млн євро;
- прискорення амортизації у розмірі 10 % від витрат виробництва нового обладнання.

Значні кошти виділяються державою на організацію інноваційного процесу. Передбачено спеціальну програму навчання професорського складу і студентів з підготовки вчених до підприємницької діяльності. Інноваційне законодавство дозволяє професорам університетів створювати компанії з трансферу технологій. Найважливішим стимулом для трансферу технологій є можливість участі університетів у створенні спільно з приватним капіталом інноваційних компаній за кошти державного бюджету.

Одним з провідних науково-технологічних центрів Німеччини є Штутгарт. Особливе місце в системі трансферу технологій посідає тут фонд і університет «Steineis». У мережі університетів «Steineis» функціонує система підготовки наукових кадрів і менеджерів. Основні засоби стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності на різних етапах інноваційного циклу наведено в додатку Е.

Перші інноваційні структури, технопарки або науково-технологічні парки (НТП) почали створюватись в Італії ще на початку 70-х років ХХ ст. для координації та активізації наукових досліджень в інтересах підтримки загального науково-технічного розвитку, впровадження нових технологій у виробництво, прискорення розвитку в депресивних, економічно відсталих регіонах країни, особливо на півдні Італії.

У рамках НТП у процесі розвитку інноваційних проектів розв'язуються питання забезпечення потреб внутрішнього товарного ринку, нарощення обсягів виробництва конкурентоздатної високотехнологічної продукції та збільшується кількість робочих місць. Серед стимулюючих механізмів, які застосовуються для заснування та розвитку науково-технологічних парків, для підприємств, що належать до НТП, наявні такі переваги:

- звільнення від сплати реєстраційного податку для нових підприємств, які створюються у складі НТП;
- звільнення від сплати податку на прибуток у перші два роки діяльності та сплата податку на прибуток за пільговою ставкою в наступні роки для підприємств, що вже функціонують у складі НТП;
- звільнення від сплати земельного податку та податку на майно.

В Італії завданням стимулювання науково-технічної й інноваційної діяльності в повному обсязі виконує держава, але при цьому вона не скасовує в наукових організаціях пільги, що були раніше. Із широкого арсеналу заходів, здійснюваних у царині державного стимулювання науково-технічної й інноваційної діяльності, найважливішим є такі:

- податкове стимулювання;
- стимулювання через амортизаційну політику;
- прямі бюджетні дотації компаніям, які освоюють нові види продукції;
- можливість одержання інвестиційного податкового кредиту.

Головний принцип італійської інноваційної системи полягає в тому, що податкові пільги надають не науковим організаціям, а підприємствам та інвесторам, що забезпечують попит на дослідження й інновації [130]. Перевага податкової підтримки полягає в тому, що вона надається не авансом, а за реальну інновацію. Податкова пільга здійснюється через вилучення витрат на інновацію з оподаткованого доходу.

Прямі бюджетні дотації в Італії надають підприємствам, що освоюють нову продукцію, або споживачам цієї продукції. Здійснення інноваційної діяльності в Італії, зокрема створення нових або вдосконалення вживаних

технологій, створення нових видів сировини або матеріалів, є підставою для одержання інвестиційного податкового кредиту (додаток Є) [131].

Для стимулювання інноваційної діяльності, а також розширення та зміцнення наявної бази для проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у Франції функціонує розгалужена система надання пільг, зокрема такі:

- податковий кредит на приріст витрат на НДДКР у розмірі 25 % приросту витрат компанії на НДДКР порівняно з рівнем минулого року;
- не оподатковуються податками кошти, що вкладаються в ризиковані проекти (100 % податків на інвестовані кошти);
- пільговий податок для нових компаній — 25 % податку на прибуток протягом трьох років;
- надання державних дотацій організаціям, що ведуть науково-дослідні роботи за контрактами до 50 % суми витрат на проведення робіт на замовлення малих та середніх підприємств;
- надання субсидій малим та середнім підприємствам до 50 % витрат на наймання наукового персоналу (до 175 тис. євро на рік) [132].

Держава також виділяє значні кошти на трансфери технологій. Цікавою формою їх підтримки є система, коли позика (безпроцентна) на створення малого підприємства надається фізичній особі. Умовою повернення позики є успішна реалізація проекту. Нині вже 90 % таких малих підприємств успішно функціонують [133]. Інші способи стимулювання інноваційної діяльності у Франції описані в додатку Ж.

З азійських країн найяскравішим представником успішної інноваційної діяльності є Японія. Майже 47 % усіх кредитів у Японії надається малим і середнім підприємствам. Місцеві комерційні банки взаємодопомоги та кооперативні банки надають малим інноваційним підприємствам 100 % кредитів. Державне стимулювання науково-технічної й інноваційної діяльності провадиться в таких напрямках:

- зменшення пільгового податку на прибуток венчурних підприємств;
- податкові знижки на приватні інвестиції в НДДКР;
- гарантоване повернення (до 80 %) коштів, вкладених у венчурний бізнес;
- пільгові кредити венчурним фондам;
- одержання малими інноваційними підприємствами половини відсоткової ставки за використання кредиту;
- стимулювання малих інноваційних підприємств (об'єднання в кооперативи);
- звільнення від оподаткування пенсійних фондів малих інноваційних підприємств;
- звільнення від оподаткування відрахувань, що надходять до страхових фондів захисту від ланцюгових банкрутств;
- створення товариств взаємного кредитування.

Пенсійні фонди малих підприємств в Японії активно розвиваються (розмір пенсійних фондів малих інноваційних підприємств звільняється від оподаткування). Малі підприємства працюють переважно як субпідрядні організації великих корпорацій. Якщо вони збанкрутують, мале підприємство не постраждає: є відповідні страхові фонди захисту від ланцюгових банкрутств. Відрахування, що надходять до цих фондів, законодавство звільняє від оподаткування. Іншою вагомою системою підтримки малих інноваційних підприємств є створення товариств взаємного кредитування (додаток Е) [134].

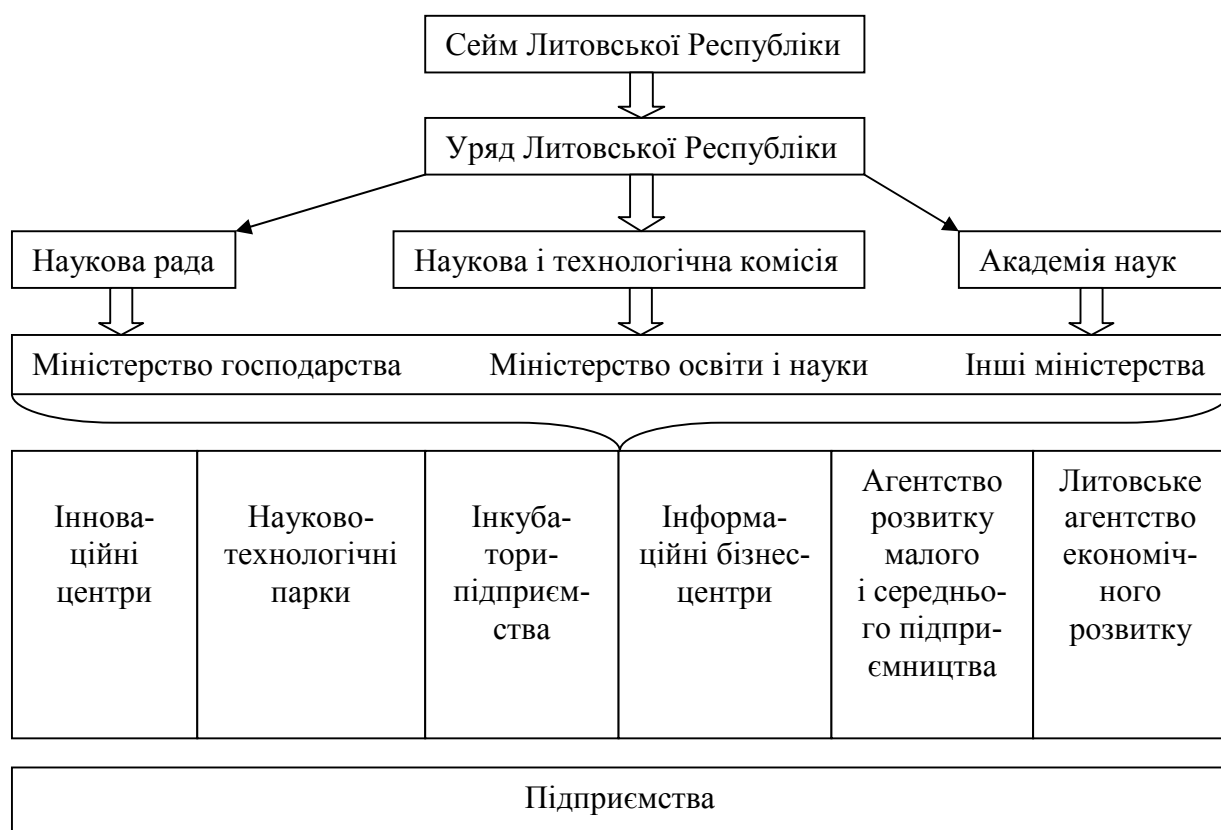
Діяльність Литовського центру інновацій спрямована на підвищення міжнародної конкурентоздатності підприємництва шляхом інтенсифікації нових технологічних рішень і організаційного ініціювання їх реалізації на підприємствах [135]. Центр інновацій надає послуги, спрямовані на:

- міжнародну передачу технологій (імпорт і експорт технологій, вивчення технологічних потреб підприємств і пошук партнерів за

кордоном, які можуть задовольнити ці потреби, їх ідентифікацію й пошук шляхів придбання цих технологій);

- інформування про програми технологічного розвитку ЄС;
- підтримку інновацій, надання інформації про захист інтелектуальної власності, ліцензування, фінансування інновацій;
- консультаційну допомогу підприємствам при ініціюванні й здійсненні інноваційних проектів, використанні допомоги структурних фондів ЄС.

Центром створений спеціальний інноваційний портал в Інтернеті: www.innovation.lt. Крім того, у Каунаському технологічному університеті у 2002 р. на базі Центру впровадження інновацій і відділу інформації був створений Відділ інновацій і інформації (www.ktu.lt). Виконуючи проект Програми PHARE «Інноваційні здібності», Литовський інноваційний центр заснував 5 представництв у Каунасі, Алітусі, Паневежисі, Шауляї та Клайпеді. У сучасній Литовській Республіці мережа наукових і технологічних парків нараховує шість найменувань (рис. 3.6) [136].

Рис. 3.6. Інституційна схема інноваційної діяльності в Литовській Республіці

Підприємницькі інформаційні центри в Литві допомагають починаючим підприємцям, яким на пільгових умовах надають інформацію, консультації, проводять навчання щодо організації підприємництва, підготовки бізнес-проектів, використання інформаційних технологій, управління фінансами та бухгалтерським обліком тощо. У Литві вже діють 33 таких центри.

Підприємницькі інкубатори в Литовській Республіці можна розділити на два види:

- промислові підприємства-інкубатори опікуються підприємцями, які здійснюють виробничу діяльність, роздрібну торгівлю та надають послуги; при цьому, одним із засновників таких інкубаторів є міська або районна рада;
- технологічні підприємства-інкубатори, одним із засновників яких має бути науковий або навчальний заклад; у таких інкубаторах опікуються господарюючими суб'єктами, які виконують прикладні дослідження, створюють нові продукти або використовують інтелектуальну продукцію [137].

У Литві перший інкубатор був створений у 1998 р. Тепер там діють Регіональний бізнес-інкубатор Каунаського технологічного університету, Тяльшайський, Алітуський, Шауляйський, Казлу-Рудський інкубатори та бізнес-інкубатор регіону Ігналінської АЕС.

Крім того, для заохочення й залучення прямих інвестицій у Литву, поліпшення інноваційного клімату країни, збільшення експортних можливостей, надання допомоги підприємствам Литви з метою виходу на міжнародні ринки, а також утвердження за кордоном високого ділового іміджу Литви в Литовській Республіці в 1997 р. було створено Литовське Агентство економічного розвитку (далі — Агентство) шляхом об'єднання Литовського інвестиційного агентства та Литовського агентства розвитку експорту. Агентство складається з Інвестиційного департаменту, Експортного департаменту і Департаменту інформації і зв'язків із

громадськістю. Агентство має три представництва за кордоном. Склад цього агентства налічує лише 33 особи. Засновником Агентства було Міністерство промисловості й торгівлі Литовської Республіки, функції якого тепер виконує Міністерство господарства Литовської Республіки. Метою діяльності Інвестиційного департаменту Агентства є збільшення обсягів іноземних інвестицій; надання інвесторам необхідної інформації й допомоги; надання консультацій при подоланні бюрократичних бар'єрів тощо. Діяльність Інвестиційного департаменту зосереджена на генерації інвестиційних проектів; обслуговуванні інвесторів; пошуку, добиранні й підготовці об'єктів Литви, які мають потребу в інвестиціях і якими можуть зацікавитися потенційні іноземні інвестори; підвищенні кваліфікації працівників у сфері інвестицій. Департамент експорту Агентства бере участь у виконанні державної експортної стратегії, забезпечуючи всебічну інформаційну й правову допомогу підприємствам Литви щодо збільшення експорту, пошуку партнерів у різних країнах світу. Агентство бере участь у багатьох міжнародних проектах.

Литовське агентство розвитку малого й середнього підприємництва засноване в 1996 р. [138]. Засновником, власником і вищим органом його управління є Міністерство господарства Литви. Колегіальним органом управління є Рада з розвитку підприємництва.

Метою створення агентства є:

- аналіз економічних і правових умов розвитку малого й середнього підприємництва в Литві;
- накопичення й поширення інформаційних матеріалів про умови розвитку підприємництва в Литві;
- накопичення й надання інформації про можливості одержання фінансової допомоги;
- організація консультацій і навчання підприємців у повітах;
- заохочення співробітництва великих, малих і середніх підприємств;
- участь у міжнародних програмах і проектах ЄС.

Зокрема, наказом Міністра господарства Литовської Республіки від 12.04.2005 р. № 4-156 затверджено основні способи фінансової підтримки інновацій, а саме «Правила надання фінансової підтримки для здійснення проектів науково-технологічним паркам, інноваційним і технологічним центрам». У документі визначено, що ініціатори реалізації проектів у науково-технологічних парках, інноваційних і технологічних центрах можуть отримати державну фінансову підтримку на підготовку інноваційних проектів, оренду приміщень, придбання майна тривалого користування, обладнання й транспорту, підвищення кваліфікації працівників, проведення семінарів і конференцій, використання послуг аудиту, виплату заробітної плати та зобов'язань соціального страхування, проведення реконструкції та ремонту приміщень, виконання інформаційних робіт тощо.

Фінансову підтримку з боку держави на реалізацію інноваційних проектів можуть отримати малі та середні підприємства. Порядок виділення та використання коштів визначений «Правилами надання фінансової допомоги малим і середнім підприємствам для інноваційних проектів», затвердженими наказом Міністра господарства Литовської Республіки.

Основними пріоритетами міждержавного науково-технічного та інноваційного співробітництва для Литви є: використання литовського й міжнародного науково-технічного та технологічного потенціалу для підвищення конкурентоздатності литовської промисловості й сфери підприємництва; розробка енергозберігаючих технологій; альтернативна енергетика; селекція нових сортів рослин для біопалива; боротьба за генетично чисті продукти харчування; наукове регулювання ринку товарів і послуг тощо.

Фінляндія стала першою країною, яка прийняла концепцію національної інноваційної системи як основного елемента політики у сфері науки й технології. Варто відзначити такі особливості та сильні сторони фінської інноваційної системи (рис. 3.7): стабільність систем освіти, управління та інститутів інноваційної діяльності; співпраця університетів та приватного сектору; наявність ринку венчурного капіталу та регіональних програм розвитку [139].

Рис. 3.7. Інституційна структура забезпечення інноваційної діяльності у Фінляндії

Необхідно також нагадати про постійне вивчення та використання міжнародного досвіду, а також безперервну оцінку заходів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності країни, та порівняння їхньої ефективності із заходами в інших країнах.

За обсягами інвестицій у наукові дослідження, Фінляндія є однією з провідних країн світу. Близько 82 % коштів розподіляють Міністерство праці і економіки та Міністерство освіти Фінляндії. Зокрема, фінансування науки у

вишах (основна частина фундаментальних досліджень країни й частина прикладних) відбувається через Академію Фінляндії — підконтрольний Міністерству освіти центральний науковий адміністративний орган. Академія складається із Комітету з науки та шістьох комісій: з природничих, медичних, сільськогосподарських, технічних, суспільних і гуманітарних наук.

У питаннях фінансування для Академії Фінляндії пріоритетними є такі напрями досліджень: сфера медицини, біологічних наук і навколишнього середовища; культура й суспільство; природознавство й техніка.

Основні інструменти Академії — фінансування науково-дослідних проектів, заявки на яке подаються в загальному порядку; дослідницькі програми; центр програм підвищення професійної майстерності. Інші 20 % бюджетних коштів розподіляються між іншими відомствами.

Крім Академії Фінляндії, фінансування науки проводить ще кілька організацій. Одним із найбільш значимих серед них є Національне фондове агентство з технологій та інновацій Tekes [140], що позиціонується як постійний інвестор. Агентство є підзвітним Міністерству праці і економіки Фінляндії й розподіляє більшу частину бюджетних коштів, що виділяються на прикладні дослідження. Tekes став основним джерелом фінансування державних досліджень і розробок, орієнтованих на бізнес. За міжнародними оцінками, Tekes ефективно фінансує дослідження та розробки, орієнтовані на створення експортних продуктів. Цей фонд на певних стадіях фінансує розробки практично всіх успішних фінських технологічних компаній (у т. ч. і Nokia). Дієвість Tekes зумовлена його незалежним статусом. Незалежність дозволяє фонду діяти оперативніше, а також на довшу перспективу, ніж діють політичні структури. Це дає можливість максимально наблизити процес прийняття рішень до специфіки розробок. Хоча фонд має звітуватися перед міністерством торгівлі й промисловості щодо витрачання коштів, міністерство не має права ухвалювати рішення про фінансування конкретних проектів — це вирішує сам Tekes.

Tekes діє у двох напрямках: стимулює активність, водночас реагуючи на неї. Через свої технологічні програми він відкриває нові інвестиційно-

інноваційні проекти там, де виявляє необхідність у дослідженнях і розробках. Ці програми плануються спільно з університетами й компаніями та передбачають створення керівних груп із представників дослідників, промисловості та уряду. Tekes також відкритий для пропозицій щодо проектів, які не вписуються в уже наявні технологічні програми, фінансуючи такі проекти за умов, що вони відповідають його критеріям технологічної та економічної перспективності й передбачають співробітництво з іншими компаніями або університетами.

Створення мереж стимулюється суттєвими винагородами у складі спеціальних технологічних програм і в рамках окремих проектів. Що більше розвинений мережевий зв'язок між великими, малими й середніми компаніями та університетами, то більшу частину витрат фінансуватиме Tekes (його частка може зрости з 50 % до 70 %).

Завдяки моделі мережних зв'язків Tekes накопичив значний капітал знань про дослідження та розробки, які виконуються в університетах і компаніях, а також про те, які проблеми вважаються головними викликами майбутнього. Через управління своїми інформаційними ресурсами Tekes опосередковано бере участь у реалізації цього капіталу знань. Іноді Tekes пропонує компаніям кооперацію задля здійснення проектів, якщо (на думку керівників Tekes) проект матиме вигоду від такої взаємодії.

Tekes прагне зберегти свій динамізм, постійно аналізуючи свою діяльність і проекти, які фінансуються цим фондом. Наприклад, по завершенні кожної технологічної програми її керівна група оцінює результати. Tekes також воліє залишатися маленькою організацією з горизонтальною структурою (сьогодні персонал Tekes не перевищує 200 осіб).

Під егідою Парламенту країни діє фонд Sitra [141], який не займається фінансуванням технологічних досліджень і розробок як таких, але перетворився у венчурного капіталіста, що субсидує нові компанії на стадії початку і розширення їхньої діяльності. Переважна більшість компаній (95 %), де «Sitra» фінансує інновації, спочатку були партнерами «Tekes».

Між «Tekes» і «Sitra» на всіх рівнях діє тісна кооперація, мета якої — досягнення найкращих результатів. Оскільки ринок приватних венчурних капіталів у Фінляндії добре розвивався наприкінці 1990-х, то Sitra змістила акцент на попереднє фінансування.

Крім ролі найбільшого державного венчурного капіталіста Фінляндії, «Sitra» є мозковим центром, який генерує нові ідеї та фінансує сміливі, неординарні дослідження, не орієнтовані безпосередньо на створення товарів, а також освіту, у тих сферах, які вважає важливими для розвитку Фінляндії («Sitra» може також фінансувати експерименти в цих галузях). Стратегічна діяльність «Sitra», між іншим, підтримує освіту в сфері викликів майбутнього. Така освіта необхідна для малих груп або вищих керівників різних організацій.

Оскільки «Sitra» несе відповідальність лише перед фінським парламентом, то її можна вважати агентом загальнонаціонального проекту. Причому підпорядкування парламенту не означає прямого контролю з боку останнього: подібно до Tekes Sitra має фактично автономний статус і є швидше мережевою організацією, ніж великим інститутом.

У Російській Федерації створення технополісів має ту особливість, що ядром більшості з них є будівництво наукових містечок («наукоградів»). «Наукогради» — переважно закриті міста, державні наукові центри. Російські «наукогради» — це міста науки та високих технологій [142].

Крім великих наукових центрів Росії, що мають багатий науковий потенціал з великою кількістю висококваліфікованих фахівців, технополіси можуть створюватися й на базі колишніх закритих міст військово-промислового комплексу. Це полегшує процес конверсії та проблему зайнятості фахівців. Необхідно додати цьому процесу сучасний характер, провести величезну роботу з його реструктуризації та високотехнологічної конверсії ряду галузей і підприємств ВПК.

Статус «закритих» міст був закріплений у 1992 р. Законом РФ «Про закриті адміністративно-територіальні утворення» [143]. Закон надав цим

містам цілу низку пільг, найважливіша з яких — можливість залишити (у межах затверджених нормативів) у бюджеті міста зібрані на його території податки. Разом з тим, пільги не вирішують проблеми «закритих» міст.

По-перше, пільги не поширюються на містоутворюючі підприємства — основні джерела податкових надходжень.

По-друге, пільги не були спрямовані на стимулювання розвитку економіки «закритих» міст, а мали загальний характер. Оскільки надпланові доходи бюджету можуть бути закладені в нормативи бюджету забезпеченості наступного року, а зростання планових доходів зменшує бюджетні дотації, то основною метою наданих «закритим» містам пільг стало поповнення бюджетів цих муніципальних утворень. Така мета була досягнута, але ціною набагато суттєвіших втрат федерального бюджету.

Віддавши всі податки в розпорядження місцевої влади, федеральний уряд повністю усунувся від контролю над ситуацією. Якби з боку федеральних органів влади здійснювалося постійне спостереження та контроль над наданням пільг у «закритих» містах, вдалося б уникнути бюджетних втрат і відпрацювати механізм податкового стимулювання наукової та інноваційної діяльності не тільки в межах одного міста, але й у масштабах усієї держави.

Крім того, у російській економіці «полюсами росту» були «академмістечка». На сьогодні в Росії діє понад 50 академмістечок (Томський, Санкт-Петербурзький, Новосибірський, Зеленоградський тощо). У них працює понад 900 малих інноваційних і понад 150 обслуговуючих підприємств. Найвідомішим технополісом у Росії є Новосибірське академмістечко.

Із стабілізацією економіки розвиток російських технополісів має сприяти активізації національного економічного й інноваційного потенціалу, а також структурному перетворенню всього соціально-економічного простору Росії.

Ще одним видом технопаркової інноваційної інфраструктури в Російській Федерації є інноваційно-технологічні та інвестиційно-інноваційні центри.

З метою використання міжнародного досвіду в цій області та залучення засобів міжнародних фондів для вирішення цієї проблеми в 1997 р. розпочалася реалізація спільного проекту Міністерства науки і технології Російської Федерації, Європейського Союзу (ЄС/TACIS) та Адміністрації чотирьох регіонів Росії. Проект спрямований на створення інвестиційно-інноваційних центрів у чотирьох регіонах Росії: Зеленограді, Томську, Самарі, Новосибірську. Такого роду центри формувалися із залученням фахівців академічних, галузевих інститутів, вишів, крупних промислових організацій, фінансово-промислових корпорацій. Інвестиційно-інноваційні центри сприяють формуванню горизонтальних зв'язків між промисловістю, наукою, вищою школою, сектором малого бізнесу та вертикальних: зв'язків з обласними адміністраціями, і федеральним рівнем [144].

Створення інвестиційно-інноваційних центрів здійснюється на паритетній основі Міністерством науки і технологій РФ, адміністраціями регіонів, за підтримки ЄС/TACIS.

Основними завданнями інвестиційно-інноваційних центрів є: організаційний супровід інноваційного процесу, надання суб'єктам інноваційної діяльності юридичних, інформаційних, консалтингових послуг, що сприяють просуванню наукоємної продукції на внутрішні й зарубіжні ринки; консалтингові послуги в області вибору стратегії маркетингу, сертифікації продукції, патентування, охорони інтелектуальної власності, вибору шляхів трансферу технологій і продажу ліцензій; організації корпоративних зв'язків спільнот за інтересами; інформаційних послуг з пошуку потенційних стратегічних партнерів та інвесторів, а також проведення рекламних компаній; створення баз даних з наукового та інноваційного потенціалу регіону; підготовка кадрів менеджерів програм за

наукоємними технологіями; технологічний аудит організацій науково-технічної сфери.

Безумовно, можна було б розглянути й системи стимулювання інноваційної діяльності інших країн світу, але й наведених раніше прикладів достатньо, щоб порівняти наявні в Україні засоби стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності з тими можливостями, які надають для інноваційного розвитку країни — світові лідери. Слід зазначити, що, на відміну від широко розвиненої системи наукових та проектно-конструкторських організацій, такий фінансовий інститут, як венчурні організації, є для України новим явищем і перебуває в зародковому стані. І все ж на українському ринку успішно функціонують підприємницькі структури, які ведуть венчурний бізнес. Назвемо, зокрема такі венчурні фонди: «Euroventures Ukraine», «Western NIS Enterprise Fund», «Sigma Blazer», Фонд прямих інвестицій «Україна», «Black Sea Fund» тощо. Крім цього, на території України діють представництва «Commercial Capital Enterprise», «Société General Emerging Europe», «Baring Vostok Capital Partners», «New Century Holding» (не всі із цих компаній є винятково венчурними, проте здійснюють і таку діяльність) [145].

Характерними рисами ринку венчурного капіталу є залучення переважно іноземного капіталу. Наявні венчурні фонди в Україні оперують доволі незначними капіталами в межах від 150 тис. дол. до 11 млн дол. Загалом обсяги залученого в Україну венчурного капіталу не перевищують 500 млн дол.

Проведені дослідження демонструють, що найпривабливішими галузями для венчурних інвестицій сьогодні є харчова промисловість, виробництво будматеріалів, фінансові послуги, сільське господарство. Зазначимо, що в Україні найпопулярнішим напрямом розвитку венчурного бізнесу є будівництво. Високотехнологічні й наукомісткі галузі в Україні не мають необхідних фінансових ресурсів для інноваційного розвитку, тому ми впевнені, що перспективною сферою діяльності венчурних фондів має стати інвестування в науково-технічну галузь [146].

Підприємство безпосередньо впливає на творчих фахівців через створення належних умов, фінансування та стимулювання, надає можливість здобути освіту, підвищити кваліфікацію тощо. Проте людина розвиває власні інтелектуальні можливості, якщо бачить перспективи для себе, якщо перебуває в оточенні творчих однодумців.

Насамперед необхідно створити умови для входження «критичної маси» представників інтелектуальної еліти до кола осіб, які приймають політичні рішення, оскільки вже конче треба розробити й ухвалити стратегію інноваційного розвитку України виходячи з її геополітичних інтересів і внутрішніх можливостей.

Необхідно сформувати систему фінансування інноваційних процесів з усіх можливих джерел (державного, кредитного, венчурного та інших), спрямовуючи їх у дослідження і галузі (усе-таки п'ятого й шостого технологічних укладів), які в найближчі десятиліття могли б перевести Україну з аутсайдерів інноваційного розвитку в лідери. Це можливо, якщо ставку буде зроблено на інтелект, як це здійснили свого часу, кожна по своєму, Японія, Фінляндія, Південна Корея.

Коли нарешті завершиться в Україні розподіл дешевих ресурсів, то для представників і великого, і середнього, і малого бізнесу стане очевидним, що зберегти конкурентоспроможність на ринку можна буде тільки за умови використання високих технологій, тому про їх розроблення слід подумати вже сьогодні. Можливо, саме українські вчені стоять на порозі революційних технологічних відкриттів, і їм потрібно дати можливість реалізувати себе саме в нашій державі. Слід здійснити моніторинг наукових розробок українських вчених і створити умови для продовження наукових досліджень, розробити й ухвалити законодавчу систему надійного захисту прав інтелектуальної власності (авторського права, відкриттів, винаходів, корисних моделей, ноу-хау тощо) та цивілізованих способів передавання цих об'єктів у користування.

Можливості використання зарубіжного досвіду в Україні*

Країна	Запропоновані заходи
Великобританія, Франція, ФРН	Запровадити ієрархічну структуру пріоритетів, аналогічно Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»
ФРН, Італія, Австрія, Франція, Люксембург	Внести зміни до законодавства, передбачивши механізми пільгового кредитування інноваційної діяльності: – компенсацію (повну або часткову) відсотка по кредитах, що сплачуються підприємствами банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; – безвідсоткове кредитування (з інфляційною індексацією) інноваційних проектів у пріоритетних напрямках; – надання державних гарантій банкам
Австрія, ФРН, Великобританія, Франція, РФ	Увести доповнення до законодавства щодо створення та діяльності інноваційних фондів та фондів інноваційного розвитку з метою: – залучення коштів юридичних і фізичних осіб для інвестування в науково-технічні розробки та інноваційні проекти; – залучення коштів юридичних та фізичних осіб для створення нових інноваційних підприємств
Франція, Іспанія, Великобританія, Швеція, Чехія, інші країни ЄС, РФ, Японія, Австралія, Таїланд	Передбачити звільнення від сплати ввізного мита, податку на додану вартість та інших обов'язкових платежів наукові прилади, обладнання, запасні частини і витратні матеріали до них, реактиви, зразки, матеріали для дослідів, науково-технічну та навчальну літературу, що ввозяться в Україну для забезпечення власної науково-технічної діяльності наукових установ і організацій державних академій наук та вищих навчальних закладів України
Бельгія, Угорщина, Франція, Іспанія	Запровадити на певний період часу пільгове оподаткування доходів новостворених підприємств («start-up») у разі: реалізації високотехнологічної продукції, експорту високотехнологічної продукції, придбання нових технологій, отримання доходів у результаті застосування винаходів
Південна Корея	Запровадити зниження ставок податку для підприємств, що працюють лише у сфері певних пріоритетних напрямів високих технологій
США	Передбачити зменшення податкових зобов'язань банкам, які фінансуватимуть інноваційну діяльність, їх пільгове рефінансування або ж передання їм частки прибутку в профінансованому інноваційному проекті для активізації інноваційної діяльності перспективних інституційних інвесторів, інвестиційних фондів та компаній, а також комерційних банків

*Розроблено автором.

Як свідчать дані з табл. 3.4, основними формами підтримки та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, що використовуються в розвинених країнах, є такі:

– по-перше, це пряме фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт щодо створення та використання інновацій у формі субсидій на розробку та просування нових технологій, товарів та послуг, яке за обсягом складає до 50 % сукупних витрат підприємств на такі цілі (характерно для США, Франції). Найпоширенішою формою субсидій є гранти, які на конкурсних засадах надаються державою, різними міжнародними та громадськими організаціями й іншими спеціальними фондами шляхом фінансування проектів;

– по-друге, це пільгове кредитування інноваційної діяльності, яке передбачає повну або часткову компенсацію відсотків, сплачених за банківськими кредитами, за рахунок коштів спеціальних фондів або державного бюджету. Наприклад, у Німеччині для МСП (малі й середні підприємства), які інвестують у модернізацію виробництва, освоєння випуску нових видів продукції або енергозбереження, надаються пільгові кредити обсягом до 50 % від коштів, що витрачає із цією метою підприємство як таке. Крім цього, банківські кредити на закупівлю нового обладнання мають бути застраховані за рахунок державного бюджету. В Італії пільгові кредити на технологічні нововведення надаються в сумі до 80 % вартості інноваційного проекту на строк до 15 років;

– по-третє, це надання податкових пільг і канікул як засіб непрямого стимулювання та мотивування до інноваційної діяльності, оскільки прибуток підприємства є основою фінансування інноваційної діяльності, і його збільшення приводить до зростання інноваційних можливостей компаній;

– по-четверте, це митні пільги або повне звільнення від сплати митних податків при імпорті наукового або високотехнологічного обладнання [145].

Немає сумніву, що шлях в Україні свій, особливий, і, ураховуючи надзвичайно складний політичний та економічний стан нашої держави,

з одного боку, і потужний інтелектуальний потенціал української нації — з другого боку, можливе лише створення нестандартної схеми реалізації інтелекту громадян України задля формування національного багатства нашої держави.

Таким чином, орієнтація на побудову інноваційного суспільства має базуватися на пріоритетному використанні національних систем науки, освіти, їхній інтеграції та зміцненні зв'язків з виробництвом; визначенні та підтримці пріоритетних напрямів; удосконаленні всієї системи інноваційних циклів; упровадженні нових організаційних форм; здійсненні надійного захисту інтелектуальної власності; захисту інтересів власних товаровиробників, споживачів; упровадженні перспективних нетрадиційних способів розв'язання організаційних питань. Комплексне здійснення таких заходів сприятиме розвитку інноваційної діяльності, а значить і підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробництва.

3.3. Шляхи активізації інвестиційно-інноваційних процесів за допомогою інструментів фінансового регулювання

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується багатьма суперечливими процесами, однак усе частіше на перший план виступає проблема всебічної переорієнтації підприємств та адаптації їх до складних умов функціонування на основі активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. Саме від цих сфер функціонування підприємств залежать ефективність їх діяльності в середньо- і довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їхнього розвитку та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку, що, у свою чергу, є гарантією подолання економічного спаду й забезпечення сталого зростання української економіки в цілому.

Основною умовою досягнення тривалих, позитивних темпів економічного зростання як реального сектора економіки, так і окремих підприємств, є активна інноваційна та інвестиційна діяльність. Активізація інвестиційно-інноваційної діяльності належить до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному рівні.

Стратегічною метою інноваційно-інвестиційної політики України має стати забезпечення позитивної економічної динаміки за рахунок використання комплексу «інвестиції–інновації», формування внутрішніх інноваційно-інвестиційних механізмів саморозвитку національної економіки.

На сучасному етапі трансформації економіки України перехід на інноваційний шлях розвитку стає нагальною необхідністю. Виходячи з проголошеної Україною орієнтації на інтеграцію до світової економіки, особливої актуальності набуває питання залучення інвестицій у підприємства промисловості України, що практикують інноваційну діяльність. Досвід країн з розвинутою економікою свідчить про те, що відмова від активного інвестування інноваційної сфери виробництва ставить під загрозу власне існування підприємства в конкурентному ринковому середовищі. Українська економіка потребує значних інвестицій для структурної перебудови та оновлення виробництва.

Головним фактором, що стримує інноваційну діяльність підприємств, є відсутність належного фінансування, оскільки на сьогодні переважна більшість інновацій здійснюється за рахунок власних коштів підприємств промислового сектору економіки, що обмежує реалізацію їхнього інноваційного потенціалу. Тому проблеми визначення інвестиційної привабливості підприємств промисловості України, особливо тих, що займаються інноваційною діяльністю, та підвищення інвестиційно-інноваційної активності взагалі є на сьогодні доволі актуальними, стратегічними з точки зору майбутнього піднесення рівня національної економіки та виходу її на принципово нові рубежі конкурентоспроможності.

Інноваційний розвиток вимагає необхідного інвестування, у той час як стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися в контексті загального інноваційного вектора стратегічного розвитку держави.

Активізація інвестиційно-інноваційних процесів на макроекономічному рівні має супроводжуватися створенням сприятливого інвестиційного клімату та прозорості відносин в інвестиційно-інноваційній сфері, створенням умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів, стимулюванням припливу іноземних інвестицій та розвитку науки й освіти.

Принципове підвищення ролі інновацій викликано зміною ринкової ситуації, і ця обставина на сучасному етапі визначає особливості взаємодії інновацій і ринку. Інноваційний тип сучасного економічного зростання змінює його основу: зі сфери масового промислового виробництва рушійні сили переміщуються у сферу розробки, впровадження і комерціалізації різноманітної нової продукції та послуг малої серійності. Це змушує забезпечувати високу концентрацію не тільки матеріальних і фінансових ресурсів, а й приділяти особливу увагу інтелектуальним ресурсам та підприємницькій ініціативі.

Так чи інакше, але Україні сьогодні вкрай необхідно запроваджувати вагомі стимули в цьому напрямі, адже чекати на зовнішні чинники зростання економіки можна дуже довго. При цьому навіть покращення попиту на продукцію українських виробників не гарантуватиме сталого економічного зростання, оскільки вимоги до товарів більшості галузей постійно підвищуються, що потребує неперервного технічного та технологічного оновлення виробництва. Інакше Україна стабільно втрачатиме і без того невисоку конкурентоспроможність своєї економіки.

Більша частина українських учених вважає, що державна підтримка має надаватись не будь-яким, а лише базовим інноваціям у пріоритетні види економічної діяльності. Однак проблема в тому, що Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.10.2012 № 5460-VI визначено 8 стратегічних і близько 60 середньострокових пріо-

ритетів, державна фінансова підтримка яких, з огляду на наявні бюджетні обмеження, є неможливою.

Є нагальна потреба уточнити державні пріоритети, визначивши щонайбільше три пріоритети, реалізація яких може забезпечити Україні лідерство на світовому ринку.

В. Новицький розділяє інновації на базові, що пов'язані з фундаментальними проривами в науково-технічній сфері та змінюють параметри конкурентної боротьби, і адаптивні, ситуативно-похідні інновації, що підвищують ефективність господарювання, але вирішують локальні завдання в діяльності ринкових агентів [146, с. 47].

Безсумнівним пріоритетом більшість учених називає розвиток авіакосмічного комплексу.

Іншим пріоритетом, на думку Ю. Бажала, може бути реалізація макротехнологічного проекту «Україна — транзитна держава» [147, с. 123].

Натомість, на думку В. Семиноженка, Україна за рахунок власних новітніх технологій має широкі перспективи, крім галузі авіабудування, також у виробництві озброєння та високоточної і високотехнологічної воєнної техніки [148].

На думку Л. Федулової, доцільно виділити максимум 5–7 пріоритетів державної підтримки (мегатехнологій) — інформаційні технології, біотехнології, космос, авіація, машинобудування тощо, які спроможні стати «локомотивами» розвитку як для великих технологічних кластерів, так і для економіки в цілому [149, с. 140].

Загалом стабілізація економічної кон'юнктури, згладжування циклічних коливань, забезпечення макроекономічних умов, сприятливих для підтримання економічного росту на інноваційній основі і високого рівня зайнятості, є тими цілями, на досягнення яких спрямовано весь комплекс інструментів регулятивного впливу держави, у т. ч. і власне грошово-кредитних інструментів.

Інструменти грошово-кредитного регулювання мають спрямовуватися і на забезпечення сприятливих монетарних умов для проведення структурних зрушень, і на їх стимулювання [150, с. 57]. Забезпечити сприятливі грошово-кредитні умови для перебігу модернізаційних процесів дозволять:

- проведення виваженої монетарної політики, спрямованої на підвищення рівня монетизації та насиченості економіки кредитами, адекватно до грошового попиту з боку реального сектору економіки [151, с. 108];
- удосконалення структури емісійного механізму в напрямі посилення ролі каналу рефінансування та розвитку механізмів раціонального розміщення й ефективного використання фінансових ресурсів;
- забезпечення стабільно низьких темпів інфляції у спосіб комплексного й системного застосування інструментів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політик, недопущення монетизації ані дефіциту бюджету, ані профіциту платіжного балансу [152, с. 233];
- підтримання валютної стабільності через відмову від використання штучної прив'язки гривні до долара США як антиінфляційного заходу і поступового переходу до гнучкої динаміки валютного курсу, виходячи із завдань економічного розвитку на середньо- й довгострокову перспективу;

З-поміж стимулюючих грошово-кредитних інструментів інвестиційно-інноваційної діяльності слід виокремити:

- забезпечення реального функціонування системи фінансових інститутів розвитку (насамперед Державного банку реконструкції та розвитку); фінансових установ і організацій, що обслуговують експортні операції та сільське господарство, здійснюють мікрофінансування; створення компенсаційних фондів та інвестиційних банків, що забезпечують швидке розширення інвестиційного сегмента фінансового ринку;

- формування системи економічних стимулів до активізації кредитування в межах реалізації програм фінансово-кредитної підтримки пріоритетних галузей і підприємств, пов'язаних з імпортозаміщенням, та сегментів внутрішнього кінцевого попиту, спроможних пожвавити внутрішнє виробництво ланцюгом попиту–пропозиції. Такі заходи не повинні деформувати ринкові механізми фінансової системи, але мають бути прив'язаними до планів реструктуризації виробництва та фінансових потреб його модернізації;
- розроблення й упровадження державних депозитно-кредитних схем, налагодження партнерства держави з великими банками, що мають розгалужену мережу філій [153, с. 113];
- цілеспрямоване зниження вартості фінансових ресурсів: тимчасове розширення сфери субсидування процентних ставок має змінитися поступовою відмовою від такої практики та реалізацією комплексу заходів щодо зниження немонетарної інфляції, яка підтримує їх завищений рівень;
- налагодження консультацій НБУ з комерційними банками щодо вдосконалення механізмів спрямування їхніх ресурсів на кредитування економіки на основі запровадження фідучіарної відповідальності (банки мають отримувати рефінансування за умови спрямування певної частини коштів на пріоритетні цілі економічного розвитку, визначені урядом);
- активізація кредитування вітчизняних виробників державними банками (уряд має переглянути роль державних банків і спрямувати їхні ресурси на кредитування передусім виробничого сектору економіки);
- стимулювання кредитування комерційними банками реального сектору економіки через надання їм пільгового рефінансування та зниження резервних вимог під такі активи [154, с. 104].

Таким чином, інструменти грошово-кредитного регулювання мають спрямовуватися і на забезпечення сприятливих монетарних умов для проведення структурних зрушень, і на їх стимулювання.

Як свідчить світовий досвід, одним з найпоширеніших механізмів стимулювання інновацій є фіскальний інструментарій у державі. У контексті реалізації завдань структурної перебудови економіки податкова політика України має перейти від домінування фіскальних пріоритетів до реалізації стимулюючого потенціалу. Він має бути спрямований на вирішення таких завдань:

- стимулювання інвестиційної активності корпоративного сектору: надання підприємствам, які мають намір здійснювати активну інвестиційну політику, державної підтримки у вигляді податкових пільг і преференцій за умови еквівалентної вигоди від їхньої діяльності для держави, яка може проявлятися у створенні робочих місць, зниженні екологічного навантаження, збільшенні бюджетних надходжень і валютної виручки тощо;
- створення сприятливих умов для розвитку високотехнологічних виробництв та експорту за рахунок надання податкових пільг і запровадження спеціальних податкових режимів для підприємств, що здійснюють НДДКР [155, с. 270];
- стимулювання ділової активності в депресивних регіонах завдяки відновленню територіальних податкових пільг і стимулів на засадах європейських норм і практик;
- раціоналізацію використання природних ресурсів і зниження антропогенного навантаження на навколишнє середовище [156, с. 230].

Реалізація стимулюючого потенціалу податкової системи має здійснюватися завдяки оптимальному поєднанню дії таких інструментів:

- зниження ставки податку на прибуток, який реінвестується в модернізацію основних фондів. Зниження номінальної ставки до 16 % для всіх підприємств, що передбачено ПКУ, на наш погляд, не є

ефективним у контексті стимулювання інвестицій. Доцільнішим вбачається введення податкової «вилки» для податку. Задля стимулювання інвестиційної діяльності необхідно знизити до 10 % ставку податку на частину прибутку, що реінвестується в модернізацію основних фондів;

- зниження податкового навантаження на фонд оплати праці, яке несуть роботодавці. В умовах доволі низької номінальної ставки податку з доходів фізичних осіб цілком можливим є перерозподіл податкового навантаження в бік працівників, але з гарантією збереження ставки податку з фізичних осіб на рівні 15 %. Водночас необхідно застерегти, що надмірне зниження податкового навантаження на фонд оплати праці призведе до витіснення капіталу робочою силою, тому навантаження на працю завжди має бути вищим, ніж на капітал;
- надання галузевих і територіальних податкових пільг на основі критеріїв, які унеможливають масове використання таких інструментів для мінімізації оподаткування чи отримання конкурентних переваг порівняно з іншими учасниками ринку;
- спрощення процедури відшкодування ПДВ, що дозволить створити підприємствам сприятливі умови для розширення виробництва в Україні.

Удосконалення бюджетного регулювання структурних перетворень передбачає забезпечення в середньостроковій перспективі інституціалізацію та підвищення ефективності капітальних видатків бюджету. Передусім це стосується національних інфраструктурних проектів, фінансування яких на сьогодні розпорошено між різними фондами [157; 158; 159]. Таке вдосконалення бюджетного регулювання вимагає:

- розділити видатки державного бюджету на фінансування поточної діяльності та інвестиційні видатки, оскільки вони потребують різних підходів і методології щодо оцінки ефективності їх використання та контролю за освоєнням;

- забезпечити збалансованість поточного бюджету, відповідність поточних видатків держави її постійним доходам;
- забезпечити спрямування нерегулярних надходжень бюджету (доходів від приватизації, кредитів тощо) в бюджет розвитку. Стосовно бюджету розвитку застосовувати середньострокове і довгострокове планування;
- запровадити механізм детального аналізу економічної ефективності та «стратегічної віддачі» з погляду національних інтересів щодо проектів, які фінансуватимуться з бюджету розвитку.

Бюджет розвитку може існувати в різних формах:

- а) окремий фонд у межах державного бюджету;
- б) позабюджетний інвестиційний фонд (Фонд розвитку, Фонд регіонального розвитку тощо);
- в) Державний банк реконструкції та розвитку.

Для практичного підвищення рівня інноваційної активності та інвестиційної привабливості підприємств наявна низка заходів, що дозволяє підвищити ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності, а саме: пільгове оподаткування коштів промислових підприємств, спрямованих на освоєння інновацій; ефективне використання власних коштів підприємства; страхування ризикових підприємств інноваційної діяльності [160, с. 142; 161].

Таким чином, фінансове регулювання економіки неможливе без активізації інноваційних та інвестиційних процесів. Здатність суб'єктів господарювання та державних органів влади визначати напрями інноваційного розвитку є складовою успіху вітчизняної економіки. Держава має впровадити широкий набір інструментів активізації цих процесів.

Висновки до розділу 3

В сучасних умовах формування на світовому ринку товарів та послуг глобального «попиту та пропозиції» розширення обсягів фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності має відбуватися за активної участі держави, насамперед шляхом:

1. Визначення пріоритетних (або «проривних») напрямів науково-технічної й інноваційної діяльності, у яких вітчизняні розробки та результати наукових і науково-технологічних досліджень можуть бути конкурентоспроможними, та забезпечення фінансування цих напрямів через систему державних цільових програм, надання пільгових кредитів, здійснення державних закупівель, надання державних гарантій під інвестиції для придбання складного високотехнологічного обладнання вітчизняного виробництва;

2. Дуже вагоме значення має кореляційний зв'язок між коштами державного бюджету й обсягами реалізованої продукції за межі України. Такий зв'язок може свідчити саме про те, що держава має виступати найбільшим інвестором у процесі виробництва інноваційної продукції, яка експортується на світові ринки. Тим самим держава забезпечить інноваційний потенціал нашої економіки та підвищить конкурентоспроможність української продукції;

3. Удосконалення законодавства з фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності має передбачати введення в Україні більшості з відомих на сьогодні важелів впливу на державну політику у сфері інноваційної діяльності (серед них — і фінансових і фіскальних) і реалізацію низки управлінських заходів;

4. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності свідчить про те, що за рівнем інноваційної активності, станом виробництва високотехнологічної продукції, обсягами фінансування науки,

розвитком інфраструктури інноваційного підприємництва Україна значно відстає від провідних країн світу;

5. Державна політика інноваційного розвитку характеризується непослідовністю, відсутністю чіткої концепції національних інноваційних пріоритетів і системного підходу до розвитку інноваційної діяльності;

6. Пріоритетна державна підтримка спрямовується на низько-технологічні галузі та виробництва, що зумовлює формування і закріплення в країні такої моделі економіки, яка не потребує інновацій і є конкурентоспроможною на світовому ринку за рахунок дешевої робочої сили та девальвації національної грошової одиниці.

Основні наукові результати цього розділу висвітлено у працях [145, 163, 164].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне вирішення важливого наукового завдання, яке полягає у розробці напрямів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у країні за допомогою інструментів фінансового регулювання.

Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати такі висновки і пропозиції теоретичного та практичного характеру:

1. На основі аналізу наукових підходів щодо трактування понять «державне регулювання» та «фінансове регулювання» запропоновано власне тлумачення терміна «фінансове регулювання». Таке трактування дозволило виділити основні складові фінансового регулювання соціально-економічного розвитку загалом та інвестиційно-інноваційних процесів зокрема, серед яких виокремлено: податкові канікули, регулювання ставок податків, податковий кредит, прискорена амортизація, пільгові кредити, рефінансування, норма обов'язкових резервів, облікова ставка НБУ. Аргументовано, що фінансове регулювання є важливою складовою державного регулювання економіки, одним із найдієвіших засобів стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, що поєднує в собі сукупність фіскальних та грошово-кредитних інструментів.

2. З'ясовано економічну сутність інвестиційного та інноваційного процесів, на основі чого встановлено, що вони характеризуються єдністю і взаємозалежністю. Це обумовлює необхідність залучення фінансових ресурсів у інноваційну діяльність, яка передбачає проходження комплексу етапів, пов'язаних із ініціюванням, розробленням і виготовленням продукції, технологій, що мають нові властивості та ефективніше задовольняють існуючі потреби ринкової економіки. Такий підхід дозволяє сформулювати системне розуміння сучасних тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів і обґрунтувати необхідність їх державного стимулювання через сукупність фінансових інструментів для забезпечення

конкурентоспроможності національної економіки та сталого економічного розвитку держави.

3. Оцінка стану організаційно-правового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні дозволяє зробити висновок, що національна інноваційна система позбавлена ефективних відтворювальних механізмів інвестування, що, з одного боку, стає основною перепорою її розвитку, а з іншого – обумовлює неможливість розгортання суб'єктами господарювання результативної науково-технічної та інноваційної діяльності. Встановлено, що організаційно-правова структура фінансового регулювання в Україні включає міністерства, агенції, комісії, які ініціюють прийняття значної кількості нормативно-правових документів, програм та стратегій розвитку. Зазначені інституції конкурують між собою в умовах обмежених ресурсів; їх обов'язки, компетенції та межі відповідальності нечітко визначені, часто перетинаються і дублюються. Аргументовано, що ключовим фактором ефективності організаційно-правового забезпечення інноваційної діяльності є скоординованість дій усіх зазначених суб'єктів та узгодженість положень нормативно-правових актів в Україні. Це дозволить позитивно вплинути на інвестиційний клімат, стимулюватиме збільшення прямих іноземних інвестицій, забезпечить трансфер технологій у нашу державу та сприятиме інтелектуалізації праці.

4. Результати аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні засвідчили, що лише незначна їх кількість здійснює продуктивні науково-технічні розробки та впроваджує інновації у свою діяльність. Це дозволяє стверджувати, що ці підприємства недооцінюють значення інвестицій у розвиток інноваційних процесів як передумови забезпечення високого рівня рентабельності, конкурентоздатності та фінансової стійкості. Зважаючи на низький обсяг фінансування інноваційної діяльності, особливої ваги набуває застосування дієвих фінансових механізмів державного стимулювання наукових досліджень та розробок, зокрема пряме фінансування інноваційних

підприємств, їх дотування та кредитування, надання податкових пільг тощо. З'ясовано, що у сучасній ринковій економіці саме підприємствам належить головна роль у розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Однак інновації, зазвичай, є результатом діяльності не одного підприємства, а результатом синергійного ефекту поєднання ресурсів та зусиль різних суб'єктів економіки. Відповідно, важливим напрямом розвитку інноваційно-інвестиційних процесів є державна підтримка створення та розвитку наукових кластерів з активними каналами для бізнес-комунікацій, що поділяють спеціалізовану інфраструктуру та включають виробничі підприємства, фінансові організації та науково-дослідні установи.

5. Моніторинг дієвості фіскальних інструментів державного регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні засвідчив відсутність позитивних кількісних та якісних ефектів їхнього впливу. Це обумовлює необхідність пошуку додаткових інструментів стимулювання інноваційної діяльності, серед яких основну роль відведено податковим пільгам. Обґрунтовано, що пільгове оподаткування доходів новостворених наукоємних підприємств призведе до збільшення їх кількості, модернізації технологій і стимулювання вітчизняної винахідницької діяльності, нарощення обсягів високотехнологічного виробництва та експорту високотехнологічної продукції. Запровадження податкового стимулювання досліджень і розробок у формі зменшення податку на прибуток на суму, що дорівнює певній частині витрат на дослідження і розробки протягом звітного податкового періоду, збільшить фінансові ресурси підприємств та створить стимули для проведення досліджень інноваційними суб'єктами господарювання.

6. Проведене дослідження обсягів та структури видатків Зведеного бюджету України засвідчило існування диспропорцій у розподілі коштів між фінансуванням поточних видатків та видатків розвитку. Це обумовлює недостатнє фінансове забезпечення науково-технічних розробок та знижує ефективність функціонування інноваційних підприємств. Задля підвищення

дієвості державних програм підтримки наукових досліджень, розробок та інновацій необхідно переглянути структуру видаткової частини державного бюджету. В цьому контексті аргументовано доцільність довгострокового планування видатків бюджету, спрямованих на фінансування інвестиційно-інноваційних процесів, що дозволить раціоналізувати використання фінансових ресурсів держави.

7. З розвитком ринкових відносин зростає значення монетарних інструментів управління інвестиційно-інноваційною діяльністю. Встановлено, що упродовж 2007–2013 рр. основним джерелом фінансування інноваційної діяльності були і залишаються власні кошти підприємств. Крім цього, важливим джерелом фінансування інновацій є також кредитні ресурси, які у 2011 р. становили більше третини від загального обсягу фінансування. Проведений аналіз використання основних інструментів грошово-кредитного регулювання засвідчив їх незначний вплив на інвестиційно-інноваційні процеси в Україні. Найбільшою мірою це стосується рефінансування, відсоткових ставок та облікової ставки. В роботі доведено, що кредитна підтримка інноваційної діяльності на підприємствах сприятиме стимулюванню інноваційних проектів, у результаті чого зросте кількість інноваційних підприємств, обсяги загальних витрат на інновації, технології та програмне забезпечення.

8. Здійснено економіко-математичне моделювання динаміки прогнозних значень обсягів фінансування та реалізації інноваційної продукції на промислових підприємствах в Україні. Згідно із розробленою моделлю, прогнозується зростання загальних обсягів фінансування інноваційної діяльності в нашій державі на період 2015–2017 рр., тоді як обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України має спадний тренд. Ця прогностична модель існує у певному діапазоні часу та умов; за виникнення форс-мажорних обставин можуть відбуватися відхилення у її прогностичних даних. Тоді фінансове регулювання інвестиційно-інноваційних процесів може переорієнтуватися в пріоритетні у цій ситуації

для країни галузі промисловості. Відтак, реалізація прогнозних значень розробленої економіко-математичної моделі щодо активізації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах України можлива лише за умов настання фінансової стабільності.

9. На основі вивчення позитивного зарубіжного досвіду фінансового регулювання інвестиційно-інноваційних процесів встановлено, що для активізації цих процесів в Україні необхідно розробити дієвий механізм фінансування інновацій із залученням різних джерел грошових ресурсів (державних, кредитних, венчурних) та спрямуванням їх у новітні дослідження та розробки (п'ятого і шостого технологічних укладів), які в найближчі десятиліття могли б перетворити Україну із аутсайдерів інноваційного розвитку в одного зі світових лідерів. Варто зазначити, що необхідною умовою успішної реалізації досвіду зарубіжних країн є врахування рівня економічного розвитку України та її особливостей.

10. Обґрунтовано, що фіскально-монетарна взаємодія є надзвичайно важливою для будь-якої економіки, незалежно від рівня її розвитку, оскільки ефективність злагодженого функціонування фіскальних та монетарних інструментів визначає можливості реалізації інвестиційно-інноваційних процесів в країні. Приведення вітчизняного фінансування інновацій у відповідність з міжнародними стандартами сприятиме впровадженню нових продуктів і послуг, що дозволить позитивно вплинути на кількість інновацій на підприємствах та інноваційну діяльність. Це допоможе подолати наявні бар'єри у розвитку інноваційної сфери, які перешкоджають виробництву та експорту української високотехнологічної продукції, а також сприятиме виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ковтун, О. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / О. І. Ковтун. – Львів : «Новий Світ» – 2000», 2006, – 432 с.
2. Демин, А. А. Государственно-монополистический капитализм: проблемы, тенденции, противоречия / А. А. Демин. – Л, 1983. – С. 115.
3. Карсекін, В. Удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання діяльності підприємств сфери послуг / В. Карсекін, Ю. Сипливий // Економіка України. – 1996. – С. 67-72.
4. Дідківська, Л. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2000. – С. 23.
5. Макконнелл, К. Брю С. Экономикс / К. Брю С. Макконелл. – Т. 1, гл. 6, 18. – С. 320-321.
6. Самуэльсон, П. Экономика / П. Самуэльсон, В. Нордхаус. – М., 1997. – Гл. 2, 15Б, 16, 18А, 19В.
7. Фишер, С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М., 1993. – Гл. 4, § 1, 2.
8. Економічна теорія: Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К., 2006. – Гл. 19.
9. Державне регулювання економіки : підручник / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога ; під ред. І. Р. Михасюка ; Льв. нац. ун-т ім. І.Франка : – [2-ге вид., випр. і допов.]. – К. : Атака : Ельга-Н, 2000. – 592 с.
10. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 440 с.
11. Національна економіка : навч. посіб. / за ред. В. М. Тарасовича. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.
12. Василик, О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
13. Опарін, В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2001. – 240 с.

14. Васечко, Л. Співвідношення понять «фінансовий механізм», «механізм фінансування», «фінансове забезпечення», «фінансове регулювання» / Л. Васечко // Вісник Львівського університету. Сер. : Економіка. – 2009. – Вип. 41. – С. 103-107.
15. Львовчкін, С. В. Суперечності фінансової теорії і практики в контексті циклічності економічного розвитку / С. В. Львовчкін, В. М. Опарін, В. М. Федосов // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 3-13.
16. Кириленко, О. П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика) : навч. посіб. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 243 с.
17. Донець, Л. І. Обумовленність інноваційної стратегії підприємства його конкурентною позицією / Л. І. Донець, С. Г. Гейер // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 64-66.
18. Твисс, Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс ; пер. с англ. И. И. Елисеевой. – М. : Экономика, 1989. – 217 с.
19. Инновационный менеджмент : учеб. для студ. вузов, обучающ. по спец. «Менеджмент» / С. Д. Ильенкова, Л. М. Гохберг, С. Ю. Ягудин [и др.]. – М. : ЮНИТИ, 2000. – 328 с.
20. Санто, Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто ; пер. с венгер. Н. А. Русак. – М. : Прогресс, 1990. – 296 с.
21. Лавріненко, Ю. М. Теоретичні аспекти визначення сутності інновацій / Ю. М. Лавріненко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2 (6) . – С. 191-195.
22. Шумпетер, А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, відсотка та економічного циклу / А. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
23. Єрмолаєва, В. В. Теоретичні основи дослідження інновацій [Електроний ресурс] / В. В. Єрмолаєва. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20291/1/54-268-273.pdf>.

24. Інноваційні фактори економічного зростання : наук. доповідь / Ю. М. Бажал, В. П. Александрова, М. С. Данько [та ін.]. – К. : Інститут економічного прогнозування. 1999. – 51 с.
25. Туган-Барановський, М. И. Промышленные кризисы в современной Англии, их причины и влияние на хозяйственную жизнь / М. И. Туган-Барановський. – СПб., 1984. – С. 370.
26. Осецький, В. Л. Інвестиційно-інноваційна модель розвитку економіки України в умовах ринкової трансформації : автореф. дис. докт. екон. наук : 08.01.01 - економічна теорія / В. Л. Осецький. – К. : КНУ, 2004. – 40 с.
27. Пампура, О. И. Управление инновационным процессом в промышленности / О. И. Пампура. – Донецк : ЧЭПНАУ, 1999. – С. 35.
28. Бажал, Ю. М. Економічна теорія економічних змін : навч. посіб. / Ю. М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 238 с.
29. Пимошенко, Ю. Инвестор – это прежде всего предприниматель / Ю. Пимошенко // Финансовый бизнес. – 1997. – № 3. – С. 26.
30. Barnett, H. Innovation the Basis of Cultural change/ H. Barnett. – N.Y., 1953.
31. Müller, R. Das Management der Innovation / R. Das Müller. – Frankfurt am Mein, 1973.
32. Леллон, П. Развитие науки и планирования научных исследований / П. Леллон. – М. : Наука, 1968. – 389 с.
33. Хучек, М. Социально-экономическое содержание инновации на предприятии / М. Хучек // Вестник Московского университета. – 1995. – № 1. – С. 62-71.
34. Васильченко, К. Г. Системна класифікація термінологічного апарату інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / К. Г. Васильченко. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecinn_2013_53_8.pdf

35. Христенко, Г. М. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності в аграрній сфері / Г. М. Христенко, І. С. Гурська // Економіка і регіон. – 2012. – № 3 (34). – С. 64-69.
36. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / ред. Б. Д. Гаврилишин. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000.
37. Чупир, О. М. Інтегрований інвестиційно-інноваційний процес групи підприємств: сутність та послідовність реалізації / О. М. Чупир // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 215-219.
38. Цогла, О. О. Основні тенденції інвестиційно-інноваційних процесів економіки України / О. О. Цогла // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 1. – С. 393-397.
39. Фролова, Г. І. Передумови розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в економіці України / Г. І. Фролова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 4. – С. 64-68.
40. Маргіта, Н. О. Проблеми та перспективи впровадження інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку в Україні / Н. О. Маргіта // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2013. – № 4. – С. 89-93.
41. Ткачик, Ф. П. Державна інвестиційна політика та її вплив на розвиток економіки регіону : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.03 - економіка та управління національним господарством / Ф. П. Ткачик. – Ірпінь : НУДПСУ, 2013. – 20 с.
42. Власова, А. М. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / А. М. Власова, Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 1997. – 92 с.
43. Інформація з офіційного сайту Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/>.
44. Інформація з офіційного сайту Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] // Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/>

45. Інформація з офіційного сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: урядовий портал. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/>.

46. Інформація з офіційного сайту Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>.

47. Інформація з офіційного сайту Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами [Електронний ресурс] // Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/>.

48. Інформація з офіційного сайту Державного агентства з питань електронного урядування [Електронний ресурс] // Державне агентство з питань електронного урядування. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/>.

49. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

50. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13.07.1999 р. № 916-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-14>.

51. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р. № 991-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

52. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

53. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.

54. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991р. № 1560 – XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

55. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г. О. Андрощук, І. Б. Жилиєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

56. Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» від 01.12.1998 р. № 284-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/284-14>.

57. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

58. Дмитрів, В. І. Використання податкового регулювання як інструменту фіскальної політики за умов фінансової кризи / В. І. Дмитрів // Податкова система України: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку : матеріали Всеукр. міжвуз. студ. конф. до 90-річчя Нац. ун-ту держ. подат. служби України. – Ірпінь, 2010. – С. 148-149.

59. Дмитрів, В. І. Фінансове регулювання економіки в посткризовий період: інвестиційно-інноваційні аспекти / В. І. Дмитрів // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених [23-24 лют. 2012 р.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – Ч. 2. – С. 52 -54.

60. Дмитрів, В. І. Мета та принципи регулювання інноваційної політики / В. І. Дмитрів // Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. [15 – 16 берез. 2012 р.]. – Ірпінь, 2012. – Ч. 1. – С. 98-100.

61. Стратегічні орієнтири формування і реалізації фіскальної політики : монографія / під ред. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : Вектор,

2012. – 356 с. – Из змісту : Дмитрів, В. І. Фінансове регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні / В. І. Дмитрів. – С. 254-264.

62. Дмитрів, В. І. «Теорія економічного розвитку» Й. Шумпетера: зміст і значення для України / В. І. Дмитрів // Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку : зб. тез доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. [16 листоп. 2012 р.]. – К. : ТОВ «ДКС центр, 2012. – С. 172-174.

63. Дмитрів, В. І. Інституційно-правове забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні / В. І. Дмитрів // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. X Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених [21-23 лют. 2013 р.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – Ч. 2. – С. 205-207.

64. Дмитрів, В. І. Фінансове регулювання інноваційного розвитку економіки України / В. І. Дмитрів // Світ фінансів. – 2012. – № 4. – С. 136-141.

65. Дмитрів, В. І. Поняття та класифікація фіскальних та монетарних інструментів активізації інвестиційно-інноваційної діяльності / В. І. Дмитрів // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. [20-21 лют. 2013 р.]. – Макіївка : МЕРІ, 2013. – С. 59-61.

66. Дмытрев, В. И. Влияние налогового и таможенного законодательства на стимулирование инвестиционно-инновационной деятельности в Украине / В. И. Дмытрев, Е. С. Заклекта-Берестовенко // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2013. – № 10 (57), ч. 1. – С. 180-184.

67. Козлова, А. І. Інноваційні рейтинги як фактор економічного іміджу країни / А. І. Козлова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2012. – № 2. – С. 110-115.

68. Вільчинський, О. М. Ключові основи активізації інноваційного розвитку України / О. М. Вільчинський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013 – № 6. – С. 75-77.

69. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2007 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

70. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2008 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

71. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2009 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

72. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2010 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

73. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2011 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

74. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2012 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

75. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій за 2013 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1889>.

76. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України [Електронний ресурс]. : аналіт. доп. /

О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 152 с.– Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1531/>.

77. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] : стат. зб. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2008 – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/08_2012/zb_nay_2007.zip.

78. Наукова та інноваційна діяльність в Україні – 2008. Річний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/08_2012/zb_nay_2008.zip.

79. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] : стат. зб. – К., 2010. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/08_2012/zb_nay_2009.zip.

80. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] : стат. зб. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2011. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/nauka_in/nid%20_2010.zip.

81. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] : стат. зб. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2012. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/09_2012/zb_nay_2011.zip.

82. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] : стат. зб. – К., 2013. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/09_13/zb_ny_12.zip.

83. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]. стат. зб. – К., 2014. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_nayk_13.zip.

84. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій – 2010. Річний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1029>.

85. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій – 2011. Річний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1030>.

86. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій – 2012. Річний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1031>.

87. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферту технологій – 2013. Річний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1192>.

88. Демчишак, Н. Б. Джерела фінансування інвестиційної діяльності в умовах відкритості економіки України / Н. Б. Демчишак // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 2. – С. 46-55.

89. Савелко, С. О. Інвестиційно-інноваційна діяльність як чинник ефективного розвитку підприємства / С. О. Савелко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 22. – С. 17-20.

90. Єременко, А. В. Зростання ролі інновацій та нематеріальних активів сучасного підприємства як пріоритетний напрям його розвитку / А. В. Єременко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 3. – С. 52-57.

91. Кваша, Т. К. Напрями формування інноваційно сприятливого середовища для малих і середніх підприємств в Україні / Т. К. Кваша, Л. Лях // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 6. – С. 67-71.

92. Шовкалюк, В. С. Інноваційний розвиток України: особливості 2012 року [Електронний ресурс] / В. С. Шовкалюк. – Режим доступу : http://www1.nas.gov.ua/publications/books/serii/academy/1102010/Documents/2013_7/Nauka_Ukr_V7_4.pdf.

93. Карп'юк, О. П. Національні моделі стимулювання інноваційного процесу / О. П. Карп'юк // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3. – С. 46-50.

94. Спіфанова, І. Ю. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах. [Електронний ресурс] / І. Ю. Спіфанова. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12433/1/13_65-70_Vis_722_menegment.pdf.
95. Keynes, J. M. General Theory of Employment, Interest and Money [Електронний ресурс] / John Maynard Keynes. – Режим доступу : <http://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/>.
96. Крисоватий, А. І. Оподаткування і ринок: умови та можливості оподаткування / А. І. Крисоватий. – Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2000. – 246 с.
97. Мороз, П. А. Податок на прибуток підприємств як інструмент фіскально-бюджетної політики країн ЄС у забезпеченні інноваційного розвитку / П. А. Мороз, К. О. Бражко // Економіка та держава. – 2013. – № 2. – С. 110-114.
98. Бюджетний моніторинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/news/556/>.
99. Сідельникова, Л. П. Податкові та боргові джерела бюджетного фінансування державних інвестиційних проектів / Л. П. Сідельникова // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 22. – С. 8-12.
100. Молдован, О. О. Податкові інструменти стимулювання НДДКР корпоративного сектору: світова практика застосування / О. О. Молдован // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3. – С. 38-45.
101. Медведкова, Н. С. Перспективи запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні / Н. С. Медведкова // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 15-21.
102. Сахаровский, С. Н. Банковский капитал в реструктуризации экономики. – Спб., 2001. – 164 с.

103. Дзюблюк, О. В. Кредитні важелі стимулювання економічного розвитку : монографія / О. В. Дзюблюк, Г. М. Забчук. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2011 – 184 с.

104. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.

105. Бюлетень Національного банку України 2007 рік [Електронний ресурс]. // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84806.

106. Бюлетень Національного банку України 2008 рік [Електронний ресурс]. // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84805.

107. Бюлетень Національного банку України 2009 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84804.

108. Бюлетень Національного банку України 2010 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84803.

109. Бюлетень Національного банку України 2011 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=101266.

110. Бюлетень Національного банку України 2012 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=109068.

111. Бюлетень Національного банку України 2013 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=109054.

112. Інвестиції в основний капітал. [Електронний ресурс] // Капітальні інвестиції в Україні у 2007-2011 роках : стат. зб. – К., 2012. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/10_2012/zb_ki_07_11.zip.

113. Дмитрів, В. І. Використання податкового регулювання як інструменту фіскальної політики за умов фінансової кризи / В. І. Дмитрів // Податкова система України: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку : матеріали Всеукр. міжвуз. студ. конф. до 90-річчя Нац. ун-ту держ. подат. служби України. – Ірпінь, 2010. – С. 148-149.

114. Дмитрів, В. І. Податкове стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів / В. І. Дмитрів // Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. [17-18 берез. 2011 р.]. – Ірпінь : Національний університет державної податкової служби України. – С. 93-94.

115. Дмитрів, В. І. Вплив податкової політики на стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні / В. І. Дмитрів // Сталий розвиток економіки. – Хмельницький, 2011. – № 5. – С. 151-155.

116. Дмитрів, В. І. Сучасні орієнтири фіскального стимулювання інвестиційно-інноваційної активності / В. І. Дмитрів, Ф. П. Ткачик // Перспективи розвитку фінансової системи України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – С. 347-349.

117. Дмитрів, В. І. Поняття та класифікація фіскальних та монетарних інструментів активізації інвестиційно-інноваційної діяльності / В. І. Дмитрів // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. [20-21 лют. 2013 р.]. – Макіївка : МЕРІ, 2013. – С. 59-61.

118. Дмитрив, В. И. Характеристика основных финансовых инструментов поддержки реального сектора экономики / В. И. Дмитрив // Управління розвитком : зб. наук. робіт. – Харків : Видавництво Харківського національного економічного університету, 2013. – № 7. – С.98-100.

119. Дмитрів, В. І. Фіскальне значення податку на додану вартість та його роль у підвищенні інвестиційної привабливості країни / В. І. Дмитрів, Т. Ю. Фриюк // Наукові записки. Сер. : Економіка : зб. наук. праць. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька Академія», 2013. – Вип. 21. – С. 153-157.

120. Дмитрів, В. І. Монетарні методи регулювання економіки / В. І. Дмитрів // Соціально-економічні перспективи розвитку України в XXI столітті : Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – С. 26-28.

121. Податковий менеджмент : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – К. : Знання, 2008. – 525 с.

122. Іващук, О. Т. Методи економетричного аналізу даних у системі STADIA / О. Т. Іващук, О. П. Кулаїчев. – Тернопіль, 2001. – 151 с.

123. Геєць, В. М. Економічна кібернетика : підручник / В. М. Геєць, Ю. Г. Лисенко, В. М. Вовк. – Донецьк : Юго-Восток, 2005. – 506 с.

124. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2012. – 104 с.

125. Кобелев, Н. Б. Практика применения экономико-математических методов и моделей : учеб.-практ. пособ. / Н. Б. Кобелев. – М. : Финстатинформ, 2000. – 246 с.

126. Сливінська, О. Б. Механізм державного інвестування інноваційної діяльності: зарубіжний досвід / О. Б. Сливінська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10. – С. 57-60.

127. Кизим, М. О. Перспективи розвитку і комерціалізації нанотехнологій в економіках країн світу та України : монографія / М. О. Кизим, І. Ю. Матюшенко. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2011. – 392 с.

128. Інновації в Україні: європейський досвід та рекомендації для України. – К. : Фенікс, 2011. – Т. 3 : Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. – 76 с.

129. Молдован, О. О. Податкові інструменти стимулювання НДДКР корпоративного сектору: світова практика застосування / О. О. Молдован // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3 (28). – С. 38-45.

130. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети : інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти та Міністерством закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=4872>

131. Петрова, І. Л. Інноваційна діяльність: стимули і перешкоди : монографія / І. Л. Петрова, Т. І. Шпильова, Н. П. Сисоліна. – К. : Дорадо, 2010. – 320 с.

132. Маховський, О. Г. Зарубіжний досвід та вітчизняні передумови податкового стимулювання інноваційної діяльності / О. Г. Маховський // Вісник Національного університету «Львівська Політехніка». – 2010. – № 684. – С. 114-119.

133. Захарін, С. В. Міжнародний досвід регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності й можливості його використання в Україні / С. В. Захарін // Вісник Національного університету «Львівська Політехніка». – 2008. – № 628. – С. 523-528.

134. Захарченко, В. І. Державна підтримка інноваційної діяльності промислових підприємств / В. І. Захарченко, М. М. Меркулов, Л. Д. Глущенко // Прометей. – 2013. – № 1 (40). – С. 75-81.

135. Інновації в Україні: європейський досвід та рекомендації для України. – К. : Фенікс, 2011. – Т. 3. – 76 с.

136. Гаман, Микола Удосконалення механізмів оподаткування інноваційної діяльності в Україні в контексті світового досвіду / Микола Гаман // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – № 3. – С. 116-123.

137. Корпоративні структури в національній інноваційній системі України / за ред. д.е.н. Л. І. Федулової. – К. : Вид-во УкрІНТЕІ, 2007. – С. 440.

138. Козлова, А. І. Інноваційна модель розвитку економіки України: міжнародні пріоритети / А. І. Козлова // Вісник Національного університету «Львівська Політехніка». – 2012. – № 725. – С. 125-129.

139. Марцин, В. С. Інноваційно-інвестиційна діяльність та шляхи її розвитку в період глобалізації / В. С. Марцин // Проблеми науки. – 2010. – № 2. – С. 8-14.

140. Ревуцький, Сергій. Формування та розвиток технопаркової інноваційної інфраструктури в Російській Федерації / Сергій Ревуцький // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 3. – С. 57-69.

141. Закон Российской Федерации «О закрытом административно-территориальном образовании» от 14 июля 1992 г. № 3297-1 [Электронный ресурс]. Режим доступа : // http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_161238/.

142. Карп'юк, О. П. Національні моделі стимулювання інноваційного процесу / О. П. Карп'юк // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3. – С. 46-51.

143. Євтушевський, В. А. Тенденції розвитку інвестиційних фондів у корпоративній сфері України [Електронний ресурс] / В. А. Євтушевський, А. М. Букало. // Теоретичні та прикладні питання економіки. – Вип. 21. – С. 145-153. – Режим доступу : http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2010_21/Zb21_19.pdf.

144. Жаворонкова, Г. В. Інноваційна складова інтеграції високотехнологічних підприємств України у світову промисловість /

Г. В. Жаворонкова, М. Б. Янчук, Н. В. Дегтяр // Інноваційна економіка. – 2012. – № 1(27). – С.1-9.

145. Дмитрів, В. І. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / В. Дмитрів // Ефективна економіка. – 2014 – № 14. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3214>.

146. Новицький, В. Є. Інноваційність як феномен соціально-економічного життя та глобальної конкуренції [Електронний ресурс] / В. Є. Новицький // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – С. 3-8. – Режим доступу : http://economy.kpi.ua/files/files/1_kpi_2010_7.pdf.

147. Дослідження і розробки у сфері євроатлантичної інтеграції України : зб. наук. праць / Ю. М. Бажал, С. Г. Бублик, І. О. Булкін [та ін.]. – К., 2007. – Вип. 1 : Інноваційна політика України: проблеми та перспективи. – 263 с.

148. Семиноженко, В. П. Яка інноваційна політика потрібна Україні? / В. П. Семиноженко // Наука та інновації. – 2011. – Т. 7, № 1. – С. 41-44.

149. Федулова, Л. І. Вектор економічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності України, Росії та Республіки Білорусь: порівняльна оцінка міжнародних рейтингів / Л. І. Федулова, Л. А. Яремко, І. В. Козловський // Український соціум. – 2012. – № 4. – С. 123-140.

150. Жадан, М. І. Удосконалення монетарних важелів стимулювання інвестиційних процесів в Україні / М. І. Жадан, І. Г. Пахомова // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 56-60.

151. Гуцал, І. С. Участь банків у забезпеченні регіональної інноваційно-інвестиційної стратегії / І. С. Гуцал // Управлінські інновації : зб. наук. праць Терноп. нац. екон. ун-ту / В. Я. Брич, Р. Б. Гевко, А. П. Гречан, І. С. Гуцал [та ін.] ; голов. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. – Вип. 1. – С. 108-112.

152. Гуцал, І. С. Роль інвестиційних ризиків у банківській діяльності в сучасних економічних умовах / І. С. Гуцал, О. В. Григораш // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 233-236.

153. Гуцал, І. Кредитна політика держави, її цілі та механізм реалізації / І. Гуцал // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. : Економіка. – 2001. – № 7. – С. 113-117.

154. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2012. – С. 79-81.

155. Інновації: проблеми науки і практики : монографія. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. – Із змісту : Іванов, Ю. Б. Оподаткування та інноваційна діяльність підприємств / Ю. Б. Іванов. – С. 270-280.

156. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посіб. / під ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбурова. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 230.

157. Дем'янишин, В. Г. Бюджетна політика держави: концептуальні засади, ефективність, розвиток стратегії і тактики / В. Г. Дем'янишин // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль : Економічна думка, 2011. – Вип. 2. – С. 7-20.

158. Активізація інвестиційного процесу в Україні : монографія / Т. В. Майорова, М. І. Диба, С. В. Онишко [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2012. – С. 5.

159. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди : монографія / І. Л. Петрова, Т. І. Шпильова, Н. П. Сисоліна. – К. : Дорадо, 2010. – 320 с.

160. Хавтур, О. В. Оптимізаційні моделі управління інвестиційними ризиками страхових компаній / О. В. Хавтур // Світ фінансів. – 2005. – Вип. 2. – С. 142-151.

161. Крупка, М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. – Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.

162. Серебрянський, Д. М. Світові тренди фіскально-монетарної взаємодії / Д. М. Серебрянський, А. А. Капелюш // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету . – 2014. – № 26. – С. 266-275.

163. Дмитрів, В. І. Шляхи активізації інвестиційно-інноваційної політики в Україні / В. І. Дмитрів // Напрями розбудови податкової системи України в умовах утвердження ринкової економіки : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. до 10-річчя каф. податків і фіскальної політики [1-2 лют. 2011 р.]. – Тернопіль : ТНЕУ. – С. 82-83.

164. Дмитрів, В. І. Гармонізація національних податкових систем в умовах динамічного розвитку економіки / В. І. Дмитрів // Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. [12-13 квіт. 2013 р.]. – Ірпінь : ВЦ НУДПСУ, 2013. – Ч. 1. – С. 39-40.

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

На правах рукопису

ДМИТРІВ ВОЛОДИМИР ІГОРОВИЧ

**ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – фінанси, гроші і кредит

ДОДАТКИ

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Науковий керівник
Крисоватий Андрій
Ігорович
д.е.н., професор

Тернопіль – 2014

Додаток А

Трактування змісту поняття «державне регулювання економіки»

Автор	Зміст поняття
С. Мочерний	Сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави, установ і організацій на розвиток суспільного виробництва, в т.ч. продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних і ... відносин для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються.
В. Орешин	Діяльність органів влади щодо впливу на процес суспільного відтворення з ціллю досягнення суспільно корисних результатів. Зміст державного регулювання економіки охоплює діяльність щодо регулювання тих взаємопов'язаних частин відтворювального процесу: регулювання ресурсів, регулювання виробництва і регулювання фінансів.
Г. Башнянин	Форма цілеспрямованого впливу держави через систему економічних, адміністративних і правових методів з метою забезпечення або підтримки тих чи інших економічних процесів, створення сприятливих умов для розвитку усіх інституційних одиниць.
О. Ковтун	Сукупність стандартних цілеспрямованих заходів і процедур, які систематично (періодично) ініціюються, впроваджуються та здійснюються (реалізуються) у соціально-економічній системі на локальному, регіональному, національному і глобальному рівнях державою для забезпечення умов ефективного функціонування й розвитку національної економіки.
С. Чистов А. Никифоров Т. Куценко	З теоретичного погляду – це система знань про сутність, закономірності дії та правила застосування типових методів та засобів впливу держави на хід соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики. З практичного – це сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на учасників ринкових відносин з метою забезпечення пріоритетів державної економічної політики.

Додаток Б

Трактування сутності поняття «фінансовий механізм»

Автор	Зміст поняття
С. Юрій	Фінансовий механізм – це сукупність конкретних фінансових форм, методів та важелів, за допомогою яких забезпечується процес суспільного відтворення, тобто здійснюються розподільчі та перерозподільчі відносини, утворюються доходи суб'єктів господарювання і фонди грошових коштів
О. Кириленко	Фінансовий механізм – це сукупність конкретних форм і методів забезпечення розподільчих і перерозподільчих відносин, утворення доходів, фондів грошових коштів
О. Василик	Фінансовий механізм – це сукупність форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів із метою забезпечення різних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення
А. Шеремет, Р. Сайфулин	Фінансовий механізм – це система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів
О. Волков	Фінансовий механізм – це система фінансових важелів впливу на організацію, планування і стимулювання використання фінансових ресурсів
Н. Заяц, М. Лисенко, Т. Бондар	Фінансовий механізм – це сукупність методів та форм, інструментів і важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства в процесі здійснення розподільчих і перерозподільчих фінансових відносин
П. Нікольський	Фінансовий механізм – це сукупність форм, методів і важелів планового управління фінансовими відносинами, пов'язаними з плануванням фінансів, утворенням, розподілом і використанням грошових доходів, нагромадженням фондів, із системою фінансування видатків

Додаток В

Трактування сутності поняття «фінансове регулювання»

Автор	Зміст поняття
В. Опарін	Підсистема фінансового механізму, метод розподілу
О. Кириленко	Відбувається в першу чергу і головним чином, через оподаткування як вилучення частини доходів підприємств і організацій, а також населення і спрямування цих коштів в бюджети та державні цільові фонди для задоволення державних потреб
В. Оспіщев	Регламентування розподільчих відносин у суспільстві й на окремих підприємствах
О. Василик	Метод здійснення державою функцій управління економічними й соціальними процесами при використанні фінансів
М. Грідчина В. Захожай	Метод фінансового впливу, пов'язаний із регулюванням економічних процесів
Л. Кравченко	Система економічних відносин, що складаються у діяльність, спрямованій на зміну кількісних і якісних показників фінансових процесів через механізм формування грошових фондів та їх перерозподілу
Л. Дегтяренко	Процес цілеспрямованого та послідовного застосування форм і методів державного впливу на суб'єкти господарювання
О. Бречко	Сукупність фінансових інструментів, за допомогою яких створюються фінансові передумови та стимули розвитку суб'єктів господарювання відповідно до їх цілей і завдань

Додаток Г

Засоби стимулювання інноваційних процесів у США

Суб'єкти інноваційного процесу	Види стимулювання
Науково-дослідні організації	Виключення до 20 % витрат на НДДКР, пов'язаних з основною діяльністю, із суми оподаткованого доходу
Венчурний бізнес та інші джерела фінансування	<p>Немає податку на оренду для венчурних фірм; Зменшення податку на прибуток організацій з цінними паперами венчурних структур (60 % - не оподатковується, а 40 % - оподатковується звичайними податками)</p> <p>Гарантовано адміністрацією у справах малого бізнесу (АМБ) до 90 % повернення вкладеного у венчурний бізнес приватного капіталу;</p> <p>Надання АМБ субсидій венчурному бізнесу до 100 тис. дол. На 8 років – на розширення зовнішньоекономічної діяльності та до 1 млн. дол. на 25 років – на різні види управлінської допомоги; Обов'язкове виділення федеральними відомствами коштів (не менше ніж 1,25 % бюджету відомства) на фінансування венчурного бізнесу зі свого бюджету</p> <p>Згідно із законодавством США у разі вартості проектів більше ніж 100 тис. дол. обов'язкове залучення венчурних фірм до виконання масштабних інноваційних проектів</p> <p>Пільгове оподаткування до 20 % приросту витрат на НДДКР венчурних фірм порівняно із середньорічним рівнем цих витрат за попередні роки</p>
Підприємства, які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни	<p>Пільгове оподаткування фірм, що здійснюють НДДКР, у розмірі до 20 % приросту витрат на НДДКР порівняно з середньорічним рівнем цих витрат за попередні роки</p> <p>Пільгове оподаткування до 20 % витрат компаній на програми фундаментальних наукових досліджень, що виконуються університетами за контактами з підприємствами. Вирахування з оподаткованого доходу, вартості наукової апаратури та обладнання, яке безкоштовно передається компаніями університетам та науково-дослідним організаціям</p> <p>Пільговий режим амортизаційних відрахувань – строк служби обладнання до трьох років, а для інших фондів – до п'яти років</p> <p>Надання інвестиційного податкового кредиту, а саме: зменшення податку на прибуток у розмірі від 6 % до 10 % загальної вартості інвестицій в устаткування</p>

Додаток Д

Засоби стимулювання інноваційних процесів у Великобританії

Суб'єкти інноваційного процесу	Види стимулювання
Науково-дослідні організації	Надання доступу малим підприємствам до міністерських замовлень на НДДКР. Кожне міністерство, що бере участь, виділяє 2,5 % від своїх замовлень малим підприємствам
Венчурний бізнес та інші джерела фінансування	Зменшення до 25 % податку на прибуток для венчурних фірм (замість 35 % чинної ставки) Система страхування коштів, які надаються венчурним фермам з боку держави (повернення 70 % середньострокових позик, які надаються строком на 2-7 років)
Підприємства, які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни	До 50 % відшкодування витрат на нововведення згідно з державними програмами щодо субсидування малих інноваційних фірм Списання у будь-якій сумі витрат на НДДКР на собівартість продукції (послуг) Надання підтримки з боку держави малим і середнім підприємствам щодо демонстрації результатів НДДКР і технологій та розвитку інноваційної інфраструктури

Додаток Е

Засоби стимулювання інноваційних процесів у Німеччині

Суб'єкти інноваційного процесу	Види стимулювання
Науково-дослідні організації	<p>Знижка на приватні інвестиції у НДДКР до 7,5 % податкова</p> <p>Оплата витрат та технічну експертизу проектів, оцінку</p> <p>Можливостей патентування результатів проведення НДДКР (до 80 % витрат та інженерні та інші консультації)</p> <p>Надання дотацій на термін до трьох років щодо підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу (не більше ніж п'ять співробітників від кожної фірми), а саме на стажування у наукових інститутах, інших державних та приватних науково-дослідних організаціях</p> <p>Дотації малим підприємствам на інвестування в НДДКР під час патентів і рухомого майна, а також на час вкладень у нерухоме майно, що використовується для НДДКР, у розмірі 20 % вартості придбаного чи утвореного майна в межах його вартості до 500 тис. євро.</p>
Підприємства, які ініціюють та здійснюють зміни	<p>Надання цільових безоплатних субсидій підприємствам, що освоюють нову технологію на суму не більше ніж 54 тис. євро для придбання і монтажу нового технологічного обладнання та до 900 тис. євро на впровадження удосконалень на термін до трьох років</p> <p>Надання пільгових кредитів фірмам (до 50 % коштів, вкладає власник), річний продаж яких не більше ніж 300 тис. євро, що вкладають кошти в модернізацію підприємства, освоєння випуску нових товарів, заходів щодо раціонального використання енергії</p> <p>Надання до 100 тис. євро пільгових кредитів малим і середнім фірмам, що вступають у промислову кооперацію з іншими фірмами</p> <p>Надання до 7,5 % від вартості придбаного майна субсидій малим і середнім фірмам для придбання майна з метою енергозбереження</p> <p>Дотації малим і середнім фірмам на наукові дослідження або розроблення нової технології для виготовлення продукції у розмірі 30 % від договірної чи контрактної суми проекту в межах 120 тис. євро</p> <p>Дотації підприємствам з кількістю зайнятих до 1000 осіб на науково-дослідні роботи, що виконуються за їх замовленням у навчальних і науково-дослідних закладах у розмірі до 50 % вартості робіт, але не більше ніж 300 тис. євро.</p> <p>Фірми з обмеженою відповідальністю цілком звільняються від ПДВ</p> <p>Дотації науковомістким підприємствам, що існують не більше ніж два роки і мають не більше ніж 10 зайнятих у розмірі 75 % витрат, пов'язаних з їх створенням чи розвитком, але не більше ніж 750 тис. євро на одне підприємство</p> <p>Дотації комунальній владі, навчальним, науково-дослідним установам, торгово-промисловим палатам на створення технологічних центрів у розмірі 75 % витрат, що виникають на стадії планування і підготовки, але не більше ніж 200 тис. євро, а також на стадії безпосереднього будівництва центру, але не більше ніж 1,5 млн. євро.</p> <p>Прискорення амортизації у розмірі 10 % від витрат виробництва нового обладнання</p>

Додаток Є

Пріоритети стимулювання інноваційних процесів у Італії

Субекти інноваційного процесу	Види стимулювання
Науково-дослідні організації	Зменшення прибуткового податку: до 50 % витрат на НДДКР протягом року та до 100 % витрат на НДДКР (якщо результати досліджень не можуть знайти застосування на практиці протягом року).
Підприємства, які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни	<p>Надання податкових пільг до 25 % від суми інвестицій для підприємств з чисельністю зайнятих до 100 осіб у разі купівлі передової технології.</p> <p>Зниження податкових платежів до 40-50 % витрат на купівлю послуг, що сприяє запровадженню нової технології, залежно від розміру підприємства</p> <p>Пільгові кредити на технологічні нововведення до 80 % вартості проекту на строк 15 років (50 % суми кредиту видається протягом реалізації програми модернізації до 30 % на її завершальній стадії).</p> <p>Зменшення прибуткового податку: до 50 % витрат на НДДКР протягом року та до 100 % витрат на НДДКР (якщо результати досліджень не можуть знайти застосування на практиці протягом року).</p> <p>Пільгові кредити на технологічні нововведення до 80 % вартості проекту на термін 15 років (50 % суми кредиту видається протягом реалізації програми модернізації до 30 % на її завершальній стадії).</p>

Додаток Ж

Пріоритети стимулювання інноваційних процесів у Франції

Суб'єкти інноваційного процесу	Види стимулювання
Науково-дослідні організації	Податковий кредит на приріст витрат на НДДКР у розмірі 25 % приросту витрат компаній на НДДКР порівняно з рівнем минулого року.
Венчурний бізнес та інші джерела фінансування	Не оподатковується податками кошти, що вкладаються в ризиковані проекти (100 % податків на інвестовані кошти).
Підприємства, які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни	Надання державних дотації організаціям, що здійснюють науково-дослідні роботи за контактами до 50 % суми витрат на проведення робіт за замовлення малих та середніх підприємств Надання субсидій малим та середнім підприємствам до 50 % витрат на наймання наукового персоналу (до 175 тис. євро на рік). Пільговий податок для нових компаній – 25 % податку на прибуток протягом трьох років.

Додаток 3

Пріоритети стимулювання інноваційних процесів у Японії

Суб'єкти інноваційного процесу	Види стимулювання
Науково-дослідні організації	20 % податкова знижка на приватні інвестиції в НДДКР
Венчурний бізнес та інші джерела фінансування	<p>Пільговий податок на прибуток венчурних підприємств (30 % проти 42 % - звичайний)</p> <p>Пільговий кредит венчурним фондам (процентна ставка 5-6 % річних)</p> <p>Гарантоване повернення (до 80 %) коштів, які були вкладені у венчурний бізнес урядовими організаціями</p> <p>Звільнення від оподаткування відрахувань, що надходять до страхових фондів захисту від ланцюгових банкрутств</p>
Підприємства які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни	<p>Одержання до 2 млн. єн субсидій з державних фондів</p> <p>Одержання малими інноваційними підприємствами половини відсоткової ставки за використання кредиту.</p> <p>Стимулювання малих інноваційних підприємств через об'єднання в кооперативи</p>

Додаток Н

Багатофакторні економіко-математичні моделі залежності інноваційної діяльності від обсягів фінансування

РОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кількість інноваційно активних підприємств, од.

Переменные: x8, x1

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	1075	80,29
Ст.ошиб.	75,48	14,95
Значим.	0	0,0022

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	2,707E5	1	2,707E5
Остаточн	5,63E4	6	9383
Вся	3,27E5	7	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,90986	0,82784	0,79915	96,868	28,85	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	1798	122,8	298,3
10	1878	131,6	319,6
11	1958	141,4	343,5
12	2038	152,1	369,3
13	2119	163,4	396,9

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.

Переменные: x8, x2

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	852	67,62
Ст.ошиб.	57,79	11,44
Значим.	0	0,0015

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	1,92E5	1	1,92E5
Остаточн	3,301E4	6	5501
Вся	2,25E5	7	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,92376	0,85334	0,82889	74,168	34,91	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	1461	94,03	228,4
10	1528	100,7	244,7
11	1596	108,3	263
12	1663	116,4	282,8
13	1731	125,1	303,9

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф.	a0	a1
--------	----	----

Значение 6,734 0,2316
 Ст.ошиб. 0,03676 0,02484
 Значим. 0 0,0002

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 0,1858 1 0,1858
 Остаточн 0,01282 6 0,002137
 Вся 0,1986 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,96718 0,93543 0,92467 0,046233 86,92 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	1398	66,23	160,9
10	1433	70,96	172,4
11	1465	76,26	185,2
12	1495	82,01	199,2
13	1523	88,12	214

Модель: логарифмическая $Y = a_0 + a_1 * \ln(x)$

Коэфф. a0 a1
 Значение 829,1 246,8
 Ст.ошиб. 38,52 26,03
 Значим. 0 0,0002

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 2,11E5 1 2,11E5
 Остаточн 1,408E4 6 2346
 Вся 2,25E5 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,96822 0,93745 0,92703 48,436 89,93 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	1371	61,4	149,1
10	1397	65,8	159,8
11	1421	70,71	171,7
12	1442	76,03	184,7
13	1462	81,7	198,4

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн. грн.

Переменные: x8, x3

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Модель: логарифмическая $Y = a_0 + a_1 * \ln(x)$

Модель: степенная $Y = \text{EXP}(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф. a0 a1
 Значение 8,663 0,3447
 Ст.ошиб. 0,1925 0,13
 Значим. 0 0,0371

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 0,4114 1 0,4114
 Остаточн 0,3514 6 0,05857
 Вся 0,7628 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,73438 0,53931 0,46253 0,24201 7,024 0,0007

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
--------	--------	---------	-----------

9	1,233E4	3052	7412
10	1,279E4	3270	7942
11	1,322E4	3514	8535
12	1,362E4	3779	9178
13	1,4E4	4060	9862

Модель: экспонента $Y = \text{EXP}(a_0+a_1*x)$
 Модель: гиперболола $Y = a_0+a_1/x$
 Модель: гиперболола $Y = 1/(a_0+a_1*x)$
 Модель: оптимума $Y = x/(a_0+a_1*x+a_2*x^2)$
 Коэфф. a0 a1 a2
 Значение 7,325E-70,0001444-7,625E-6
 Ст.ошиб. 4,48E-5 2,757E-5 4,866E-6
 Значим. 0,9848 0,0041 0,1766

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 2,416E-7 2 1,208E-7
 Остаточн 7,513E-8 5 1,503E-8
 Вся 3,167E-7 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,87338 0,76279 0,667910,00012258 8,039 0,0281
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	1,318E4	3248	8308
10	1,466E4	3480	8902
11	1,65E4	3740	9566
12	1,888E4	4022	1,029E4
13	2,206E4	4322	1,105E4

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: **Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувать**

Переменные: x8, x4

Модель: линейная $Y = a_0+a_1*x$

Модель: логарифмическая $Y = a_0+a_1*\text{LN}(x)$

Модель: оптимума $Y = x/(a_0+a_1*x+a_2*x^2)$

Коэфф. a0 a1 a2
 Значение-6,278E-60,0005052-2,512E-5
 Ст.ошиб. 0,000114 7,013E-5 1,238E-5
 Значим. 0,9572 0,0014 0,0969

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 3,666E-6 2 1,833E-6
 Остаточн 4,86E-7 5 9,721E-8
 Вся 4,152E-6 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,93965 0,88294 0,836110,00031178 18,86 0,0057
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	3591	560,3	1433
10	3946	600,4	1536
11	4379	645,2	1650
12	4919	693,9	1775
13	5612	745,6	1907

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: **з них нових видів техніки**

Переменные: x8, x5

Модель: оптимума $Y = x/(a_0+a_1*x+a_2*x^2)$

Коэфф. a0 a1 a2

Значение -2,377E-5 0,001714-7,332E-5

Ст.ошиб. 0,00049660,0003056 5,393E-5

Значим. 0,9627 0,0032 0,2313

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 5,147E-5 2 2,574E-5

Остаточн 9,23E-6 5 1,846E-6

Вся 6,07E-5 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,92084 0,84795 0,787130,0013587 13,94 0,01

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

9 950,9 152,9 391,2

10 1022 163,9 419,1

11 1104 176,1 450,4

12 1201 189,4 484,4

13 1317 203,5 520,5

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.

Переменные: x8, x6

Модель: линейная $Y = a_0+a_1*x$

Модель: логарифмическая $Y = a_0+a_1*LN(x)$

Модель: степенная $Y = a_0+a_1*x^a_2$

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл:

Переменные: x8, x6

Модель: оптимума $Y = x/(a_0+a_1*x+a_2*x^2)$

Коэфф. a0 a1 a2

Значение 7,006E-8 3,396E-5-9,551E-7

Ст.ошиб. 5,699E-6 3,508E-6 6,19E-7

Значим. 0,9874 0,0005 0,1822

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 2,692E-8 2 1,346E-8

Остаточн 1,216E-9 52,432E-10

Вся 2,813E-8 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,97815 0,95678 0,93951,5594E-5 55,35 0,0009

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

9 3,942E4 6177 1,58E4

10 4,096E4 6618 1,693E4

11 4,263E4 7112 1,819E4

12 4,444E4 7648 1,956E4

13 4,641E4 8218 2,102E4

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. **Файл: Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн. грн.**

Переменные: x8, x7

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Модель: оптимума $Y = x / (a_0 + a_1 * x + a_2 * x^2)$

Коэфф. a0 a1 a2
 Значение 7,892E-7 5,514E-5 2,776E-6
 Ст.ошиб. 1,321E-5 8,129E-6 1,434E-6
 Значим. 0,9535 0,0017 0,1094

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 2,639E-7 2 1,319E-7
 Остаточн 6,53E-9 5 1,306E-9
 Вся 2,704E-7 7

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,98785 0,97585 0,966193,6138E-5 101 0,0004

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
9	1,247E4	5423	1,387E4
10	1,205E4	5811	1,486E4
11	1,166E4	6244	1,597E4
12	1,13E4	6715	1,718E4
13	1,095E4	7216	1,846E4

Модель: логарифмическая $Y = a_0 + a_1 * LN(x)$

Коэфф. a0 a1
 Значение 82,26 18,32
 Ст.ошиб. 4,708 3,429
 Значим. 0,0001 0,0038

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 944,3 1 944,3
 Остаточн 165,4 5 33,08
 Вся 1110 6

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,92246 0,85094 0,82112 5,7518 28,54 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
8	120,4	7,531	19,26
9	122,5	8,207	20,99
10	124,4	8,964	22,93
11	126,2	9,783	25,02
12	127,8	10,65	27,24

ДОДАТОК Р

Перелік видів діяльності, на які не поширюється дія п. 154.6 ст. 154 Податкового кодексу України (можливість застосування нульової ставки податку на прибуток для платників, що відповідають визначеним критеріям)

Перелік видів діяльності, на які не поширюється дія п. 154.6 ст. 154 Податкового кодексу України (застосування нульової ставки податку на прибуток)

1	діяльність у сфері розваг;
2	виробництво, оптовий продаж, експорт імпорту підакцизних товарів;
3	виробництво, оптовий та роздрібний продаж паливно-мастильних матеріалів;
4	видобуток, серійне виробництво та виготовлення дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
5	фінансова діяльність;
6	діяльність з обміну валют;
7	видобуток та реалізація корисних копалин загальнодержавного значення;
8	операції з нерухомим майном, оренда;
9	діяльність з надання послуг пошти та зв'язку;
10	діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;
11	діяльність з надання послуг у сфері телебачення і радіомовлення;
12	охоронна діяльність;
13	зовнішньоекономічна діяльність (крім діяльності у сфері інформатизації);
14	виробництво продукції на давальницькій сировині;
15	оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі;
16	роздрібна торгівля одягом та іншими виробами, що використовувалися ("second-hand");
17	діяльність у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води;
18	діяльність у сферах права, бухгалтерського обліку, інжинірингу; надання послуг підприємцям.

УКРАЇНА

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСІВ

вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, тел.: (0352) 52-10-83, факс 23-51-90
E-mail.: gfu_ter@tr.ukrtel.net Код ЄДРПОУ 02316032

20.06.2014 № 5-01/61-984

на № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.01
Тернопільського національного
економічного університету

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри податків і фіскальної політики
Тернопільського національного економічного університету
Дмитріва Володимира Ігоровича
«Фінансове регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні»

Сформульовані у дисертаційній роботі рекомендації щодо доцільності та альтернативних джерел збільшення державного фінансування інноваційних підприємств є актуальними для підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу як країни в цілому, так і окремих її регіонів.

Зокрема, рекомендації аспіранта щодо необхідності посилення ролі місцевих бюджетів як додаткових джерел фінансування інновацій були використанні департаментом фінансів Тернопільської обласної державної адміністрації при підготовці пропозицій щодо внесення змін до Податкового і Бюджетного кодексів України стосовно запровадження пільг з податку на прибуток підприємств для суб'єктів господарської діяльності, які реалізують інноваційні проекти в пріоритетних галузях економіки країни та при реалізації інвестиційних програм які фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Довідка видана для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету.

Директор
департаменту фінансів

С.І. Скибиляк

**МІНІСТЕРСТВО ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБ'ЄДНАНА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ
ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ МІНДОХОДІВ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

46003, м. Тернопіль, вул. Білецька, 1, тел. факс (0352) 43-46-00, Код ЄДРПОУ 38739812

18.09.14р. № 26306

На № _____ від _____

**Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.01
Тернопільського національного економічного університету**

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри податків і фіскальної політики
Тернопільського національного економічного університету
Дмитріва Володимира Ігоровича
«Фінансове регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні»**

Сформульовані автором у дисертаційній роботі пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства є актуальними і доцільними для підвищення ефективності реформування податкової системи України.

Зокрема, рекомендації щодо посилення контролю за цільовим використанням коштів акумульованих за рахунок пільг та преференцій, суб'єктами інвестиційно-інноваційної діяльності були використанні Тернопільською об'єднаною державною податковою інспекцією Головного управління Державної фіскальної служби при підготовці пропозицій щодо внесення змін до Податкового кодексу України.

Довідка видана для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету.

031326

В.о. начальника

І.В. Поліщук

Тернопільський національний економічний університет
Ternopil National Economic University

Lvivska Str. 11, Ternopil, 46020, Ukraine
 Tel./Fax +380 (352) 47 50 51
 E-mail: academ@tneu.edu.ua
 http://www.tneu.edu.ua

вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна
 Тел./факс +380 (352) 47 50 51
 E-mail: academ@tneu.edu.ua
 http://www.tneu.edu.ua

№ 126-02/2480
 На № _____ від _____

"19" 09 2014р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з наукової роботи
 Тернопільського національного
 економічного університету,
 д.е.н., професор

З-М.В. Задорожний

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження
 аспіранта кафедри податків і фіскальної політики
 Тернопільського національного економічного університету
 Дмитріва Володимира Ігоровича
 у навчальний процес**

Результати науково-дослідної роботи аспіранта кафедри податків і фіскальної політики Дмитріва В. І. за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Фінансове регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні» впроваджені кафедрою податків і фіскальної політики у навчальний процес при викладанні курсів «Податкова система», «Податки і фіскальна політика», «Податковий менеджмент», «Моніторинг податкових ризиків».

Довідка видана для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету.

Заступник завідувача кафедри
 податків і фіскальної політики,
 к.е.н., доцент

В. А. Валігура